

Akazi wiko Zuta wanuwihawete romo

52 Zuzapa Zuta wanuwihawete romo heko mehe 17 haw kwarahy rehe Akazi Akaw ta'yr wiko Izaew wanuwihawete romo kury. Umumaw mokoz kwarahy Xamari pe tuwihawete romo wiko pà. **53** Uzapo ikatu 'ym ma'e Tupàn henataromo. Nuzawy kwaw u Akaw a'e, iaiw ma'e iapo mehe a'e.

Nuzawy kwaw uhy Zezamew no, iaiw ma'e iapo mehe no. Nuzawy kwaw tuwihawete Zeromoàw no, iaiw ma'e iapo mehe no. Zeromoàw uzapo kar ikatu 'ym ma'e Izaew wanupe a'e. **54** Akazi umuwete katu tupàn Ma'aw her ma'e. Nuzawy kwaw u a'e, Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Izaew wazar imuikwahy kar pà a'e.

2 TUWIHAWETE WÀ

Eri, tuwihawete Akazi no

1 **1** Akaw Izaew wanuwihawete imàno re Moaw izuapyapyr uzàmàtyry'ym Izaew wà a'e wà kury.

2 Tuwihawete Akazi a'e, Akaw hekarom tuwihawete romo wiko ma'e kwer a'e, u'ar wàpuzuhu Xamari pe har apyr ywytata ma'e wi. Ima'eahy u'ar ire. Hahy teta'au. A'e rupi omono kar amo uzehe we har tupàn ua'u Ma'awzemu pe wà kury. Tawhu Piri ywy rehe har waneko haw Akerom her ma'e pe har wazar romo hekon Ma'awzemu. — Epuranu hehe nehe. — Aipo Akazi ikatu putar u'ar awer wi a'e nehe, peze izupe nehe, i'i wanupe. **3** Amo Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e reko haw pe har uze'eg Tupàn ze'eg imume'u har Xizime pe har Eri her ma'e pe a'e kury. — Ezàwàxi tuwihawete Akazi ze'eg heraha har ne wà nehe. Epuranu wanehe nehe. — Mâràzàwe tuwe peho peiko Ma'awzemu Akerom pe har wazar rehe pepuranu pà, ere wanupe nehe. — Aipo naheta kwaw Tupàn Izaew ywy rehe. **4** Peze'eg peho tuwihawete pe nehe, ere wanupe nehe. — Nanekatu kwaw nehe. Nuke'e kwaw neperew awer nehe. Eremàno putar nehe, i'i Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e iko newe, peze tuwihawete pe nehe, ere wanupe nehe, i'i Tupàn reko haw pe har Eri pe. Weruzar Eri Tupàn ze'eg. **5** Na'e uzewyr a'e awa tuwihawete heko haw pe wà. Upuranu wanehe a'e. — Mâràzàwe tuwe pepuranu pezuwà ra'e, i'i wanupe.

6 Uwazar ize'eg wà.

— Amo awa ureàwàxi urewe uze'eg pà a'e. — Pezewyr pezar pe peze'eg pà nehe, i'i urewe. — Tupàn pepuranu kar tuwihawete rehe a'e. — Mâràzàwe tuwe eremono kar neze'eg heraha har Ma'awzemu Akerom pe har wazar pe wamuze'eg kar pà ne wà, i'i Tupàn iko newe, i'i urewe a'e, i'i tuwihawete pe wà. — Aipo naheta kwaw Tupàn Izaew ywy rehe a'e. Nuke'e kwaw neperew awer nehe. Eremàno putar nehe, i'i iko newe, i'i Eri urewe, i'i ze'eg heraha har tuwihawete pe wà.

7 — Ma'e hexakaw wereko a'e awa peme uze'eg ma'e kwer a'e, i'i tuwihawete wanupe.

8 Uwazar ize'eg wà.

— Umunehew kamir puhuz ma'ea'yr pিরer iapo pyrer a'e. Uzàpixipixi uku'aw har ma'ea'yr pিরer pupe no, i'i izupe wà. — Eri Tupàn ze'eg imume'u har Xizime pe har hekon a'e, i'i tuwihawete.

9 A'e rupi uze'eg amo tuwihaw uzehe we har pe. — Eraha 50 zauxiapekwer Eri ipyhyk pà ne wà nehe, i'i izupe. Oho hekar pà wà. Na'e tuwihaw wexak Eri amo ywytyr apyr iapyk mehe. — Awa Tupàn hemiruze'eg, i'i izupe. — Tuwihawete nemuezyw kar iko a'e wi a'e, i'i izupe.

10 Uwazar Eri tuwihaw ize'eg izupe.

— Aze awa Tupàn hemiruze'eg romo aiko, tuwe tata u'ar ywak wi nezuka pà zauxiapekwer nerehe we har wazuka pà nehe, i'i Eri izupe. A'e 'ar mehe we u'ar tata ywak wi a'e tuwihaw izuka pà a'e, hehe we har zauxiapekwer wazuka pà a'e no.

11 A'e ma'e imume'u haw henu mehe tuwihawete omono kar amo tuwihaw 50 zauxiapekwer wanupi kury. Uzeupir wywytyr rehe Eri pe uze'eg pà. — Awa Tupàn hemiruze'eg. — Tuwihawete nemuezyw kar iko a'e wi tàrityka'i a'e, i'i izupe.

12 Uwazar Eri ize'eg.

— Aze awa Tupàn hemiruze'eg romo aiko, tuwe u'ar tata ywak wi nezuka pà nehe, zauxiapekwer nerehe we har wazuka pà nehe no, i'i izupe. A'e 'ar mehe we tata Tupàn wi ur ma'e kwer wezyw ywak wi a'e tuwihaw izuka pà, zauxiapekwer wazuka pà no.

13 Omono kar wi tuwihawete amo tuwihaw 50 zauxiapekwer wanupi izupe. Uzeupir wywytyr rehe. Wapyk upenàràg rehe Eri henataromo ma'e henoz pà izupe. — Awa Tupàn hemiruze'eg, i'i. — Aze ikatu newe, hezuka zo pe nehe. Ezuka zo ko 50 awa ne wà nehe. 14 Tata ywak wi u'ar ma'e kwer uzuka amogwer mokoz tuwihaw wà, uzuka amogwer zauxiapekwer tuwihaw wanehe we har wà no. Hepuhareko pe nehe. Hezuka kar zo nehe, i'i izupe.

15 Na'e uze'eg Tupàn reko haw pe har Eri pe kury. — Ewezyw hupi nekyze 'ym pà nehe, i'i. A'e rupi oho Eri a'e tuwihaw rupi tuwihawete pe uze'eg pà kury. 16 Henataromo uhem mehe uze'eg izupe. — Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg iko newe nezewe a'e kury. — O tuwihawete, i'i newe. — Naheta kwaw Tupàn Izaew ywy rehe a'e, ere nepy'a pe. Ereiko herehe uzeruzar 'ym ma'e ài tuweharupi ne. — A'e rupi naheta kwaw hepuranu haw iwazar àràw ihewe, ere nepy'a pe. A'e rupi eremono kar teko Ma'awzemu Akerom wazar rehe wamupuranu kar pà ne wà. A'e rupi nanekatu kwaw nehe. Eremàno putar nehe, i'i Tupàn newe, i'i Eri tuwihawete pe.

17 Na'e umàno Akazi Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ze'eg Eri pe imume'u pyrer rupi katete. Nata'yr kwaw Akazi. A'e rupi tywyr Zoràw wiko hekuzaromo tuwihawete romo a'e kury. A'e ma'e uzeapo Zeoràw Zuzapa ta'yr Zuta wanuwihawete romo heko mehe.

18 Amo umuapyk amogwer tuwihawete Akazi hemiapo kwer paw pape Izaew

wanuwihawete wanemiapo kwer her ma'e rehe.

Tupàn weraha Eri ywak rehe a'e

2¹ — Arur putar Eri xe hereko haw pe wywytu uwauwakahy ma'e pupe ihe nehe, i'i Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uzeupe amo 'ar mehe. Na'e uhem etea'i izeupir haw 'ar kury. Uhem Eri Ziwkaw tawhu wi Erizew rupi. 2 Pe rupi wata mehe Eri uze'eg Erizew pe. — Epyta xe nehe, ta'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e hemono kar iko Metew tawhu pe a'e xe, i'i izupe. Uze'eg Erizew izupe. — Amume'u putar ko ma'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e henataromo kury, nerenataromo no. — Nurezar kwaw ihe nehe, i'i izupe. A'e rupi oho hupi Metew pe. 3 Amo Tupàn ze'eg imume'u har a'e pe wiko ma'e uze'eg oho Erizew pe wà kury. Upuranu hehe wà. — Kutàri Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e weraha putar nemu'e har muitea'u newi a'e nehe. Aipo erekwaw heraha àwàm ne, i'i izupe wà. — Akwaw ihe. Zaze'eg zo hehe nehe, i'i Erizew wanupe.

4 Na'e uze'eg Eri Erizew pe. — Epyta xe kury, ta'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e hemono kar iko Zeriko tawhu pe a'e xe, i'i izupe. — Amume'u putar ko ma'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e henataromo kury, nerenataromo no. — Nurezar kwaw ihe nehe, i'i izupe. A'e rupi oho hupi Zeriko pe.

5 Amo Tupàn ze'eg imume'u har a'e pe har uze'eg oho Erizew pe wà. Upuranu hehe wà. — Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e weraha putar nemu'e har muitea'u newi a'e nehe. Aipo erekwaw heraha àwàm ne, i'i izupe wà. — Akwaw ihe. Zaze'eg zo hehe nehe, i'i wanupe.

6 Na'e uze'eg Eri Erizew pe. — Epyta xe kury, ta'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e hemono kar yrykaw Zotàw pe a'e xe, i'i izupe. — Amume'u putar ko ma'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e henataromo kury, nerenataromo no. — Nurezar kwaw ihe nehe, i'i. A'e rupi uhem oho a'e wi wà. 7 Amo 50 Tupàn ze'eg imume'u har oho wanaikweromo yrykaw Zotàw pe wà. Eri a'e, Erizew a'e no,

upytu'u wata re yrykaw huwake a'e wà kury. A'e Tupàn ze'eg imume'u har ume'e àm wanehe muitea'u wanuwi wà. **8** Na'e wenuhem Eri ukamirpuku kury, iwàiwàn pà kury. Na'e unupà 'y ipupe. 'Y uzewàpytymawok wanenataromo. Wahaw ywy uxinìg ma'e rehe uwryryk pà kury. **9** Na'e uze'eg Eri Erizew pe. — Tupàn hereraha putar xe wi newi a'e nehe. A'e 'ym mehe we enoz wызàì ma'e ihewe nehe, i'i izupe. — Emur nekàgaw mokoz haw imuhua'u kar pyrer ihewe nehe, i'i izupe.

10 — Zawaiw katu a'e ma'e newe heremimono rà. Aze herexak pe muite pe hereraha pà nehe, erepyhyk putar a'e ma'e nehe. Aze naherexak kwaw pe nehe, nerepyhyk kwaw nehe, i'i Eri izupe.

11 Nezewe wata oho waiko uzeupeupe uze'eze'eg pà wà. Na'arewahy amo tata wyramawa romo iapo pyrer ur wamyter pe kury. Tata kawaru romo iapo pyrer umuàzàn a'e wyramawa wà. Amo ywytu uzewara ma'e weraha Eri ywak rehe kury. **12** Wexak Erizew heraha mehe. Uhapukaz kury. — Heru, heru, i'i izupe. — Awyzeharupi nerezawy kwaw zauxiapekwer teta'u ne wà. Erepyro Izaew wàmàtyry'ymar wanuwi ne wà, i'i izupe. A'e re nuexak wi pixik kwaw. Uzemumikahy kury. Umu'i ukamirpuku mokoz ipehegwer romo.

13 Eri kamirpuku kwer u'ar huwake. A'e rupi upyhyk hupir pà kury. Uzewyr Zotàw yrykaw pe. Upytu'u a'e pe. **14** Na'e unupà 'y ukamirpuku kwer pupe. Uze'eg uzeupe. — Ma'e pe hekon Tupàn Tuweharupi Wiko

Ma'e Eri izar a'e, i'i uzeupe. Na'e unupà 'y kury. Uzepe'a kury. Wahaw yrykaw oho kury.

15 A'e 50 Tupàn ze'eg imume'u har Zeriko tawhu pe har wexak a'e ma'e izeapo mehe wà. A'e rupi uze'eg nezewe wà. — Eri ikàgaw Erizew rehe hin a'e kury, i'i uzeupeupe wà. A'e rupi uwàxi oho wà. Wapyk upenàràg rehe henataromo wà. **16** — Ure xe wiko ma'e ure, uruiko 50 awa ikàg ma'e romo ure. Tuwe oroho nemu'e har hekar pà ure nehe. Aze ru'u Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e hekwe weraha amo ywytyr rehe a'e. Aze ru'u weraha amo ywytyznaw pe a'e, i'i izupe wà. — Nan, i'i wanupe. — Peho zo nehe, i'i wanupe.

17 Wenz wi wi oho àwàm izupe wà. A'e rupi omono kar wà. A'e 50 awa umumaw na'iruz 'ar Eri hekar pà ywy nànan wà. Nuexak kwaw wà. **18** A'e rupi uzewyr Zeriko pe wà. Erizew wàro iko a'e pe a'e wà. Uze'eg wanupe. — Peho zo, a'e peme ihe, i'i wanupe.

Erizew umukatu 'y a'e

19 Amo awa Zeriko pe har uze'eg oho Erizew pe wà. — Erekwaw 'aw tawhu ikatu haw ne. Xo 'y xe har zo na'ikatu kwaw. Aze kuzà ipuru'a ma'e u'u wà, uzuka umemyr wie pe har wà, i'i izupe wà.

20 Uze'eg Erizew wanupe. — Pemono xa pixika'i amo kawaw ipyahu ma'e rehe ihewe herur pà nehe, i'i wanupe. Weraha izupe wà. **21** Na'e oho Erizew ytyzuzà. Amaw pe xa imomor pà 'y pupe kury. — Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg iko nezewe peme. — Amukatu 'aw 'y kwez ihe kury. Nupuruzuka kwaw nehe kury. Kuzà nuzuka kwaw umemyr wie pe har i'u pà wà nehe, i'i iko peme, i'i Erizew teko wanupe.

22 A'e rupi a'e 'y ikatu. Te ko 'ar rehe ikatu Erizew ze'eg rupi katete.

Kwàkwàmo uze'eg urywahyhy wà

23 Uhem Erizew Zeriko wi Metew pe oho pà. Wata oho iko pe rupi. Amo kwàkwàmo amo tawhu wi uhem ma'e kwer uzypyrog hehe uze'eg urywahyhy pà wà kury. — Eho xe wi nehe, iapyterew ma'e, i'i izupe wà.

24 Uwak Erizew uzeaikwerexak pà kwàkwàmo wanehe ume'egatu pà kury. Umu'ar kar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ze'egaiw kwàkwàmo wanehe. Na'e moko zàwàruhu uruxu her ma'e uhem ka'a wi wà kury. Upei'ài'ag kwàkwàmo wà. Heta 42 ipei'ài'ag pyrer wà.

25 A'e wi oho Erizew wyytyr Karamew pe. A'e re uzewyr Xamari pe.

Izaew uzàmàtry'ym Moaw oho wà

3 ¹ Zuzapa Zuta wanuwihawete romo heko mehe 18 haw kwarahy rehe Zoràw Akaw ta'yr wiko Izaew wanuwihawete romo kury. Umumaw 12 kwarahy Xamari pe tuwihawete romo wiko pà. ² Uzapo ikatu 'ym ma'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe. Nezewe rehe we nuiko kwaw u zàwe. Nuiko kwaw uhy Zezawem zàwe. Zoràw weityk Ma'aw hagaw paw u hemiapo kwer a'e. Teko umuwete Ma'aw a'e hagapaw wà. Tuwihawete weityk kury. ³ Amo ae ma'e iapo mehe wiko tuwihawete Zeromoàw Nemat ta'yr zàwe. Uzapo kar ikatu 'ym ma'e Izaew wanupe Zeromoàw zàwe. Nupytu'u kwaw a'e ma'e iapo re wà.

⁴ Tuwihawete Mez Moaw wyy rehe har umugakwaw àràpuhàràn a'e wà. Kwarahy nànàn omono ma'e Izaew wanuwihawete pe. Omono kar 100 miw àràpuhàràn izupe wà. Omono kar 100 miw àràpuhàràn wanawer izupe no. ⁵ Tuwihawete Akaw imàno re Mez uzàmàtry'ym Izaew wà kury. ⁶ A'e rupi tuwihawete Zoràw uhem na'arewahy Xamari wi zauxiapekwer wamono'ono'og pà kury. ⁷ Omono uze'eg Zuzapa Zuta wanuwihawete pe. — Moaw izuapyapyr wanuwihawete heàmàtry'ym iko a'e kury. Aipo neho wer herupi Moaw waàmàtry'ym pà ne, i'i izupe. Uwazar tuwihawete Zuzapa ize'eg izupe. — Aha putar nerupi nehe. Ihe ihe, zauxiapekwer heremiruze'eg a'e wà no, hereimaw kawaru a'e wà no, uzapo putar neremiapo kàràw a'e wà nehe. ⁸ Ma'enugar pe rupi zaha putar wàmàtry'ym pà zane nehe, i'i izupe. — Zaha putar pe wyyxiguhu Enom her ma'e rupi har rupi nehe, i'i Zoràw izupe.

⁹ Nezewe mehe tuwihawete Zoràw a'e, Enom wanuwihawete a'e no, Zuta wanuwihawete a'e no, wata oho a'e wi wà kury. Umumaw 7 'ar wata pà wà. Na'e upaw 'y. Naheta kwaw 'y ni awa wanupe ni waneimaw wama'e heraha har wanupe no. ¹⁰ Na'e tuwihawete Zoràw uze'eg kury. — Zàmàno putar nehe. Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e zanemono e Moaw wanuwihawete pe a'e, i'i wanupe.

¹¹ Tuwihawete Zuzapa upuranu wanehe. — Aipo heta amo Tupàn ze'eg imume'u har ko wyy rehe. Aze heta nehe, zapuner Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e rehe zanepuranu har rehe ize'eg imume'u har pe zaneze'eg pà nehe, i'i wanupe. Amo zauxiapekwer wanuwihaw tuwihawete Zoràw rehe we har uwazar waze'eg kury. — Erizew Xapa ta'yr wiko ko wyy rehe. Eri ipytywà arer romo hekon a'e, i'i wanupe.

¹² — Tupàn ze'eg imume'u har romo hekon. Umume'u xo Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e hemimume'u kar zo a'e, i'i tuwihawete Zuzapa wanupe. A'e rupi a'e tuwihawete uze'eg oho Erizew pe wà. ¹³ Uze'eg Erizew Izaew wanuwihawete pe. — Naiko kwaw Tupàn ze'eg imume'u har romo nowe ihe. Neru a'e, nehy a'e no, wikuwe mehe upuranu amo tupàn a'ua'u ze'eg imume'u har wanehe wà. Ne eho wanupe kury, wanehe nepuranu pà kury, i'i Erizew Izaew wanuwihawete pe. Uze'eg Zoràw izupe. — Nan ty. Ure na'iruz tuwihawete ure. Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uremono Moaw wanuwihawete pe a'e, i'i izupe.

¹⁴ — Amume'u putar ko ma'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ikàg wera'u ma'e henataromo kury. Aze mo namuwete katu nerehe we har Zuzapa Zuta wanuwihawete ihe, nazekaiw iwer mo nerehe ihe. ¹⁵ Perur amo zegar haw kwaw par xe ihewe kury, i'i wanupe. A'e awa umupu uwioràwiràn kury. Imupu mehe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e hekwe ur Erizew rehe kury, imuze'eg kar pà kury. Uze'eg wanupe. ¹⁶ — Uze'eg Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e iko nezewe a'e. — Pezapo wyykwaw

tetea'u ywy 'aw yrykaw izywyr har rehe nehe. **17** Ta'e napexak kwaw àmàn nehe. Ni wyytu nur kwaw nehe. Nezewe rehe we 'aw yrykaw iho haw tynehem putar 'y pupe nehe. A'e mehe heta tetea'u putar 'y peme nehe, peneimaw tapí'ak wanupe nehe no, peneimaw pema'e heraha har wanupe nehe no, i'i Tupàn iko peme, i'i Erizew wanupe.

18 Uze'eg wi wi Erizew wanupe. — Nazawaiw kwaw a'e ma'e iapo haw Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe. Umur putar Moaw izuapyapyr waneityk àwàm peme a'e nehe no. **19** Pepyhyk putar waneko haw tawhu ikatu wera'u ma'e pezeupe nehe. Tawhu pàrirogaw aiha ma'e hereko har pepyhyk putar nehe no. Pemonohok putar ma'e'yw waiwy rehe har paw nehe no. Pewàpytym putar 'ytyuzàmaw waiwy rehe har paw nehe no. Pemuaiw putar wako paw nehe no. Pepyk putar wako paw ita pupe nehe no, i'i wanupe.

20 Iku'egwer pe ku'em mehe, ma'e'ayr hapu haw 'or mehe, uwyryk 'y Enom ywy wi kury. Upyk 'y a'e ywy kury.

21 Moaw izuapyapyr ukwaw a'e na'iruz tuwihawete wanur awer wà. — Zaneàmàtry'yim putar wà nehe, i'i uzeupeupe wà. A'e rupi wenz wyzài awa zeàmàtry'yimawhu kwaw par a'e wà kury: awa tua'uhez ma'e wà, kwàkwàmo wà no. Omono kar a'e awa paw zeàmàtry'yimawhu ràh huwake wà kury. **22** Iku'egwer pe upu'àm wà. Kwarahy uhyape katu 'y rehe. Umupiràg a'e 'y. A'e rupi nuzawy kwaw tuwykwer. **23** A'e rupi uhapukaz wà. — Tuwykwer aipo pa. Azeharomoete a'e na'iruz tuwihawete uzeàmàtry'yry'yim uezukazuka pà wà. Xipyhyk wama'e waker haw heityk pyrer zane nehe kury, i'i uzeupeupe wà.

24 A'e rupi oho Moaw Izaew waker haw huwake wà. Na'arewahy Izaew ur wakutyr wà kury, waàmàtry'yim pà wà kury. Umuzàn kar wà. Uzàn Izaew Moaw wanaikweromo wà. Uzukazuka oho waiko wazàn mehe wà. **25** Weityk waneko haw tawhu wà. Aze ukwaw amo wako rupi wà, Izaew pitàitàigatu weityk amo ita a'e ko rehe wà. Nezewe mehe upyk wako paw ita pupe

wà. Uwàpytym tyuzàmaw paw wà no. Omonohok ma'e'yw paw wà no. Iahykaw rehe heta we xo pitài tawhu Kir-Erez her ma'e zo. Na'e zauxiapekwer ita imomor har umàmàn oho izywyr wà. Uzàmàtry'yim wà.

26 Moaw wanuwihawete wexak wemaiihu wazuka etea'i haw. Omono'og 700 zauxiapekwer takihepuku hereko har wà kury. Uzeagaw wàmàtry'yimar wanupi uhem pà wà. Ta'e izàn wer Xir wanuwihawete huwake oho pà wà xe. Nupunur kwaw wanupi oho haw wà. **27** Na'e upyhyk wa'yr ipy kury. Umuigo kar mo tuwihawete romo wekuzaromo. Uzuka wa'yr kury, tupàn Moaw wazar henataromo kury, tawhu ipàrirogaw 'aromo kury. Izaew ukyze katu hexak mehe wà. A'e rupi uhem a'e wi weko haw pe oho pà wà kury.

Erizew upytywà amo kuzà imen umàno ma'e kwer hemetarer 'ym ma'e

4 ¹ Amo kuzà a'e, amo Tupàn ze'eg imume'u har umàno ma'e kwer hemireko kwer romo hekon a'e. Amo 'ar mehe uze'eg oho Erizew pe kury. — Hemen umàno a'e. Awa Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e wi ukyze ma'e romo hekon wiko mehe. Erekwaw heko awer. Wikuwe mehe unewer amo temetarer amo pe. Imàno re a'e awa ur ihewe kury. Ipureraha wer mokoz hememyr wanehe ihewi a'e. Umuigo kar putar hememyr uma'ereko e ma'e romo hemen umàno ma'e kwer inewer awer hekuzaromo a'e nehe, i'i kuzà Erizew pe.

2 Upuranu Erizew hehe. — Ma'e apuner iapo haw rehe newe. Ma'e heta neràpuz me, i'i izupe. — Naheta kwaw ma'e ihewe. Xo uri kawer pitài zutahyky'a por zo heta, i'i kuzà Erizew pe.

3 — Eze'eg eho neràpuz huwake wiko ma'e pe kury. — Pemur 'ya tynehem 'ym ma'e tetea'u ihewe kury, ere wanupe nehe. **4** A'e re eixe neràpuz me nememyr wanupi nehe. Pewàpytym uken nehe. A'e re pezypyrog uri kawer hakook pà 'ya pupe nehe. Aze amo tynehem nehe, pemuniryk nehe, i'i izupe.

5 Na'e oho kuzà wàpuz me umemyr wanupi. Uwàpytym uken. Upyhyk a'e zutahyky'a zany

uri kawer hereko har kury. Uzypyrog imono pà y'a pupe. Imemyr werur amo y'a izupe wà. Umynehem a'e. Na'e werur amo y'a izupe wà no. Umynehem a'e no. **6** Y'a paw tynehem mehe upuranu wanehe kury. — Heta we amo y'a, i'i wanupe. — Ximynehem iahtkaw rehe har kwez kury, i'i imemyr izupe. Na'e uri kawer upytu'u uwyryk ire kury. **7** Oho kuzà a'e ma'e imume'u pà Erizew pe. Na'e uze'eg kuzà pe. — Eme'eg a'e uri kawer paw nemen inewer awer paw imekuzar pà nehe. Heta we putar temetarer ikurer nehe. Erepuner temi'u ime'eg kar pà ma'e ime'eg kar pà nezeupe nehe, nememyr wanupe nehe no. Pepuner putar peneko haw rehe nezewe nehe, i'i izupe.

Erizew oho Xunez tawhu pe

8 Amo 'ar mehe oho Erizew tawhu Xunez her ma'e pe. Amo kuzà hemetarer katu ma'e wiko a'e pe. Wenož kuzà Erizew umai'u haw pe. A'e 'ar henataromo Xunez pe oho nànan umai'u Erizew hàpuz me a'e. **9** Uze'eg kuzà umen pe. — Ko awa xe tuweharupi ur ma'e a'e, wiko awa Tupàn pe uzemonokatu ma'e romo a'e. Akwaw heko haw ihe. **10** Xiapo amo ipupyaikaw pyrer pixika'i ma'e zaneràpuz 'aromo nehe. Ximono amo ma'e a'e pe nehe. Tupaw, wyrapew, tenaw, tatainy. Nezewe mehe aze ur xe zanepyr nehe, upuner a'e pe weko haw rehe nehe, i'i izupe.

11 Amo 'ar mehe uzewyr Erizew Xunez pe. Uzeupir uker haw pe upytu'u pà kury. **12** Uze'eg Erizew uzehe we har Zeazi her ma'e pe. — Enoz tàpuz zar kuzà eho kury, i'i izupe. Oho henož pà. Ur kuzà a'e pe. **13** Uze'eg wi Erizew Zeazi pe. — Epuranu hehe kury. — Ma'e apuner iapo haw rehe izupe ima'ereko awer paw imekuzar pà nehe. Ta'e uzekaiw katu zanerehe a'e xe. Aze uputar, aze'eg putar tuwihawete pe hehe nehe. Aze'eg putar zauxiapekwer wanuwihaw pe hehe nehe, i'i izupe. Upuranu Zeazi kuzà rehe. Uwazar kuzà ize'eg kury. — Heremimutar paw heta xe ihewe heremiaihu wainuromo, i'i izupe.

14 Upuranu wi Zeazi rehe. — Ma'e apuner iapo haw rehe izupe, i'i izupe. Zeazi uwazar ize'eg. — Na'imemyr kwaw a'e. Imen tua'uhez, i'i Zeazi izupe.

15 — Erur xe kury, i'i Erizew izupe. Zeazi werur kuzà izupe kury. Kuzà upyta ukenaw huwake. **16** Na'e uze'eg Erizew izupe. — Amo kwarahy rehe ko zahy rehe eremuapyk putar amo nememyr ne'ubar rehe nehe, i'i izupe. Uze'egahy kuzà izupe. — Neremu'em zo ihewe 'y. Awa Tupàn pe imonokatu pyrer romo ereiko 'y, i'i kuzà izupe.

17 Uzeapo ma'e Erizew ze'eg rupi katete a'e. Kwarahy rehe 'ar imume'u pyrer rehe imemyrxak kar a'e. Awa a'e.

18 Amo kwarahy pawire arozràn ipo'o haw 'ar rehe imemyr awa uhem oho u huwàxi mà. Tu wiko ko pe arozràn ipo'o har wanehe we. **19** Na'arewahy uzypyrog u pe uhapukaz pà kury. — Az. Heàkàgahy tuwe ihe, i'i izupe. Uze'eg tu amo uma'ereko ma'e pe. — Eraha kwarer ihy pe kury, i'i izupe.

20 Uma'ereko ma'e upir kwarer heraha pà ihy heko haw pe. Upyta a'e pe umemyr u'ubar rehe ipyhyk pà. Te kwarahy wapyter pe uhem kury. Na'e umàno kwarer kury.

21 Na'e weraha umemyr hetekwer Erizew ker haw pe. Omono hupaw rehe. A'e re uhem a'e wi uken iwàpytym ire. **22** Na'e wenož umen imuwà kury. — Erur kar amo zumen amo uma'ereko ma'e pe kury. Ta'e aze'eg putar aha Tupàn ze'eg imume'u har Erizew pe ihe nehe 'y. Na'arewahy azewyr putar nehe, i'i izupe.

23 Upuranu imen hehe. — Mâràzàwe tuwe ereze'eg putar eho izupe kutàri nehe. Ni pytu'u haw 'ar ni zahy pyahu rehe zanemynykaw 'ar kutàri, i'i wemireko pe. — Ikatu nezewe rehe we, i'i umen pe.

24 — Pemono ikupe pe har hehe nehe kury, i'i uma'ereko ma'e pe. — Emuata kar zumen na'arewahy nehe. Aze amupytu'u kar newe nehe, xo a'e mehe zo emupytu'u kar zumen nehe, i'i kuzà a'e uma'ereko ma'e pe.

25 Nezewe mehe uhem weko haw wi Karamew wytytr pe Erizew heko haw pe oho

pà kury. Muitea'i a'e wi heko mehe we wexak Erizew kuzà ihem etea'i mehe. Uze'eg uma'ereko ma'e Zeazi pe. — Eme'e ty. Kuzà Xunez pe har ur iko pe pe kury. **26** Ezàn eho hexak pà. Epuranu hehe. — Nekatu aipo. Nemen ikatu a'e no. Nememyr ikatu a'e no, ere izupe nehe, i'i izupe. Uze'eg kuzà Zeazi pe. — Ikatu paw rupi wà, i'i izupe. **27** Erizew heko haw pe uhem mehe wapyk upenàràg rehe henataromo ipy iwàiwàn pà uzywa rehe. Ipurupyro wer kuzà rehe a'e wi. Erizew uze'eg. — Tuwe rihi ty. Aipo nerexak kwaw ko kuzà izemumikahy haw. Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e numume'u kwaw ma'e ihewe. Màràzàwe tuwe uzemumikahy, i'i Erizew izupe.

28 Na'e uze'eg kuzà Erizew pe. — Hezar. Naenz kwaw hememyr rà m newe a'e 'ar mehe ihe. — Neremu'em zo ihewe, a'e newe a'e mehe, i'i izupe.

29 Uwak Erizew Zeazi pe uze'eg pà. — Ezemuàgà'ym ty. Epyhyk wywra hepokokaw kury. Eho kury. Epytu'u zo teko neremiàxi rà m pe neze'eg pà nehe. Aze amo uze'eg newe nehe, epytu'u zo izupe neze'eg pà nehe. Eho kwarer pe nepytu'u 'ym pà nehe. Emono ywra hepokokaw hetekwer 'ar romo nehe, i'i izupe.

30 Uze'eg kuzà Erizew pe. — Amume'u putar ko ma'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e henataromo nehe, nerenataromo nehe no. Nurezar kwaw xe ihe nehe, i'i izupe. A'e rupi upu'àm Erizew hupi oho pà kury. **31** Oho Zeazi wanenataromo uhem pà a'e pe. Omono ywra pokokaw kwarer hetekwer 'aromo. Na'ikuhem kwaw kwarer. Nuzapo kwaw ma'e wekuwe haw hexak kar pà. A'e rupi uzewyr Zeazi Erizew huwàxi pà izupe uze'eg pà kury. — Nukweraw kwaw kwarer, i'i izupe.

32 Uhem Erizew a'e pe kury. A'e zutyka'i wixe uker haw pe. Wexak kwarer umàno ma'e kwer upaw rehe i'aw mehe. **33** Uwàpytym uken kury. Uze'eg Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe. **34** A'e re u'aw kwarer 'aromo uzuru imono pà kwarer zuru

rehe, weha imono pà kwarer reha rehe, opo imono pà kwarer ipo rehe. Hehe i'aw mehe kwarer hetekwer uzypyrog haku pà. **35** Upu'àm Erizew. Wata ker haw pupe. Kwe rupi, ko rupi, kwe rupi, ko rupi. A'e re uzewyr kwarer 'aromo u'aw pà. Na'e kwarer iàxààxàm 7 haw kury. Ume'e kury. **36** Na'e wenz Erizew Zeazi kury. — Enoz ihy imuwà ty, i'i izupe. Kuzà a'e pe heixe mehe uze'eg Erizew izupe. — Epyhyk nememyr, i'i izupe.

37 U'ar kuzà Erizew ipy huwake. Umuhyk uwa ywy rehe. A'e re upyhyk umemyr. Uhem a'e wi.

Heta ipuruzuka haw temi'u inuromo, i'i wà

38 Amo 'ar rehe nuhyk kwaw temi'u a'e ywy rehe teko wanupe. Uzewyr Erizew Ziwwaw pe. Umue amo Tupàn ze'eg imume'u har a'e pe har iko wà. Na'e uze'eg uma'ereko ma'e pe. — Emuapyk zapepohu tata rehe kury. Emupupur temi'u tetea'u urewe kury, i'i izupe. **39** Pitài Tupàn ze'eg imume'u har uhem oho ka'a pe taz zàwenugar hekar pà wemi'u inuromo rà m romo. Wexak amo kuraw a'e pe. I'a iro. Opo'o i'ak kwer ukamirpuku pupe imono'og pà. Tynehem ikamirpuku. Na'e uzewyr weko haw pe. Upe'i'ài'ag a'e ma'e'a kwer zapepohu pupe imomor pà. Nukwaw kwaw a'e ma'e'a her. **40** IzYW mehe omono imupupur pyrer amogwer awa wanupe. Uzypyrog i'u pà wà. Na'arewahy uhapukaz Erizew pe wà. — Heta puruzuka haw temi'u inuromo ty, i'i izupe wà. Nupuner kwaw i'u haw rehe wà.

41 Na'e wenz Erizew arozràn imuku'i pyrer awa ipo ipor izupe. Omono zapepo pupe uze'eg pà. — Pemono imupupur pyrer pixika'i awa nà nàn kury, i'i wanupe. U'u wà kury. Nuzuka kwaw wà.

20 Typy'ak 100 awa wanupe imono pyràm

42 Amo 'ar mehe amo awa uhem wà tawhu Ma'awxari her ma'e pe kury. Werur 20 typy'ak xewar izyzy mehe ipo'o pyrer a'e kwarahy mehe arer iapo pyrer. Werur amo

xewar haryw iakyr ma'e izupe no. — Emono a'e temi'u amogwer Tupàn ze'eg imume'u har wanupe nehe, i'i Erizew uma'ereko ma'e pe. **43** Upuranu uma'ereko ma'e hehe. — Aipo uhyk putar 100 awa wanupe nehe, i'i izupe. Uwarz Erizew ize'eg izupe. — Emono wanupe nehe. U'u putar wà nehe. Nezewe i'i Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e a'e kury. — U'u putar wà nehe. Uhyk putar wanupe nehe. Heta we putar ikurer nehe, i'i a'e, i'i Erizew izupe.

44 Na'e uma'ereko ma'e omono temi'u wanupe. Umai'u paw wà. Uhyk wanupe. Heta we ikurer Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ze'eg awer rupi katete.

Nààmà imukatu haw

5 ¹ Zauxiapekwer Xir izuapyapyr wanuwihaw Nààmà her ma'e, ikatuahy tuwihawete pe a'e. Tuwihawete umuwete katu a'e. Ta'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e umur waàmàtry'yymar waneityk awer Xir wanupe a'e xe, Nààmà zauxiapekwer wanuwihaw romo heko mehe a'e xe. Zauxiapekwer ukyze 'ym ma'e romo hekon. Iperewahy a'e. Iro izupe. Hahy no.

2 Amo 'ar mehe Xir uzàmàtry'yym Izaew oho wà. Upyhyk amo kuzàtài Izaew a'e 'ar mehe wà. Xir weraha weko haw pe wà. Uzeapo Nààmà hemireko pe uma'ereko e ma'e romo. **3** Amo 'ar mehe uze'eg kuzàtài uzar pe. — Aze mo heruwihaw uze'eg oho Tupàn ze'eg imume'u har Xamari pe har pe, ikatu mo ihewe. Ta'e umukatu mo iperew a'e 'y, i'i izupe.

4 Na'e umume'u Nààmà kuzàtài ize'eg awer oho tuwihawete pe kury. **5** — Eze'eg eho Izaew wanuwihawete pe nehe. Eraha ko heze'eg pape rehe imuapyk pyrer izupe nehe, i'i tuwihawete Nààmà pe. A'e rupi uhem Nààmà oho a'e wi 350 kir itaxig parat ipuhuz taw heraha pà, 70 kir itazu or ipuhuz taw heraha pà no. Weraha 10 kamirpuku hekury katu ma'e uzeupi no. **6** Nezewe i'i a'e pape hemiraha a'e. — Ko pape heraha har a'e, Nààmà tuwihaw herehe we har

romo hekon a'e. Aputar imukatu àwàm ihe, i'i izupe.

7 Izaew wanuwihawete a'e pape imugeta mehe umu'i ukamir ukyze haw rehe kury. — Xir wanuwihawete uputar ko awa imukatu haw a'e. Ma'e azapo putar imukatu pà nehe. Aipo Tupàn romo aiko ihe. Aipo apuner wuzài teko imuigo kar haw rehe. Aipo apuner wuzài teko hekuwe re imupytu'u kar haw rehe. Ipuruàmàtry'yym wer herehe a'e, i'i Izaew wanuwihawete teko wanupe.

8 Ukwaw Erizew ma'e uzeapo ma'e kwer a'e. Omono kar uze'eg tuwihawete pe. — Màràzàwe tuwe erezemumikahy iko ne. Emur kar a'e awa ihewe imuze'eg kar pà nehe. Aexak kar putar Tupàn ze'eg imume'u har Izaew ywy rehe heta haw ihe nehe, i'i izupe.

9 Na'e Nààmà oho heko haw kutyr weimaw kawaru wanupi wywramawa wanehe kury. Upytu'u Erizew ràpuz hukenaw huwake.

10 — Eze'eg eho nezewe izupe kury, i'i Erizew uma'ereko ma'e pe. — Ezahak eho 7 haw rupi yrykaw Zotàw pupe nehe. Nezewe mehe nekatu putar tuwe neperew wi nehe, ere izupe nehe, i'i izupe. **11** Wikwahy Nààmà kury. — Aipo ni pitài Tupàn ze'eg imume'u har uhem putar tàpuz wi ihewe uze'eg pà nehe. Aipo ni pitài Tupàn ze'eg imume'u har uze'eg putar uzar Tupàn pe herehe nehe. Aipo nopokok kwaw heperew rehe hemukatu pà nehe. **12** Hereko haw pe Namaz tawhu pe heta mokoz yrykaw ikatu werahu ma'e wà. Aman Parupar waner romo wà. Yrykaw hereko har ikatu werahu wuzài yrykaw xe har Izaew rehe har wi wà. Màràzàwe tuwe napuner kwaw a'e yrykaw pupe hezahakaw rehe hezemukatu kar pà ihe, i'i wanupe. A'e rupi oho a'e wi wikwahy pà.

13 Na'e izupe uma'ereko ma'e uze'eg oho izupe wà kury. — Aze mo Tupàn ze'eg imume'u har uzapo kar zawaiw katu ma'e newe, erezapo mo. Màràzàwe tuwe nerepuner kwaw yrykaw pupe nezahakaw rehe ize'eg awer rupi nezemukatu kar pà, i'i izupe wà.

14 A'e rupi wezyw Nààmà Zotàw yrykaw pe kury. Uzahak 7 haw rupi Eri ze'eg awer

rupi katete. Ikatu azeharomoete kury. Ho'o kwer ikàg. Heruhàg kwarer ài. **15** A'e re uzewyr Erizew heko haw pe uzehe we har wanupi kury. — Akwaw ko ma'e ihe kury. Naheta kwaw amo ae Tupàn azeharomoete har ywy rehe. Xo pitài zo. Xo Izaew wazar zo wiko Tupànete romo. Amono putar amo ma'e newe nehe kury. Aze ikatu newe, epyhyk nehe, i'i tuwihaw Erizew pe.

16 Uwazar Erizew izupe. — Amume'u putar ko ma'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e henataromo ihe nehe kury, hezar romo ihe nehe kury. Napyhyk kwaw ma'e nemukatu awer hekuzaromo ihe, i'i izupe. Uzeagaw wi wi Nààmà amo ma'e imono pà izupe. Nuputar kwaw.

17 Na'e uze'eg Nààmà kury. — Nereputar kwaw heremimono ràm ne. Tuwe araha ywy xe har mokoz kawaràn wakupe pe ihe nehe. Ta'e ko 'ar henataromo nazuka kwaw ma'ea'yr amo ae tupàn pe nehe. Namono pixik kwaw ma'e amo ae tupàn imuawyze kar pà nehe. Xo Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pezar pe zo amono putar ihe nehe. **18** Amo ma'e heremiapo ràm wi hepurumueharaz kar wer hehe ihe. Tuwihawete oho tupàn ua'u Himo her ma'e rapuzuhu pe tupàn ua'u Xir ywy rehe har wazar imuwete katu pà. Hereraha putar uzeupi a'e nehe no. A'e rupi umuwete katu kar putar uzar ihewe a'e nehe no. Tuwe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e heharaz a'e heremiapo ràm wi nehe, i'i Nààmà Erizew pe.

19 — Zazur rihi. Tuwe ereho katu nehe, i'i Erizew izupe.

Tupàn uzepyk Zeazi rehe a'e

Muite a'e wi Nààmà heko mehe, **20** Zeazi Erizew pe uma'ereko ma'e uze'eg upy'a pe kury, — Hezar omono kar e Nààmà xe wi. Nuenoz kwaw temetarer izupe. Aze mo upyhyk a'e Xir hemetarer, a'e mehe mo ikatu. Amume'u ko ma'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e henataromo kury. Azàn putar haikweromo nehe. Apyro putar amo ma'e izuwi nehe, i'i uzeupe.

21 Na'e Zeazi uzàn oho a'e wi uhem pà. Nààmà wexak tur mehe. — Kwa, amo awa uzàn wà heraikweromo a'e, i'i uzeupe. A'e rupi zezyw wyramawa wi hehe upuranu pà. — Aipo uzeapo amo ma'e, i'i izupe.

22 — Nan, i'i Zeazi izupe. — Hezar hemur kar newe hemuze'eg kar pà a'e. Tàrityka'i uhem mokoz Tupàn ze'eg imume'u har ywy Eparai rehe har wytyr heta haw wi wà kury. A'e rupi hezar wenz itaxig parat 30 kir ipuhuz taw newe. Wenz mokoz kamirpuku ikatuahy ma'e newe no, i'i mua'u Nààmà pe.

23 — Aze ikatu newe, eraha 60 kir ipuhuz taw itaxig nehe, i'i Nààmà Zeazi pe. — Eraha, i'i wi izupe. Na'e Nààmà omono a'e itaxig mokoz ma'eryru pupe kury. Omono mokoz kamirpuku hekuzar katu ma'e wanupe no. Omono mokoz wemiruze'eg uma'ereko ma'e hupi wà no. — Peata Zeazi henataromo nehe, i'i wanupe. **24** Wytyr Erizew heko haw pe wahem mehe, Zeazi upir a'e mokoz ma'e ryrw wà kury, waneraha pà tàpuz pupe wà kury. A'e re umuzewyr kar a'e mokoz Nààmà pe uma'ereko ma'e uzar pe wà. **25** Wixe wi wàpuz me. Uze'eg oho Erizew pe. — Ma'e pe ereho, i'i Erizew izupe. — Naha kwaw amo me, i'i Zeazi wemu'em pà izupe.

26 Uze'eg wi Erizew izupe. — Herekwe wiko nerehe we a'e awa wyramawa wi iwezyw mehe newe uze'eg pà ihe. Na'ikatu kwaw ma'e ipyro awer izuwi imukatu awer hekuzaromo. Ni temetarer, ni kamirpuku, ni uri tyw, ni uwà tyw, ni aràpuhàràn wà, ni tapi'ak wà, ni uma'ereko e ma'e awa wà, ni uma'ereko e ma'e kuzà wà. Iro neremiapo kwer ihewe. **27** A'e rupi Nààmà iperew ur putar nerehe nehe kury, nezuapyapyr wanehe nehe no. Awyzeharupi iperew putar wà nehe, i'i Erizew Zeazi pe. A'e wi uhem mehe wereko a'e awa iperew kwer uzehe kury. Ipir xigatu ywàkùn ài.

Erizew umupupur kar itazy

6 ¹ Weruze'eg Erizew amo Tupàn ze'eg imume'u har uzemomo'og ma'e wà. Amo 'ar mehe wenz ma'e izupe wà. — Ureko haw nerehe we har pixika'i a'e. **2** Aze ikatu

newe, tuwe oroho Zotàw yrykaw pe amo ywyrà wamonohok pà nehe. Urerur putar a'e ywyrà xe amo tàpuz iapo pà zanereko àwàm romo nehe, i'i izupe wà. — Pepuner peho haw rehe nehe, i'i Erizew wanupe.

3 — Eho urerupi nehe ty, i'i amo Tupàn ze'eg imume'u har Erizew pe. A'e rupi oho wanupi. 4 A'e paw oho wà kury. Zotàw yrykaw pe uhem mehe uzyppyrog uma'ereko pà wà kury. 5 Pitài awa omonohonohok amo ywyrà iko kury. Na'arewahy itazy uhem u'yw wi 'y pupe u'ar pà kury. — Ma'e azapo putar kury, hezar, i'i Erizew pe. Nan kwaw hema'e a'e. Amo ae awa wiko itazy izar romo a'e. Arur pyez izuwi ihe, i'i izupe.

6 — Ma'e pe u'ar, i'i Erizew izupe. Wexak kar awa itazy 'ar awer izupe. Na'e omonohok Erizew amo ywyrà pehegwer kury. Omomor 'y pupe itazy inupupur kar pà kury.

7 — Epyhyk ty, i'i Erizew izupe. Upyho awa uzywa itazy ipyhyk pà.

Izaew weityk zauxiapekwer Xir ywy rehe har wà

8 Amo 'ar rehe Xir wanuwihawete uzàmàtyry'ym Izaew iko wà. Upuranu uzehe we har tuwihaw wanehe. — Ma'e pe xiapo putar zaneker haw nehe, i'i wanupe. Umume'u amo hen àwàm ikatu ma'e izupe wà. — Xiapo zaneker àwàm pe pe nehe, i'i wanupe. 9 Iapo 'ym mehe we Tupàn ze'eg imume'u har Erizew omono kar uze'eg Izaew wanuwihawete pe. — Eho zo a'e wpy pehegwer huwake nehe. Ta'e Xir a'e wà xe, uzeàmim a'e pe neràro pà nezuka pà a'e wà xe, i'i Erizew tuwihawete pe. 10 Na'e tuwihawete umume'u Erizew ze'eg a'e wpy rehe har wiko ma'e pe wà. — Peme'egatu nehe, i'i wanupe. Ume'egatu wà. — Peme'egatu nehe, i'i wi wanupe. Ume'egatu wi wà. — Peme'egatu nehe, i'i wi wanupe. Ume'egatu wi wà. Tuwihawete ipurapo wer uker haw rehe amo me. — Xir neràro waiko a'e pe wà, i'i wi Erizew. 11 Na'e wikwahy Xir wanuwihawete a'e kury, ta'e nupuner kwaw Izaew wanuwihawete heitykaw rehe a'e xe. A'e rupi wenez uzehe

we har tuwihaw uzeupe wà kury, wanehe upurano pà wà kury. — Ma'enugar xe har wiko Izaew wanuwihawete imyrypar romo, i'i wanupe.

12 Amo uwazar ize'eg. — Ni amo xe har nuiko kwaw imyrypar romo, tuwihawete. Tupàn ze'eg imume'u har Erizew umume'u neremimume'u paw Izaew wanuwihawete pe a'e. Te neker haw pupe neremimume'u ukwaw a'e. Umume'u izupe a'e, i'i izupe.

13 — Pekar peho Erizew heko haw hexak pà nehe. Hepurupyhyk wer hehe ihe, i'i tuwihawete amogwer tuwihaw wanupe. — Notà tawhu pe hekon Erizew a'e, i'i amo teko tuwihawete pe wà. 14 A'e rupi omono kar zauxiapekwer tetea'u a'e pe wà. Weraha kawaru tetea'u uzeupi wà. Weraha ywyramawa tetea'u uzeupi wà no. Pyhaw uhem tawhu pe wà. Umàmàn izywyr wà. 15 Iku'egwer pe izi'itahy Erizew pe uma'ereko ma'e upu'àm tàpuz wi uhem pà. Wexak zauxiapekwer Xir weimaw kawaru wanehe we wà, ywyramawa wanehe we wà no. Wexak tawhu izywyr wamàmànaw wà no. Na'e wixe tàpuz me Erizew pe uze'eg pà kury. — Hezar. Zakàzym putar nehe. Ma'e xiapo putar nehe, i'i izupe.

16 — Ekyze zo ty, i'i Erizew izupe. — Zanerehe we har heta tetea'u wera'u Xir wanehe we har wanuwi a'e wà, i'i izupe.

17 Na'e uze'eg nezewe Tupàn pe kury. — O Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e. Ewàpytymawok ihewe uma'ereko ma'e heha nehe. Tuwe wexak katu tuwe nehe, i'i izupe. Tupàn uzapo ma'e henoz tawer. Uma'ereko ma'e ume'e ywate kury. Heta tetea'u tata kawaru romo iapo pyrer Erizew izywyr wytyr izywyr wà. Heta tetea'u tata ywyramawa romo iapo pyrer izywyr wà no.

18 Ur Xir ikutyry ipyhyk pà wà kury. Na'e uze'eg wi Erizew Tupàn pe. — O Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e. Emuigo kar ko zauxiapekwer hehàpyhà 'ym ma'e romo ne wà kury, i'i izupe. Uzapo Tupàn ma'e Erizew heminozger rupi. Xir nahèhàpyhà kwaw wà kury. 19 Na'e uze'eg Erizew oho wanupe kury. — Pezawy penape ty wà. Napekar

kwaw 'aw tawhu peiko. Pezur herupi nehe. Apueraha putar awa penemikar pe nehe, i' wanupe. Weraha Xamari tawhu pe wà kury.

20 Tawhu pupe waneixe mehe we Erizew uze'eg nezewe Tupàn pe. — O Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e, emuchàpyhàgatu kar ne wà nehe kury. Tuwe wexak katu ma'e wà nehe kury, i' izupe. Na'e Tupàn wexak katu wi kar ma'e Xir wanupe kury. A'e rupi wexak Xamari tawhu pupe weko haw wà.

21 Izaew wanuwihawete wexak a'e zauxiapekwer Xir wà kury. Upuranu Erizew rehe. — Aipo azuka putar ihe wà nehe, hezar. Aipo azuka putar ihe wà nehe, i' izupe.

22 — Nan kwaw ty, i' Erizew izupe. — Aipo erezuka zauxiapekwer zeàmàtryry'mawhu pe neremipyhyk ne wà. Nan. Emono temi'u wanupe kury. Emono 'y wanupe no. A'e re nehe, tuwe uzewyr uzar tuwihawete pe wà nehe, i' izupe.

23 Na'e Izaew wanuwihawete uzapo mynykawhu a'e Xir wanupe kury. Wamai'u re wai'u re umuzewyr kar tuwihawete a'e zauxiapekwer Xir wanuwihawete pe wà kury. A'e 'ar henataromo Xir upytu'u Izaew ywy rehe har wàmàtryry'm ire wà kury.

Xamari pe har ima'uhezahy wà

24 Amo kwarahy pawire Menanaz Xir wanuwihawete weraha wemiruze'eg zauxiapekwer paw Izaew wàmàtryry'm på a'e wà kury. Umàmàn oho Xamari tawhu izywyw wà. **25** A'e rupi upaw temi'u a'e tawhu pe har wanupe kury. Teko omono pitài kir itaxig parat pitài zumen àkàgwer hekuzaromo wà. Omono 60 kàrà m kumana apekwer 200 kàrà m rupi wà no.

26 Amo 'ar mehe Izaew wanuwihawete ukwaw oho iko tawhu pàrirogawhu 'aromo kury. Amo kuzà uhapukaz izupe. — O Tuwihawete hezar, hepytywà pe nehe 'y, i' izupe.

27 Uwazar tuwihawete ize'eg izupe. — Aze Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e nanepytywà kwaw nehe, napuner kwaw nepytywà haw rehe ihe nehe. Naheta kwaw ni arozrà n ni

win ihewe. **28** Ma'e erenoz putar ihewe nehe, i' izupe. Uwazar kuzà ize'eg izupe. — Amo 'ar mehe ko kuzà uze'eg nezewe ihewe. — Xi'u nememyr awa kutàri nehe. Pyhewe xi'u putar hememyr awa nehe, i' ihewe. **29** A'e rupi uruzuka hera'yr ure, ho'o kwer imupupur på i'u på ure. Iku'egwer pe aze'eg izupe. — Kutàri xi'u putar nememyr kury, a'e izupe. Umim umemyr ihewi a'e, i' kuzà tuwihawete pe.

30 A'e ma'e henu mehe umu'i tuwihawete ukamirpuku. Teko a'e pàrirogawhu huwake har ume'e tuwihawete rehe iata mehe wà. Wexak ikamirpuku wype har wà, ta'e umu'i ukamirpuku a'e xe. Umunehew pàn iànàm ma'e ma'eryru iapo pyr ukamirpuku wy pe.

31 Uhapukaz tuwihawete oho iko. — Aze nazakagok kar kwaw Erizew Xapa ta'yr kutàri nehe, tuwe Tupàn hezuka nehe, i' oho iko.

32 Na'e omono amo awa Erizew ipiaromo. A'e 'ar mehe we wiko Erizew weko haw pe. Amo a'e teko wanuwihaw uzekytyar oho hàpuz me wà. Awa tuwihawete hemimur karer ihem 'ym mehe we uze'eg Erizew a'e tuwihaw wanupe. — A'e puruzuka ma'e umur kar amo awa hepyhyk kar på izupe a'e. A'e rupi, ihem mehe nehe, pewàpytym uken nehe. Pemuxe kar zo xe nehe. Tuwihawete ur putar haikweromo na'arewahy a'e nehe no.

33 Uhem tuwihawete a'e pe Erizew huwake a'e, tuwihaw wanupe ize'eg mehe we a'e. Uze'eg tuwihawete kury. — Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e umu'ar kar ko iaiv paw zanerehe a'e. Màràzàwe tuwe àro ikatu haw hereko ihe, i' izupe.

7 **1** Uwazar Erizew ize'eg izupe. — Einu katu Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e newe ize'eg àwàm kury. — Pyhewe ko or mehe we erepuner arozrà n ku'i kwer ikatu ma'e ime'eg kar på nehe. Eremono putar itaxig 10 kàrà m hekuzaromo nehe, 3 kir ku'aw har hekuzaromo nehe. Eremono putar 10 kàrà m xewar hekuzaromo nehe, 7 kir parat hekuzaromo nehe no, i' Erizew tuwihawete pe.

2 Tuwihawete ipytywà har uze'eg Erizew pe. — Aze mo Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e

uwàpytymawok ywak a'e, aze mo weityk arozràn wyy rehe, aze mo weityk xewar wyy rehe, nezewe rehe we mo nupuner iwer neze'eg rupi uzeapo haw rehe, i'i izupe. Uwazar Erizew ize'eg izupe. — Nereha pupe erexak putar izeapo mehe nehe. Xo ne zo nere'u kwaw nehe, i'i Erizew izupe.

**Zauxiapekwer Xir
wyy rehe har uzewàhem wà**

3 Heta 4 awa Xamari tawhu ukenaw huwake katu pe wà. Iperewaiw ma'e romo wanekon wà. Uze'eg uzeupeupe wà kury. — Mâràzàwe tuwe zaiko xe zaneapyk pà zanemàno àwàm hàro pà zane. **4** Aze zaixe tawhu pupe nehe, zàmàno putar nehe, ta'e naheta kwaw temi'u zanewe xe. Aze zapytu'u xe nehe, zàmàno putar nehe no. A'e rupi, zaha Xir waker haw pe nehe kury. Aze nazanezuka kwaw wà nehe, zaikuwe putar nehe. Aze zanezuka wà nehe, zàmàno putar nehe. Zuawygatu zanewe nehe. Zamàno mo nezewe rehe we, i'i uzeupeupe wà.

5 A'e rupi kwarahy heixe re oho Xir waker haw pe wà. A'e pe wahem mehe naheta kwaw ni pitài awa a'e pe wà. **6** Ta'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e wenu kar amo iànoànog ma'e wanupe a'e xe. Nuzawy kwaw zauxiapekwer tetea'u wànoànogaw. Wenu kawaru tetea'u wà. Wenu ywyrāmawa tetea'u wà no. — Kwa, Izaew wanuwihawete omono temetarer tetea'u Etew wanupe Ezit pe har wanupe no. A'e rupi uzàmàtyry'ym Xir wà a'e wà. **7** A'e rupi, pyhaw, Xir uzàn wanuwu uzepyro pà a'e wà. Wezar uma'e paw wà. Tàpuzràn, kawaru, zumen. Wezar uma'e paw a'e pe imumyz 'ym pà wà.

8 Uhem a'e 4 awa Xir waker awer pe wà kury. Wixe amo tàpuzràn pupe wà. U'i'u ma'e a'e pe har pupe wà, u'u ma'e wà no. Upyhyk ma'e a'e pe wemixak kwer wà no. Parat, or, kamir. A'e re uhem oho a'e wi a'e ma'e umim pà wà. Na'e uzewyr wi amo ae tàpuz ràn pupe wixe pà wà. Upyhyk ma'e a'e pe har nezewegatete wà no. **9** Na'e uze'eg uzeupeupe wà. — Na'ikatu kwaw zaneremiapo. Ikatuahy ma'e uzeapo xe. Na'ikatu kwaw imume'u 'ym

àwàm. Aze xo pyhewe zo ximume'u nehe, teko uzepyk putar zanerehe wà nehe. Zaha tàrityka'i ko ma'e imume'u pà tàpuzuhu pe nehe ty wà, i'i uzeupeupe wà.

10 A'e rupi uhem oho Xir waker awer wi wà. Uzewyr Xamari pe wà. Uhapukaz zauxiapekwer ukenaw rehe har wanupe wà. — Oroho Xir waker haw pe ure. Nuruexak kwaw amo ure wà. Nurenu kwaw amo ure wà no. Kawaru a'e wà, zumen a'e wà no, wiko a'e pe paw rupi wà. Nukwaraw kwaw wà. Tàpuzràn paw a'e pe wain wà no, a'e rupi katete we wà, Xir heityk awer rupi katete wà, i'i wanupe wà.

11 Zauxiapekwer umume'u a'e ma'e teko wanupe wà. Amo umume'u oho tàpuzuhu pe har wanupe wà no. **12** Ipytun rihi. Upuàm tuwihawete kury, uzehe we har tuwihaw wanupe uze'eg pà kury. — Amume'u putar Xir hemiapo putar awer peme kury. Ukwaw temi'u zanewe heta 'ymaw wà. A'e rupi uhem uker haw wi wà, ka'a pe uzeàmim pà wà. — Izaew uhem putar tawhu wi temi'u hekar pà wà nehe, i'i uzeupeupe wà. — Xipyhyk wahem mehe nehe. Nezewe mehe xipyhyk tawhu zane nehe, i'i Xir waiko uzeupeupe wà, i'i tuwihawete amogwer tuwihaw wanupe.

13 Amo tuwihaw uze'eg kury. — Xe tawhu pe pypta ma'e ràm umàno putar nezewe rehe we a'e wà nehe. Amo umàno kwez wà. A'e rupi, ximono kar amo awa a'e pe zane wà nehe. Weraha putar 5 kawaru wikuwe ma'e wainuromo har wà nehe. Nezewe mehe xikwaw putar uzeapo ma'e kwer nehe, i'i izupe.

14 Wexaexak amo awa wà. Omono kar tuwihawete a'e awa mokoz ywyrāmawa pupe wà. Peho ma'e Xir zauxiapekwer wanupe uzeapo ma'e kwer hexak pà nehe, ikwaw pà nehe, i'i wanupe. **15** Awa oho Zotàw yrykaw pe wà. Wexak ma'e Xir wanemityk kwer tetea'u pe rupi wà. Ta'e weityk uma'e paw uzàn mehe wà xe. Uzewyr a'e ma'e imume'u pà tuwihawete pe wà. **16** Teko Xamari pe har uhem tawhu wi ma'e Xir waker awer pe har wapyhyk pà wà. Uzeapo ma'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ze'eg rupi. Teko

ume'eg na'iruz kir iku'aw har arozràn ikatu wera'u ma'e ku'i kwer 10 kàrà m parat rehe wà. Ume'eg 7 kir xewar nezewe wà no.

17 A'e 'ym mehe Izaew wanuwihawete omono kar upytywà har pàrirogaw ukenaw pe a'e, hehe imuzekaiw kar pà a'e. Teko upyropyrog a'e awa rehe heityk pà wà. Umàno a'e pe Erizew tuwihawete pe ize'eg awer rupi katete. 18 Nezewe i'i Erizew a'e 'ym mehe a'e. — Pyhewe ko or mehe we erepuner arozràn ku'i kwer ikatu ma'e ime'eg kar pà Xamari pe nehe. Eremono putar itaxig 10 kàrà m hekuzaromo nehe, 3 kir ku'aw har hekuzaromo nehe. Eremono putar 10 kàrà m xewar hekuzaromo nehe no, 7 kir hekuzaromo nehe no, i'i Erizew tuwihawete pe a'e 'ym mehe. 19 A'e tuwihaw uwazar nezewe Erizew pe. — Aze mo Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uwàpytymawok ywak a'e, aze mo weityk arozràn ywy rehe, aze mo weityk xewar ywy rehe, nezewe rehe we mo nupuner iwer mo neze'eg rupi uzeapo haw rehe, i'i izupe. Uwazar Erizew ize'eg izupe. — Nereha pupe erexak putar izeapo mehe nehe. Xo ne zo nere'u kwaw a'e temi'u nehe, i'i izupe. 20 Na'e uzeapo ma'e izupe a'e ze'eg awer rupi katete. Teko uzuka a'e tuwihaw tawhu wi uzàn mehe wà. Upyropyrogahy hehe izuka pà wà.

Kuzà Xunem pe har uzewyr uiwy pe

8 1 A'e 'ym mehe we Tupàn umuze'eg kar Erizew kuzà Xunem pe har pe. Pema'enukwaw hehe. Erizew umugweraw kar imemyr kwarer. Nezewe uze'eg izupe a'e 'ar mehe. — Nuhyk kwaw temi'u ko ywy rehe har wanupe nehe. Ima'uhez putar tuwe wà nehe. Wama'uhez taw umumaw putar 7 kwarahy ko ywy rehe nehe. A'e rupi, ehem eho ko ywy wi nehe, neànàm waneraha pà nezeupi nehe, amo ae ywy rehe nereko pà nehe, i'i Tupàn newe, i'i Erizew kuzà pe. 2 Weruzar kuzà Erizew ze'eg. Oho wànàm wanupi Piri ywy rehe har waiwy rehe wiko pà. Umumaw 7 kwarahy a'e pe.

3 A'e 7 kwarahy pawire uzewyr Izaew pe. Uze'eg oho tuwihawete pe kury.

— Emuzewyr kar heràpuzgwer heywy kwer ihewe nehe, i'i izupe. 4 A'e 'ar mehe we uze'eg tuwihawete iko Erizew pe uma'ereko ma'e Zeazi her ma'e pe. Ta'e ipurukwaw wer Erizew hemiapo kwer purumupyтуhegatu kar haw wanehe a'e xe. 5 — Erizew umugweraw wi kar amo umàno ma'e kwer a'e, i'i iko izupe. A'e 'ar mehe we uhem a'e kuzà a'e ma'e henoz pà tuwihawete pe. Na'e i'i Zeazi. — O tuwihawete. Naiko a'e kuzà xe a'e kury. Aiko imemyr kwarer Erizew hemimugweraw karer a'e no, i'i izupe.

6 Upuranu tuwihawete kuzà rehe. — Azeharomoete Zeazi ze'eg awer a'e, i'i izupe. A'e rupi tuwihawete wenz amo tuwihaw uzeupe kury. — Emuzewyr ko kuzà ima'e kwer paw izupe nehe. Emuzewyr arozràn ipo'o pyrer iziwy rehe arer hekuzar paw izupe nehe no, kwarahy amo ae ywy rehe heko mehe arer izupe nehe no, i'i tuwihawete izupe.

Erizew uze'eg tuwihawete Menanaz rehe

7 Amo 'ar mehe Xir wanuwihawete Menanaz her ma'e ima'eahy a'e. Oho Erizew heko haw Namaz tawhu pe a'e 'ar mehe. Amo umume'u Erizew tawhu pe heko haw oho tuwihawete pe. 8 A'e rupi uze'eg tuwihawete tuwihaw Azaew her ma'e pe. — Eraha amo ma'e imono pyràm Tupàn ze'eg imume'u har pe nehe. — Eze'eg Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe nehe, ere izupe nehe. — Aipo Menanaz ikatu putar nehe, ere Tupàn pe nehe, ere Erizew pe nehe, i'i tuwihawete izupe.

9 Na'e Azaew omono'og ma'e hekuzar katu ma'e Namaz tawhu pe iapo pyrer tetea'u kury. Upir 40 kamer wakupe pe wamono pà. Na'e oho Erizew pe uze'eg pà. — Tuwihawete Menanaz nera'y r zàwenugar hemur kar newe. — Epuranu hehe nehe, i'i ihewe. — Aipo Menanaz ikatu putar a'e nehe, ere Erizew pe nehe, i'i tuwihawete ihewe, i'i a'e tuwihaw Erizew pe.

10 Uwazar Erizew izupe. — Tuwihawete umàno putar a'e nehe, i'i Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ihewe. Emume'u zo ize'eg awer tuwihawete pe. — Nekatu

putar nehe, ere izupe nehe, i'i Erizew a'e tuwihaw pe.

11 Ume'egatu Erizew iko Azaew rehe. Ume'e wi wi hehe. Te imaranugar Azaew kury. Na'arewahy uzypprog Erizew uzai'o pà kury. 12 Upuranu Azaew hehe. — Mâràzàwe tuwe erezai'o iko, i'i izupe. Uwazar Erizew ize'eg izupe. — Ta'e akwaw iaiw ma'e Izaew wanupe neremiapo rà m ihe xe. Eremunyk putar tata tawhu Izaew waneko haw wanehe nehe. Erezuka putar kwàkwàmò ne wà nehe. Erezuhazuhaw putar kwarer wà nehe, kuzàtài wà nehe no. Eremowok putar kuzà ipuru'a ma'e wanie ne wà nehe no, i'i izupe.

13 — Mâràzàwe tuwe apuner ikàg wera'u ma'e romo hereko haw rehe. Naiko kwaw tuwihaw romo ihe, i'i Azaew izupe. — Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e wexak kar Xir wanuwihawete romo nereko àwàm ihewe a'e, i'i Erizew izupe.

14 Uzewyr Azaew tuwihawete Menanaz heko haw pe. Na'e upuranu tuwihawete Azaew rehe kury. — Ma'in Erizew a'e, i'i izupe. — Tuwihawete ikatu putar azeharomoete a'e nehe, i'i ihewe.

15 Iku'egwer pe upyhyk Azaew pàn puruwànwaw kury. Umuàkym 'y pupe. Na'e u'azuwyk tuwihawete oho kury. Na'e Azaew wiko Xir wanuwihawete romo Menanaz hekuzaromo kury.

Zeoràw pureruze'egaw

16 Zoràw Akaw ta'yr Izaew wanuwihawete romo heko mehe 5 haw kwarahy rehe Zeoràw Zuzapa ta'yr wiko Zuta wanuwihawete romo a'e kury. 17 A'e ma'e izeapo mehe wereko Zeoràw 32 kwarahy a'e. Umumaw 8 kwarahy Zeruzarez pe tuwihawete romo wiko pà. 18 Hemireko wiko Izaew wanuwihawete Akaw tazyr romo a'e. Wiko Zeoràw ikatu 'ym ma'e romo Tupàn henataromo Akaw zàwe a'e, amogwer Izaew wanuwihawete wazàwe a'e no. Nuzawy kwaw Akaw iànàm wà. Uzapo ikatu 'ym ma'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e henataromo. 19 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e na'ipurumumaw wer

kwaw Zuta wanehe. Ta'e kwehe mehe uzapokatu uze'eg wemiruze'eg Tawi rehe we a'e xe. — Awyzeharupi nezuapyapyr wiko putar tuwihawete romo a'e wà nehe, i'i izupe.

20 Zeoràw tuwihawete romo heko mehe Enom ywy rehe har uzemuz'a'ak Zuta wanuwì wà. Nuweruzar kwaw Zuta wanuwihawete wà kury. Weruzar uzar wà kury. 21 A'e rupi uhem Zeoràw oho Zair pe uzywyramawa waneraha pà kury. A'e pe wahem mehe Enom zauxiapekwer umàmàn waiwyr wà. Ihem wer Zeoràw Enom wanuwì. A'e rupi pyhaw uzàmàtyry'ym oho wà kury. Zauxiapekwer Zeoràw rehe we har upuner a'e wi uhemaw rehe wà kury. Oho weko haw pe wà.

22 A'e 'ar henataromo Enom wiko uzar heruzar har romo wà. Nuweruzar kwaw Zuta wanuwihawete heruzar her romo wà kury. A'e 'ar rehe tawhu Irimina her ma'e pe har uzemuz'a'ak Zuta wanuwihawete wi a'e wà no.

23 Amo umuapyk amogwer Zeoràw hemiapo kwer paw a'e pape Zuta wanuwihawete wanemiapo kwer her ma'e rehe. 24 Umànò Zeoràw kury. Uty m hetekwer tuwihawete watymaw pe wà, tawhu Tawi reko awer pe wà. Ta'yr Akazi her ma'e wiko hekuzaromo.

Tuwihawete Akazi wiko tuwihawete romo

25 Zoràw Akaw ta'yr Izaew wanuwihawete romo heko mehe 12 haw kwarahy rehe Akazi Zeoràw ta'yr wiko Zuta wanuwihawete romo.

26 A'e ma'e iapo mehe wereko Akazi 22 kwarahy a'e. Umumaw pitài kwarahy Zeruzarez pe tuwihawete romo wiko pà. Ihy a'e, Atari her romo a'e. Akaw tazyr romo Izaew wanuwihawete Oniri hemimino romo hekon.

27 Akazi wiko Akaw iànàm romo ta'e wereko Akaw iànàm wemireko romo. A'e rupi nuzawy kwaw Akaw iànàm wà. Uzapo ikatu 'ym ma'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e henataromo.

28 Tuwihawete Akazi uzemyryparpar Zoràw Izaew wanuwihawete rehe we, Azaew Xir wanuwihawete iàmàtyry'ym pà wà.

Zauxiapekwer paw uzàmàtry'yim oho Hamot-Zireaz tawhu pe wà. Amo ukutuk Zoràw wàmàtry'yim mehe wà. **29** A'e rupi uzewyr Zoràw Zereew tawhu pe, ukutuk awer imukatu pà muhàg kwaw par pe. Oho Akazi ipyr hexak pà.

Zeu wiko tuwihawete romo a'e

9 ¹A'e ma'e izeapo mehe we Tupàn ze'eg imume'u har Erizew wenz amo Tupàn ze'eg imume'u har ipyahu ma'e uzeupe kury. — Ezemuàgà'yim Hamot-Zireaz pe neho pà nehe kury. Eraha ko zutahyky'a uri kawer heraha pà nehe, i'ì izupe. **2** — A'e pe nehem mehe ekar Zeu Zuzapa ta'yr Nizi hemimino nehe. Eraha amo ae ipupyaikaw pe nehe, multe hehe we har wanuwi nehe. **3** A'e pe ezakook ko uri kawer iàkàg rehe ko ma'e imume'u pà nehe. — Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e umume'u ko ma'e iko kury. — Izaew wanuwihawete romo urumuigo kar kwez ihe kury, i'ì iko newe, ere izupe nehe, i'ì Erizew a'e awa pe. — A'e re na'arewahy ehem a'e wi nehe, i'ì izupe.

4 Na'e oho a'e Tupàn ze'eg imume'u har ipyahu ma'e Hamot Zireaz pe kury. **5** Wexak zauxiapekwer wanuwihaw wazemono'og mehe wà. — Arur amo ze'eg newe, i'ì wanupe. Upuranu Zeu hehe. — Ma'enugar xe har pe ereze'eg iko ne, i'ì izupe. — Newe aze'eg iteko ihe, i'ì Zeu pe.

6 Na'e oho amo ipupyaikaw pe hupi. Tupàn ze'eg imume'u har ipyahu ma'e uzakook uri kawer Zeu iàkàg rehe. — Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e umume'u ko ma'e iko newe. — Urumuigo kar heremaihu Izaew wanuwihawete romo kwez ihe kury, i'ì iko newe. **7** — Ezuka neruwihawete Zoràw Akaw ta'yr nehe. Nezewe mehe azepyk putar Zezamew rehe ihe nehe. Ta'e uzuka heze'eg imume'u har a'e wà xe. Uzuka heremiruze'eg tetea'u a'e wà no xe. **8** Akaw iànàm paw wà nehe, izuapyapyr paw wà nehe no, paw rupi katete umàno putar wà nehe. Amumaw putar iànàm awa paw wà nehe, awa pyahu ma'e paw wà nehe, awa tua'u ma'e paw wà nehe

no. **9** Azuka Zeromoàw Nemat ta'yr iànàm ihe wà. Azuka Maaza Ai ta'yr iànàm ihe wà no. Azapo putar nezewegatete haw Zoràw iànàm wanupe ihe wà nehe no. **10** Teko nuzutum kwaw Zezamew hetekwer wà nehe. Zavar u'u putar hetekwer wà nehe, Zereew tawhu huwake wà nehe, i'ì Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e iko newe, i'ì Tupàn ze'eg imume'u har Zeu pe. A'e ma'e imume'u re uhem Tupàn ze'eg imume'u har ipyahu ma'e a'e wi kury. Uzàn oho a'e wi.

11 Uzewyr Zeu uzehe we har wapyr kury. Upuranu hehe wà. — Ikatu paw rupi. Ma'e a'e he'ò ma'e uputar nerehe a'e, i'ì izupe wà. — Pekwaw katu hemimutar, i'ì wanupe.

12 — Nurukwaw kwaw. — Emume'u urewe, i'ì izupe wà. Umume'u uzeapo ma'e kwer kury. — Nezewe i'ì ihewe. — Tupàn uzakook kar uri kawer ihewe nerehe, Zeu, Izaew wanuwihawete romo nemuigo kar pà ihe kury, i'ì kwez ihewe. **13** A'e 'ar mehe we upupirar àmàn wi upurumimaw ma'epirer iapo pyrer wà kury, pyropyrogaw rehe Zeu iata àwàm rehe wà kury. Upy uxi'àm wà. Uhapukaz wà. — Zeu wiko tuwihawete romo a'e kury, i'ì teko wanupe wà.

Zeu uzuka Zoràw

14-15 Na'e uzapo Zeu purumuhem kar haw tuwihawete Zoràw wi kury. Wiko Zoràw Zereew pe ukutukaw imukatu pà. Ta'e iàmàtry'yim ukutuk Hamot-Zireaz pe wà xe, Azaew Xir wanuwihawete iàmàtry'yim mehe wà xe. Na'e uze'eg Zeu uzehe we har wanupe kury. — Aze peiko hemrypar romo nehe, emuhem kar zo teko Hamot-Zireaz wi Zereew pe har wanupe ko ma'e imume'u pà pe wà nehe, i'ì wanupe.

16 Na'e uzeupir Zeu uzywyr amawa pupe Zereew kutyr oho pà kury. Na'ikatu kwaw Zoràw a'e rihi. Akazi Zuta wanuwihawete wiko a'e pe izupe uze'eg pà.

17 Amo zauxiapekwer u'àm tàpuz aiha ma'e pupe Zereew tawhu pe. Wexak Zeu. Wexak hehe we har zauxiapekwer wà no. Uhapukaz kury. — Aexak amo awa kawaru kupe pe wahem mehe wà, i'ì wanupe. Na'e uze'eg

Zoràw. — Pemono kar amo awa kawaru ku'az har nehe. — Aipo ureàmàtry'y-mar romo peiko. Aipo uremyrpar romo peiko, i'i putar wanupe.

18 Oho a'e awa Zeu huwàxi mà. Uze'eg izupe. — Tuwihawete upuranu iko nerehe. Aipo erezur iko hemyrpar romo ne, i'i newe, i'i izupe. — Nan kwaw neze'eg rupi azur ihe, i'i Zeu izupe. — Ekwaw heraikweromo kury, i'i izupe. Zauxiapekwer tàpuz aihà ma'e pe har umume'u uzeapo ma'e kwer a'e. — Ze'eg heraha har uwàxi a'e awa wà. Nuzewyr kwaw wà, i'i a'e. **19** A'e rupi tuwihawete omono kar wi amo awa Zeu rehe imupuranu kar pà. Uwazar wi Zeu a'e awa ize'eg izupe. — Nan kwaw neze'eg rupi azur ihe, i'i izupe. — Ezur heraikweromo kury, i'i izupe.

20 Umume'u wi zauxiapekwer uzeapo ma'e kwer. — Ze'eg heraha har uwàxi a'e awa wà. Nuzewyr kwaw wà, i'i wanupe a'e. Amo ma'e umume'u tuwihawete pe kury. — A'e awa wanuwihaw weruata uzywyramawa he'o ma'e ài a'e. Nuzawy kwaw Zeu a'e, i'i izupe.

21 — Pemuàgà'y-m heywyramawa zeàmàtry'y-mawhu rehe har kury, i'i tuwihawete Zoràw zauxiapekwer wanupe. Umuàgà'y-m izywyramawa wà. Na'e uhem tawhu wi tuwihawete Akazi rupi kury. Pitàitàigatu wixe uwyramawa pupe wà, Zeu huwàxi pà oho pà wà. Uwàxi wà Nawot iko kwer rehe wà. Na'e Zoràw upuranu hehe.

22 — Aipo erezur hemyrpar romo ne, i'i izupe. Uwazar Zeu ize'eg izupe. — Nazapuner kwaw zanemyrparpar romo zanereko haw rehe. Ta'e erezapo kar wiwi iaiw ma'e paze ma'e wanupe ne xe. Eremuwete katu wiwi tupàn a'ua'u ne wà xe. Nehy Zeramew uzypyrog a'e tupàn a'ua'u wamuwete haw ko wyy rehe a'e, i'i Zeu Zoràw pe.

23 Na'e weruwak Zoràw uwyramawa heruzàn pà kury. Uhapukaz Akazi pe. — Nezuka putar wà nehe, Akazi, i'i izupe.

24 Upupirar Zeu uwyrapar ihàm ukàgaw paw rupi kury. Omomor u'yw Zoràw kutyr. Ukutuk ikupe pe. Waxaw izà'à. U'ar kwaw pà

uwyramawa wi wyy pe, umàno pà. **25** Na'e uze'eg Zeu upytywà har Minikar her ma'e pe kury. — Epyhyk hetekwer kury. Eityk heraha Nawot iko kwer rehe nehe. Amo 'ar mehe zata zaiko kawaru kupe pe Akaw Zoràw tu haikweromo zane. A'e 'ar mehe uze'eg Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e zanewe Akaw ikatu 'ymaw umume'u pà. Pema'enukwaw a'e 'ar rehe. **26** Nezewe i'i Tupàn a'e 'ar mehe a'e. — Karumehe aexak Nawot izuka awer ihe. Aexak ta'yr wazuka awer ihe no. Amume'u ko ma'e kury. Xe 'aw ko rehe azepek putar nerehe ihe nehe, i'i Tupàn hehe, i'i Zeu upytywà har pe. Na'e uzapo kar Zeu ma'e upytywà har pe kury. — Epyhyk Zoràw hetekwer kury. Eityk heraha Nawot iko kwer rehe nehe. Nezewe mehe uzeapo putar ma'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ze'eg rupi katete nehe, i'i izupe.

Umàno Akazi

27 Zuta wanuwihawete Akazi wexak uzeapo ma'e kwer. A'e rupi weruzàn uwyramawa heraha Meteàgà tawhu kutyr kury. Zeu oho haikweromo wemiruze'eg zauxiapekwer wanupi a'e. — Pezuka Akazi nehe no, i'i wanupe. Ywyramawa pupe Gur piarupi iho mehe ukutuk wà. Imireàw tawhu huwake tuz Gur. Uzàn wi wi Akazi nezewe rehe we. Te uhem Mezìn tawhu pe kury. Umàno a'e pe. **28** Amogwer tuwihaw weruzewyr hetekwer heraha Zeruzareh pe wà. Utym hetekwer tuwihawete watymaw pe wà, tawhu Tawi heko awer pe wà.

29 Zoràw Akaw ta'yr Izaew wanuwihawete romo heko mehe 11 haw kwarahy rehe uzypyrog Akazi Zuta wanuwihawete romo wiko pà.

Uzuka Zeramew wà

30 Uhem Zeu Zereew pe kury. Ukwaw Zeramew ihem awer a'e. A'e rupi umupihun uwaha kury. Umuguz u'aw no. Ume'e hin tàpuzuhu ukenaw wi kury, nahu rupi teko katu pe har wanehe ume'e pà kury. **31** Wixe Zeu tàpuzuhu ukenuhu rupi. Hexak mehe uhapukaz Zeramew. — Aipo

hemyrypar romo ereiko, nezar izuka arer, i'i izupe.

32 Ume'e Zeu ywate hehe. Uhapukaz a'e pe har wanupe. — Mo wiko herehe we wà nehe, i'i wanupe a'e. Na'ruz tuwihaw tãpuzuhu pe har ume'e hehe ukenaw rupi wà. **33** Uze'eg Zeu wanupe. — Peityk a'e kuzà a'e wi nehe, i'i wanupe. Na'e tuwihaw weityk Zezamew a'e wi wà. Upiripirik huwykwer pãrirogaw rehe kawaru wanehe no. Zeu oho i'aromo kawaru wanupi ywiramawa pupe. **34** Wixe tãpuzuhu pupe kury. Umai'u a'e pe. Uwi'u no. Na'e uze'eg zauxiapekwer wanupe. — Tupàn uzepyk a'e kuzà rehe a'e. Pepyhyk hetekwer kury. Pezutym heraha nehe. Ta'e tuwihawete tazyr romo hekon a'e xe, i'i wanupe.

35 Uhem a'e awa hetekwer itym putar pà wà. Xo iàkàg wer zo wexak wà. Xo ipo kwer ikàg wer zo, xo ipykàgwer zo wexak wà. **36** A'e rupi uzewyr Zeu pe imume'u pà wà. Na'e uze'eg Zeu. — Tupàn umume'u kar a'e ma'e izeapo àwàm amo 'ar mehe a'e, wemiruze'eg Eri Xizime pe har pe a'e. Nezewe ize'eg awer a'e. — Zawar u'u putar Zezamew hetekwer Zereew tawhu huwake a'e wà nehe. **37** Ho'o kwer ipegegwer uhàuhàz putar ma'e repuxi kwer ài nehe. — Na'aw Zezamew hetekwer xe, teko nupuner kwaw u'e haw rehe wà nehe, i'i Eri kwehe mehe, i'i Zeu uzehe we har wanupe.

Uzuka Akaw ta'yr wà

10 ¹Tuwihawete Akaw ta'yr wiko Xamari tawhu pe wà. Heta 70 wà. Uzapo Zeu pape teta'u a'e tawhu pe har pe imono kar pà wà. Nezewe omono kar uze'eg tuwihaw wanupe, pureruze'eg ma'e wanupe no, Akaw ta'yr wanehe uzekaiw ma'e wanupe no. Nezewe i'i ze'eg a'e pape rehe har. **2** — Pe peiko tuwihawete ta'yr wanehe uzekaiw ma'e romo. Heta ywiramawa zeàmàtry'ymaw pe har wà no. Heta kawaru wà no. Heta takihepuku wà no, purukutukaw wà no. Heta tawhu pãrirogawaiha hereko har wà no. **3** Ko pape peme ihem ire nehe, na'arewahy pexaxak tuwihawete ta'yr ikatu wera'u ma'e kwaw katu wera'u har nehe. Pemuapyk kar tu

hen awer rehe nehe. Pezàmàtry'ym wyzài teko pe wà nehe, wanuwi ipyro pà pe wà nehe, i'i Zeu pape rehe uze'eg pà.

4 Ukyze katu tuwihaw Xamari pe har wà. — Nazapuner kwaw Zeu kutyr zaneho haw rehe. Ni tuwihawete Zoràw ni tuwihawete Akazi nupuner kwaw heitykaw rehe wà, i'i uzeupeupe wà.

5 Na'e tãpuzuhu rehe uzekaiw ma'e a'e, tawhu rehe uzekaiw ma'e a'e no, tuwihaw a'e wà no, Akaw ta'yr wanehe uzekaiw ma'e a'e wà no, omono kar uze'eg Zeu pe a'e wà kury. — Uruiko neremiruze'eg romo ure kury. Uruzapo putar wyzài neremiapo kar ràm nehe. Naximuigo kar kwaw amo tuwihawete romo nehe. Ezapo ma'e neremimutar rupi nehe, i'i izupe wà.

6 Na'e uzapo Zeu amo ae pape kury. — Aze peiko herehe we nehe, aze pepurapo wer heremiapo kar ràm nehe, perur Akaw ta'yr wàkàgwer ihewe wà nehe, xe Zereew pe pyhewe ko 'or mehe nehe, i'i wanupe. A'e **70** Akaw ta'yr wiko Xamari taw pe har hemetarer katu ma'e wapyr pitàitàigatu wà. Umugakwaw wà. **7** A'e Zeu pape ipyhyk mehe tuwihaw Xamari pe har uzuka a'e **70** Akaw ta'yr paw rupi wà. A'e re omono wàkàgwer kok wapupe wà, Zeu pe wamono kar pà wà, Zereew pe wà.

8 Amo umume'u Akaw ta'yr wàkàgwer wanerur awer oho Zeu pe wà. Na'e uze'eg Zeu kury. — Pezapo mokoz wytyra'i tawhu uken huwake a'e wàkàgwer pupe wà nehe. Tuwe upyta a'e pe pyhaw wà nehe, i'i wanupe.

9 Uhem a'e wi iku'egwer pe uken pe oho pà. Uze'eg teko a'e pe har wanupe. — Ihe azapo Zoràw wi purumuhem kar haw ihe. A'e re azuka ihe. Napeiko kwaw izuka arer romo. Mon aipo wiko wi àkàg wer wazarer wazuka arer romo wà. Nazuka kwaw ihe wà.

10 Peme'e wi àkàgwer wanehe kury. Wexak kar ma'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e hemimume'u kwer Akaw izuapyapyr wanehe arer purupe a'e. Uzeapo wamàno awer ize'eg rupi katete a'e. Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uzapo ma'e wemiruze'eg Eri pe wemimume'u kwer a'e, i'i wanupe.

11 Na'e Zeu uzuka kar amogwer Akaw iànàm Zereew pe har paw a'e wà kury. Uzuka kar tuwihaw Akaw rehe we har paw wà no. Uzuka kar imyryparer wà no. Uzuka kar hemiruze'eg xaxeto wà no. Ni pitài nuhem kwaw umàno haw wi wà.

Zeu uzuka Akazi iànàm wà

12 Uhem Zeu Zereew tawhu wi Xamari tawhu pe oho pà kury. 13 Pe rupi wata mehe àràpuhàràn mono'ogaw wako her ma'e pe wiko mehe uwàxi amo Zuta wanuwihawete Akazi umàno ma'e kwer iànàm wà. Upuranu wanehe. — Mo romo peiko, i'i wanupe. Uwazar ize'eg wà. — Akazi ànàm romo uruiko ure. Oroho uruiko Zereew pe tuwihaw kuzà Zezamew imemyr awa wanupe ureze'eg pà ure, amogwer tuwihawete iànàm wanupe ureze'eg pà ure no, i'i izupe wà.

14 Na'e uze'eg Zeu zehewe we har awa wanupe kury. — Pepyhyk ko teko pe wà kury. Pezuka zo xe pe wà kury, i'i wanupe. A'e rupi upyhyk a'e pe wà. Nuzuka kwaw a'e pe wà. Weraha amo tytzuzàmaw a'e ywy rehe har pe wà. Uzuka paw a'e pe wà. Heta 42 awa wà. Numuigo kar kwaw ne pitài wà.

Uzuka amo Akaw iànàm wà no

15 Uhem Zeu a'e wi kury. Pe rupi wata mehe uwàxi Zonanaw Hekaw ta'yr. Zonanaw oho iko Zeu pe uze'eg pà. — Nekatu ty, i'i Zeu izupe huwàxi mehe. — Aipo nema'enukwaw paw nuzawy kwaw hema'enukwaw paw, i'i wi Zeu izupe. — Aze ty, i'i Zonanaw Zeu pe. — Zazepopyhyk kury, i'i Zeu izupe. Uzepopyhyk wà kury. Zeu upytywà Zonanaw uzywyramawa zèàmàtyry'ymaw pe har pupe izeupir mehe. 16 Na'e uze'eg izupe. — Ezur herupi nehe. Nezewe mehe erexak putar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e hemiruze'egete romo hereko haw ne nehe, i'i izupe. Weraha Zeu Zonanaw Xamari pe ywyramawa pupe. 17 A'e pe uhem mehe uzuka Zeu Akaw iànàm paw wà kury. Numuigo kar kwaw ni pitài wà. Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e

umume'u a'e ma'e uzeapo ma'e ràm Eri pe kwehe mehe.

Uzuka tupàn ua'u Ma'aw imuwete har wà no

18 Omono'og Zeu teko Xamari pe har wamuwà wà. Uze'eg wanupe. — Tuwihawete Akaw umuwete wewer tupàn Ma'aw a'e. Ihe amuwete katu wera'u putar Ma'aw izuwi ihe nehe, i'i mua'u wanupe. 19 A'e rupi, pemono'ono'og Ma'aw ze'eg imume'u har paw pe wà nehe, imuwete katu har paw wà nehe no, xaxeto henataromo har paw wà nehe no. Tuwe ni pitài nuhem kwaw xe wi wà nehe. Ta'e azuka putar ma'ea'yr tetea'u Ma'aw henataromo ihe nehe xe. Aze amo nur kwaw xe wà nehe, azuka putar ihe wà nehe. Hemu'em Zeu nezewe Ma'aw imuwete har wanupe nezewe a'e, ta'e ipuruzuka wer wanehe a'e xe.

20 Na'e uze'eg wi Zeu teko wanupe. — Pemume'u Ma'aw imuwete katu haw 'ar teko wanupe nehe kury, i'i wanupe. Umume'u oho wanupe wà. 21 Omono kar uze'eg heraha har Izaew waiwy nànan wà. A'e rupi ur Ma'aw imuwete har paw a'e pe wà kury. Ni pitài nupyta kwaw weko haw pe wà. Wixe Ma'aw ràpuzuhu pupe wà. Tynehem kury. 22 Na'e uze'eg Zeu xaxeto pe kury, kamirpuku Ma'aw pe imonokatu pyrer wanehe uzekaiw ma'e pe kury. — Erur kamir Ma'aw pe imonokatu pyrer xe ne wà kury. Emono imuwete katu har wanànan nehe. Weruzar xaxeto ize'eg. 23 Na'e wixe Zeu Ma'aw hàpuzuhu pupe Zonanaw Hekaw ta'yr rupi kury. Uze'eg a'e pe uzemono'og ma'e wanupe. — Peme'egatu pezehezehe kury. Xo Ma'aw imuwete har zo aputar xe. Naputar kwaw ni pitài Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e imuwete har xe, i'i wanupe a'e. Weruzar ize'eg wà.

24 Na'e wixe Zonanaw rupi ma'ea'yr izuka pà tata pupe hapy pà Ma'aw hagapaw henataromo kury. A'e 'ym mehe umupu'àm 80 zauxiapekwer katu pe tàpuzuhu izywy wamumàmàn kar pà wà. — Pezuka teko peme heremimono kar paw rupi pe wà nehe. Aze amo umuhem kar amo xe wi izuka 'ym

pà nehe, umàno putar nehe, weko haw pupe a'e teko ihemaw imekuzar pà nehe, i'i Zeu wanupe.

25 Uzuka ma'ea'yr Ma'aw henataromo wà kury. Nan kwehe tete uze'eg zauxiapekwer wanupe tuwihaw wanupe kury. — Peixe wazuka pà paw rupi kury. Napemuhem kar kwaw ni pitài wà nehe, i'i wanupe. Wenuhem utakihe puku a'e pe wixe pà wà kury. Uzuka tàpuzuhu pupe paw rupi wà. Pitàitàigatu weityk wanetekwer katu pe wà. Na'e wixe ipupyaikaw Ma'aw henaw hereko har pe wà. **26** Weraha ita upu'am ma'e Ma'aw hagapaw katu pe wà. Wapy tata pupe wà. Ukaz paw rupi. **27** Nezewe umumaw a'e ita upu'am ma'e wà. Umumaw tàpuzuhu wà no. Tàpuzuhu uzeapo karukarukaw romo ka'aka'aw paw romo teko wanupe kury. Te ko 'ar rehe teko wixe a'e pe ukarukaruk pà wà.

28 Nezewe umumaw Zeu Ma'aw imuwete haw Izaew pe har a'e wà. **29** Nupytu'u kwaw amogwer tuwihawete Zoromoàw Nemat ta'yr hemiapo kwer ikatu 'ym ma'e zàwenugar iapo re wà. Zeromoàw umuwete kar tapi'ak awa hagaw paw itazu or iapo pyrer Izaew wanupe a'e. Umupu'am amo tapi'ak hagaw paw Metew pe. Umupu'am inugwer Nà pe no. Zeu numupytu'u kar kwaw Izaew a'e tapi'ak imuwete re wà. **30** Na'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg Zeu pe. — Erezapo ma'e Akaw izuapyapyr wanupe heremimutar rupi katete. A'e rupi amume'u ko ma'e newe kury. — Nezuapyapyr wiko putar Izaew wanuwihawete romo a'e wà nehe. Nera'yr wiko putar tuwihawete romo a'e nehe. A'e re ta'yr wiko putar tuwihawete romo a'e nehe no. A'e re ta'yr wiko putar tuwihawete romo a'e nehe no. A'e re ta'yr wiko putar tuwihawete romo a'e nehe no. **4** haw uzeapo putar nezewe nehe, i'i izupe.

31 Zeu nuweruzar katu kwaw Tupàn Izaew wazar ze'eg tuweharupi har upy'a nànan a'e. Nupuir kwaw a'e iaiw ma'e Zeromoàw Izaew wanupe hemiapo karer wi a'e.

Zeu umàno a'e

32 A'e 'ar mehe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uzypyrog Izaew waiwy imupixika'i kar pà kury. Azaew Xir wanuwihawete upyhyk Izaew ywy Zotàw yrykaw kwarahy hemaw kutyr har paw a'e. **33** Ywy hemipyhyk kwer oho Aroer tawhu Aronon yrykaw pe kwarahy hemaw awyze har kutyr har pe. Upyhyk Zireaz ywy a'e no. Upyhyk Màxà ywy no. Na'iruz Zako ta'yr wazuapyapyr wiko a'e ywy rehe wà. Kaz wà, Humen wà, Manaxe kwarahy hemaw kutyr har wà.

34 Amo umuapyk amogwer Zeu hemiapo kwer paw a'e pape Izaew wanuwihawete wanemiapo kwer her ma'e rehe wà. Umume'u hemiapo kwer ikyze 'ym mehe arer wà no. **35** Umàno kury. Utym hetekwer Xamari pe wà. Ta'yr Zeoakaz wiko tuwihawete romo hekuzaromo a'e kury. **36** Umumaw Zeu 28 kwarahy Xamari pe Izaew wanuwihawete romo wiko pà.

Tuwihawete Akazi ihy uzuka kar iànàm paw zauxiapekwer wanupe wà

11 **1** Amo umume'u tuwihawete Akazi imàno haw oho ihy Atari pe wà. Henu mehe na'arewahy uzuka kar tuwihawete iànàm paw zauxiapekwer wanupe wà kury. **2** Xo Zoaz Akazi ta'yr zo uze'epyo umàno haw wi. Ipuruzuka wer hehe amogwer wainuinuro mo wà. Izaihe Zeoxew her ma'e a'e, Zeoràw tazyr romo Akazi heinyr amo ae u hemireko pupe har hekon a'e. Upyro Zeoxew Zoaz zauxiapekwer wanuwi a'e. Weraha kwarer amo tàpuzuhu ipupyaikaw pe ihyagaw rehe we no. Umim Atari wi. Nezewe mehe zauxiapekwer nuzuka kwaw kwarer wà. **3** Zeozew umumaw 6 kwarahy kwarer rehe uzekaiw pà tàpuzuhu pupe imim pà. Atari wiko tuwihawete romo a'e 'ar mehe. Kuzà a'e.

4 7 haw kwarahy rehe xaxeto Zoiaz wenz zauxiapekwer tuwihawete ipyro har wanuwihaw uzeupe wà kury. Wenz zauxiapekwer tuwihawete hàpuzuhu rehe uzekaiw ma'e wà no, Tupàn Hàpuzuhu pe

wamur kar pà wà. Wamono'og mehe umume'u kar ma'e wanupe kury. Wexak kar Zoa tuwihawete Akazi t'ayr wanupe kury. **5** Na'e uzapo kar ma'e wanupe. — Pytu'u haw 'ar mehe pema'ereko mehe pezemuza'aza'ak na'iruz pehegwer romo nehe. Pitài pehegwer uzekaiw katu putar tuwihawete hâpuzuhu rehe wà nehe. **6** Amo pehegwer upyta putar ukenawhu Xur her ma'e pe hehe ume'egatu pà wà nehe. Inugwer pehegwer upyta putar ukenawhu rehe a'e pe amogwer zauxiapekwer wanaikweromo wà nehe. **7** Moko'z pehegwer upytu'u putar uma'ereko re pytu'u haw 'aromo wà nehe. A'e mehe oho putar Tupàn Hâpuzuhu pe tuwihawete ràm rehe uzekaiw pà wà nehe. **8** Peme'egatu tuwihawete Zoa rehe petakihe puku pepo pe heraha pà nehe. Peho hupi wызàì iho àwàm me nehe. Aze wызàì teko uhem penuwaxe nehe, pezuka nehe, i'i wanupe.

9 Weruzar tuwihaw Zoiáz ze'eg wà. Weraha zauxiapekwer izupe wà. Pytu'u haw 'ar mehe uma'ereko pà uzypyrog ma'e wà, pytu'u haw 'ar mehe uma'ereko re upytu'u ma'e wà no, oho izupe wà. **10** Omono Zoiáz tuwihawete Tawi ima'e kwer tuwihaw wanupe. Purukutukaw, u'yw wi purumimaw no. A'e 'ym mehe teko omonokatu a'e ma'e paw Tupàn Hâpuzuhu pupe wà. **11** Umupu'àm kar zauxiapekwer takihepuku hereko har Tupàn Hâpuzuhu henataromo tuwihawete kwarer ipyro kar pà wanupe. **12** Na'e Zoiáz weraha Zoa katu pe kury, omono tuwihawete àkàg rehe har iàkàg rehe kury, tuwihawete romo heko haw hexak kar pà kury. Kwehe amo awa umuapyk wi Tupàn ze'eg pape rehe. Omono a'e pape izupe no. Na'e uzakook uri kawer hehe kury, tuwihawete romo heko haw hexak kar pà a'e pe har wanupe kury. Teko uzepopetek uhapukaz pà wà. — Tuwe tuwihawete wikuwe nehe, i'i izupe wà.

13 Tuwihawete kuzà Atari wenu wanchapukaz mehe wà. A'e rupi oho Tupàn Hâpuzuhu pe teko wazemono'ogaw pe wà. **14** Wexak tuwihawete tâpuzuhu izita ita iapo

pyrer huwaxe, teko waneixe haw huwaxe. Tuwihawete upyta a'e pe a'e. Nezewe waneko awer wà. Tuwihaw wiko izywyzywyr wà. Xi'àm ipy har wiko izywyzywyr wà no. Teko paw uhapukaz urywete haw rehe wà. Upy uxi'àm waiko wà no. Umu'i Atari opoz uhapukaz pà. — Iaiw ma'e uzapo waiko wà. Iaiw ma'e uzapo waiko wà, i'i iko a'e.

15 Xaxeto Zoiáz na'ipuruzuka kar wer kwaw Atari rehe Tupàn Hâpuzuhu pupe, ni ywy henaw rehe. A'e rupi uze'eg nezewe zauxiapekwer wanuwihaw wanupe. — Peraha tuwihawete kuzà katu pe kury, zauxiapekwer wamyter romo kury. Aze amo uzeagaw ipyro pà nehe, pezuka a'e teko nehe, i'i wanupe.

16 A'e rupi upyhyk wà. Weraha hâpuzuhu pe wà. A'e pe ukenawhu kawaru her ma'e huwaxe uzuka wà.

Zoiáz uzapokatu ze'eg a'e

17 Xaxeto Zoiáz uzapokatu ze'eg kury, Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e rehe we, tuwihawete rehe we no, teko wanehe we no. — Peiko Tupàn hemiruze'egete romo kury, i'i wanupe. Uzapokatu uze'eg tuwihawete pe teko wanupe no. **18** A'e rupi oho teko Ma'aw hâpuzuhu pe wà kury. Weityk wà. Upei'ài'äg ma'ea'yr hapy haw a'e pe har wà no. Upei'ài'äg tupàn a'ua'u wanagaw paw a'e pe har wà no. A'e pe ma'ea'yr hapy haw henataromo uzuka xaxeto Ma'aw henataromo har Mâtà her ma'e wà no. Umupyta kar Zoiáz zauxiapekwer Tupàn Hâpuzuhu pe wà. **19** Na'e Zoiáz a'e, tuwihaw a'e wà no, tuwihawete rehe uzekaiw ma'e zauxiapekwer a'e wà no, tuwihawete hâpuzuhu rehe uzekaiw ma'e a'e wà no, weraha tuwihawete Tupàn Hâpuzuhu wi hâpuzuhu ràm me a'e wà kury. Teko paw wata oho wanaikweromo wà. Wixe Zoa ukenawhu zauxiapekwer wapu'àmaw rupi. Na'e wapyk tuwihawete henaw rehe kury. **20** Teko paw hurywete wà. Naheta kwaw ikatu 'ymaw Zeruzarez pe Atari tâpuzuhu pe izuka re kury.

21 Werekò Zoaz 7 kwarahy tuwihawete romo uzeapo mehe a'e.

Tuwihawete Zoaz pureruze'egaw

12 ¹Zeu Izaew wanuwihawete romo heko mehe 7 haw kwarahy rehe Zoaz uzeapo Zuta wanuwihawete romo a'e. Umumaw 40 kwarahy Zeruzarez pe tuwihawete romo wiko pà. Ziwi ihy her romo a'e. Merexewa tawhu pe har romo hekon ihy a'e. ²Ukwarahy nànan uzapo Zoaz Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e imurywete kar haw a'e, ta'e xaxeto Zoiaz weruze'eg Zoaz tuweharupi a'e xe. ³Xo tupàn a'ua'u wamuwete haw zo numumaw kwaw a'e. Teko uzuka wi wi ma'ea'yr a'e pe tupàn a'ua'u wanenataromo wà. Wapy yhyk a'e pe wanenataromo wà no.

⁴Wenoz Zoaz xaxeto wamuwà uzeupe wà. — Pemono'og temetarer Tupàn Hâpuzuhu pe imono'og pyrer paw nehe, i'i wanupe. Teko umekuzar ma'ea'yr izuka pyràm wà. Xaxeto omono'og amo temetarer teko wanuwi wà no. Teko omono amo temetarer Tupàn pe wà no, ta'e umume'u izupe wà xe. Amo teko omono e wemetarer ikurer Tupàn pe wà no. ⁵Xaxeto pitàitàigatu omono'og wemiai hu wanemetarer tàpuzuhu pe herur pyrer wà. Uzapokatu tàpuzuhu a'e temetarer pupe wà.

⁶Zoaz tuwihawete romo heko mehe 23 haw kwarahy rehe xaxeto nuzapo pixik kwaw ni pitài tàpuzuhu iapo katu haw a'e wà rihi. ⁷A'e rupi Zoaz wenoz Zoiaz uzeupe kury. Wenoz amogwer xaxeto uzeupe wà no. Upuranu wanehe. — Mâràzàwe tuwe napezapokatu kwaw Tupàn Hâpuzuhu. Ko 'ar henataromo pepyhyk zo temetarer penemimono'og rà m nehe. Pemur ihewe nehe. A'e rupi apuner tàpuzuhu iapo katu àwàm rehe ihe nehe, i'i wanupe.

⁸— Ikatu nezewe àwàm urewe, i'i xaxeto izupe wà. — Nuruzapo kwaw tàpuzuhu iapo katu haw ure nehe, i'i izupe wà.

⁹Na'e upyhyk Zoiaz amo ma'e ryr u wyyrapew iapo pyrer kury. Uzapo ikwar iwàpytymaw rehe. Umuapyk a'e ma'eryu ma'ea'yr hapy haw huwake. Aze amo wixè tàpuzuhu pupe wà, wexak a'e ma'e ryr u opo awyze har rehe har kuty. Xaxeto tàpuzuhu rehe uzekaiw ma'e omono temetarer Tupàn

imuwete har wanemirur kwer paw ipupe wà. ¹⁰Temetarer tetea'u hyru pupe heta mehe tuwihawete ze'eg imuapykar a'e, xaxeto wanuwihaw a'e no, ur a'e pe ipapar pà wà. Omonokatu ma'eryu pàn iapo pyrer pupe wà. ¹¹Heta haw pape rehe imuapyk ire omono a'e temetarer tàpuzuhu iapo katu haw rehe uzekaiw ma'e wanupe wà. A'e ae omono ywyr a pinar wanupe wà, tàpuz iapo har wanupe wà no, ¹²ita rehe uma'ereko ma'e wanupe wà no, ita imonohonohokar wanupe wà no, ume'eg kar ywyr a tàpuzuhu iapo katu àwàm wà, ita wà no. Umekuzar amogwer ma'e hekuzar wà no. ¹³A'e 'ar rehe numuapu'a kwaw a'e temetarer ma'e iapo pà wà. Ni kawaw, ni kawawpew, ni xi'àm, ni zepinaw tatainy ihàm imonohokaw. Nuzapo kwaw ma'e parat iapo pyrer ni or iapo pyrer a'e 'ar rehe wà. ¹⁴Omono a'e temetarer uma'ereko ma'e wanupe wà. Ume'eg kar ma'e tàpuzuhu iapo katu pyràm hupi wà no. Nuzapo kwaw amo ae ma'e a'e temetarer rupi a'e 'ar rehe wà. ¹⁵Iapo katu haw rehe ume'egatu ma'e wiko imunar 'ym ma'e romo azeharomoete wà. A'e rupi tuwihawete nuenoz kwaw ipapar awer pape rehe imuapyk pyrer wanupe. ¹⁶Aze teko omono temetarer xaxeto wanupe wemiapo kwer ikatu 'ym ma'e imekuzar pà, xaxeto upyhyk a'e temetarer wà. Nomono kwaw hyru pupe wà. Ta'e nezewe haw uzapo kar Tupàn ze'eg kwehe arer a'e xe.

¹⁷A'e 'ar rehe Azaew Xir wanuwihawete uzàmàtyry'ym Kat tawhu oho kury. Upyhyk kury. A'e re ipuruàmàtyry'ym wer Zeruzarez rehe. ¹⁸Zoaz Zuta wanuwihawete omono'og temetarer kury. A'e 'ym mehe Zuzapa omonokatu temetarer Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe. Zeoràw omonokatu temetarer izupe no. Akazi omonokatu temetarer izupe no. Zoaz omono'og a'e temetarer paw kury. Omono wemetarer Tupàn pe imono pyrer a'e temetarer rehe we no. Omono itazu or Tupàn Hâpuzuhu pe har paw hehe we no. Omono itazu or wâpuzuhu pe har paw hehe we no. Omono kar a'e temetarer paw tuwihawete Azaew pe kury. A'e rupi Azaew nuzàmàtyry'ym kwaw Zeruzarez kury.

19 Amo umuapyk Zoaz hemiapo kwer paw a'e pape Zuta wanuwihawete wanemiapo kwer her ma'e rehe.

20-21 Tuwihaw Zoaz rehe we har utyryk izuwi wà. Mokok tuwihaw uzuka Zoaz wà. Na'aw waner xe wà: Zozakar Ximeat ta'yr, Zozamaz Xomer ta'yr no. A'e 'ym mehe tuwihawete uzapo kar amo tàpuz ywy Zeruzarez izywyr har rehe kwarahy hemaw kutyr. Tawhu Xira piar izywyr uzapo a'e. A'e mokoZ tuwihaw uzuka Zoaz a'e tàpuz pupe wà. Utym teko Zoaz hetekwer tuwihawete watymaw pe wà, tawhu Tawi heko awer pe wà. Zoaz ta'yr Amazi her ma'e wiko tuwihawete romo u hekuzaromo kury.

**Zeoakaz wiko Izaew
wanuwihawete romo**

13 ¹ Zoaz Akazi ta'yr Zuta wanuwihawete romo heko mehe 23 haw kwarahy rehe Zeoakaz Zeu ta'yr wiko Izaew wanuwihawete romo. Umumaw 16 kwarahy Xamari pe tuwihawete romo wiko pà. ² Uzawy Zeoakaz Tupàn rape. Hemiapo kwer na'ikatu kwaw Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe. Nuzuawy kwaw Zeromoàw Nemat ta'yr a'e. Uzapo kar ikatu 'ym ma'e Izaew wanupe izàwegatete. Nutyryk pixik kwaw ikatu 'ymaw wi. ³ A'e rupi Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e wikwahy Izaew wanehe kury. A'e rupi weityk kar Izaew Azaew Xir wanuwihawete pe wà, ta'yr Menanz pe wà no. ⁴ Na'e Zeoakaz uze'eg Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe kury. Tupàn uwazar ize'eg ize'eg ire. Xir wanuwihawete upuraraw kar ma'erahy tetea'u iko Izaew wanupe. Tupàn wexak ipuraraw mehe wà. ⁵ Na'e omono kar Tupàn amo tuwihaw Izaew wanupe kury, Xir wanuwu wapyro àwàm romo kury. A'e re wiko katu haw rehe a'e 'ym mehe arer zàwegatete wà. ⁶ Nupuir kwaw ikatu 'ym ma'e iapo haw Zeromoàw Izaew wanupe hemiapo karer wi wà. Uzapo wi wi oho waiko wà. Ywyrà u'àm ma'e tupàn ua'u romo iapo pyrer upyta Xamari pe. Teko nueityk kwaw wà.

⁷ Xir wanuwihawete umumaw etea'i zauxiapekwer kawaru ku'az har wà. Umumaw etea'i ywyramawa wà no. Umumaw etea'i zauxiapekwer upy rehe wata ma'e wà no. Xo màràràràn zo heta we Zeoakaz pe wà. 50 zauxiapekwer kawaru ku'az har heta we wà kury. 10 ywyramawa heta we wà no. 10 miw zauxiapekwer upy rehe wata ma'e heta we wà no. Xir wanuwihawete umu'imuli amogwer ywyku'i kwer ài wà.

⁸ Amo umuapyk amogwer Zeoakaz hemiapo kwer paw a'e pape Izaew wanuwihaw wanemiapo kwer her ma'e rehe. Umume'u ma'e ukyze 'ym mehe hemiapo kwer no, a'e pape rehe no. ⁹ Umàno a'e. Utym hetekwer Xamari pe wà. Ta'yr Zeoaz uzeapo tuwihawete romo hekuzaromo kury.

Zeoaz wiko Izaew wanuwihawete romo

¹⁰ Zoaz Zuta wanuwihawete romo wiko mehe 37 haw kwarahy rehe Zeoaz Zeoakaz ta'yr uzeapo Izaew wanuwihawete romo. Umumaw 16 kwarahy Xamari pe tuwihawete romo wiko pà. ¹¹ Uzawy Zeoaz Tupàn rape. Hemiapo kwer na'ikatu kwaw Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe. Nuzawy kwaw Zeromoàw Nemat ta'yr. Uzapo kar ikatu 'ym ma'e Izaew wanupe Zeromoàw zàwegatete. Nupytu'u kwaw. ¹² Amo umume'u amogwer Zeoaz hemiapo kwer a'e pape Izaew wanuwihawete wanemiapo kwer her ma'e rehe. Amazi Zuta wanuwihawete iàmàtyry'ym awer a'e pape rehe a'e no. ¹³ Umàno Zeoaz. Utym hetekwer tuwihawete watymaw pe wà, Xamari pe wà. Ta'yr Zeromoàw mokoZ haw uzeapo tuwihawete u hekuzaromo kury.

Erizew umàno a'e

¹⁴ Na'e Erizew ima'eahy tuwe kury. Nuhem kwaw a'e ma'eahy haw puruwi. Upuruzuka tuwe a'e. Erizew imàno etea'i mehe we tuwihawete Zeoaz oho hexak pà. Uzuwàzuwàn uzai'o pà. — Heru, heru. Ereiko zauxiapekwer tetea'u wazàwe Izaew wapyro pà wàmàtyry'ymar wanuwu ne, i'i izupe.

15 Na'e uze'eg Erizew izupe. — Epyhyk amo ywyrapar amo u'yw rehe we kury, i'i izupe. Upyhyk Zeoaz ywyrapar u'yw rehe we. 16 — Ezemuàgà'ym u'yw imomor haw rehe kury, i'i izupe. Weruzar tuwihawete Erizew ze'eg. Na'e omono Erizew opo tuwihawete ipo 'aromo kury. 17 — Ewàpytymawok ukenaw Xir ywy kutyr har kury, i'i izupe. Uwàpytymawok ukenaw. Na'e i'i Erizew izupe. — Emomor u'yw kury, i'i izupe. Omomor tuwihawete u'yw. Na'e i'i Erizew izupe, — Ereiko Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e hu'yw zàwe nugar romo. Tupàn weityk kar putar Xir newe a'e wà nehe. Erezàmàtry'ym putar Xir eho Apek pe nehe. Ereityk putar ne wà nehe, i'i izupe.

18 A'e re uze'eg wi Erizew Zeoaz pe. — Epyhyk amogwer u'yw nepo pe ywy ipetepetek pà wapupe nehe, i'i izupe. Na'iruz haw rupi tuwihawete upetek ywy. Na'e upytu'u. 19 Wikwahy Erizew kury. Uze'eg izupe. — Aze mo erepetek 5 haw rupi o 6 haw rupi, ikatu wera'u mo. Eremumaw tuwe mo Xir ne wà. Xo na'iruz haw zo ereityk putar ne wà nehe kury, i'i izupe.

20 Umàno Erizew kury. Utym hetekwer wà. Kwarahy nànan Moaw izuapyapyr uzemona'ono'og Izaew waiwy pe wixe pà wà. 21 Amo 'ar mehe amo teko wexak amo Moaw amo umàno ma'e kwer utym mehe wà. Ukyze Moaw wanuwi wà, a'e rupi weityk a'e hetekwer Erizew itym awer pupe wà. A'e re uzàn a'e wi wà. Hetekwer uhyk Erizew ikàgwer rehe. A'e 'ar mehe we a'e awa ukweraw wi upu'àm pà kury.

Izaew uzàmàtry'ym Xir wà

22 Azaew Xir wanuwihawete wiko Izaew wazar romo Zeoakaz tuwihawete romo heko haw 'ar nànan a'e. 23 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ikatu Izaew wanupe kury. Numumaw kar kwaw Xir wanupe wà. Upytywà a'e wà, ta'e kwehe mehe uzapo uze'egatu Àmàràaw rehe we Izak rehe we Zako rehe we a'e xe. Naheharaz pixik kwaw wemiaihu wanuwi wà.

24 Azaew Xir wanuwihawete imàno mehe ta'yr Menanaz wiko tuwihawete romo kury. 25 Zeoaz Izaew wanuwihawete weityk Menanaz na'iruz haw rupi a'e. Upyhyk wi tawhu Menanaz hemipyhyk kwer wà. Zeoakaz Zeoaz tu wihawete romo heko mehe upyhyk Menanaz a'e tawhu wà. Zeoaz upyhyk wi wà kury.

Amazi wiko Zuta wanuwihawete romo

14 1 Zeoaz Zeoakaz ta'yr Izaew wanuwihawete romo heko mehe mokoz haw kwarahy rehe Amazi Zoaz ta'yr wiko Zuta wanuwihawete romo. 2 Amazi wereko 25 kwarahy a'e ma'e izeapo mehe. Umumaw 29 kwarahy Zeruzarez pe tuwihawete romo wiko pà. Ihy Zeoànà her romo a'e. Zeruzarez pe har romo hekon. 3 Amazi hemiapo kwer ikatu Tupàn pe. Na'ikatuahy kwaw tuwihawete Tawi ài, uzeaikweromo har ài. Uzapo ma'e u Zoaz ài. 4 Nuweityk kwaw tupàn a'ua'u wamuwete haw. Teko uzuka wi wi ma'ea'yr oho waiko tupàn a'ua'u wanupe wà. Wapyhyk oho waiko wanupe tuweharupi wà no.

5 Ikàg tuwe Amazi kury. A'e 'ym mehe amo tuwihaw uzuka tuwihawete. Tuwihawete wiko Amazi tu romo a'e. Ikàg mehe na'arewahy uzuka kar a'e tuwihaw a'e wà kury. 6 Nuzuka kwaw wana'yr paw wà. Weruzar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ze'eg Moizez pe imur pyrer. Nezewe i'i a'e ze'eg. — Pezuka zo awa ta'yr hemiapo kwer ikatu 'ym ma'e rehe nehe. Pezuka zo awa tu hemiapo kwer ikatu 'ym ma'e rehe nehe. Aze amo uzapo iaiw ma'e nehe, xo a'e zo pezuka putar hemiapo kwer hekuzaromo nehe, i'i a'e ze'eg.

7 Ywyàpyznaw Xa her ma'e rehe Amazi uzuka 10 miw zauxiapekwer Enom ywy rehe har wà. Wàmàtry'ym mehe upyhyk Xera tawhu. Omono amo ae her hehe. Zokiteew, i'i izupe. Te ko 'ar rehe nezewe i'i teko a'e tawhu pe wà.

8 Na'e Amazi omono kar uze'eg Zeoaz Izaew wanuwihawete pe kury. — Zazeàmàtry'ym nehe ty, i'i izupe. 9 Uwazar tuwihawete Zeoaz

ze'eg izupe. — Amo 'ar mehe amo xu 'yw wywytyr Irimano ywy rehe har wamyter pe har omono kar uze'eg amo wywya ywyràkàxigyw her ma'e pe. — Emur nerazyr hera'yr pe hemireko romo nehe, i'i izupe. Amo miar ukwaw a'e pe. Upyrog a'e xu rehe. **10** Azeharomoete ne Amazi ereityk Enom ywy rehe har ne wà. A'e rupi ereiko wera'u amogwer wanuwi ne kury. Nerurywete nehe, ta'e teko paw ukwaw nerer a'e wà kury xe. Māràzàwe tuwe nezeàmàtry'ym wer ne. Xo iaiw paw zo eremuhem kar putar nezeupe nehe, teko neremaihu wanupe nehe, i'i Zeoaz Amazi pe.

11 Amazi na'ipurenu wer kwaw ize'eg rehe. A'e rupi uhem tuwihawete Zeoaz uzehe we har zauxiapekwer wanupi kury. Uzàmàtry'ym Amazi oho Mete-Xemez Zuta ywy rehe har pe. **12** Zeoaz weityk zauxiapekwer Amazi hemiruze'eg wà. Uzàn oho upaw rupi weko haw pe wà. **13** Upyhyk Zeoaz Amazi Mete-Xemez pe. A'e wi oho Zeruzarez pe. Weityk ipàrirogaw iaiha ma'e tawhu wi. Uzypyrog ipàrirogaw heityk pà ukenawhu Eparai her ma'e pe. Oho te ukenawhu iapar haw her ma'e pe. Heta 200 met ru'u a'e ipàrirogaw ipehegwer. **14** Upyhyk itaxig parat wemixak kwer paw. Upyhyk itazu or wemixak kwer paw no. Upyhyk ma'e Tupàn Hápuzuhu pe har paw no. Upyhyk temetarer tuwihawete tàpuzuhu pe har paw no. Weraha teko a'e wi wà no. Na'e uzewyr Xamari pe kury.

15 Amo umuapyk amogwer Zeoaz hemiapo kwer paw pape Izaew wanuwihawete wanemiapo kwer her ma'e rehe. Nukyze kwaw ma'e wi Amazi Zuta wanuwihawete iàmàtry'ym mehe. A'e pape umume'u ikyze 'ym awer no. **16** Umànò Zeoaz. Uym hetekwer Xamari pe har wanuwihawete watymaw pe wà. Ta'yr Zeromoàw mokoz haw wiko tuwihawete hekuzaromo kury.

Amazi umànò a'e

17 Zeoaz Zeoakaz ta'yr Izaew wanuwihawete imànò re Amazi Zuta wanuwihawete umumaw amo 15 kwarahy

wikuwe pà. **18** Amo umuapyk amogwer Amazi hemiapo kwer a'e pape Zuta wanuwihawete wanemiapo kwer her ma'e rehe.

19 Amo teko Zeruzarez pe har uzemono'og Amazi izuka àwàm imume'u pà wà. Amo umume'u a'e ma'e izupe. A'e rupi Amazi uzàn oho Araki tawhu pe. Iàmàtry'ymar oho haikweromo a'e pe wà. Uzuka a'e pe wà. **20** Iànàm weraha hetekwer Zeruzarez pe kawaru kupe pe wà. Uym hetekwer tuwihawete watymaw pe tawhu Tawi heko awer pe wà. **21** Na'e teko umuigo kar ta'yr Uzi tuwihawete romo tu hekuzaromo a'e wà. Wereco Uzi 16 kwarahy tuwihawete wiko mehe. **22** U imànò re Uzi upyhyk wi tawhu Erat her ma'e. Uzapakatu wi wi a'e tawhu.

Zeromoàw mokoz haw wiko Izaew wanuwihawete romo

23 Amazi Zoaz ta'yr Zuta wanuwihawete romo heko mehe 15 haw kwarahy rehe Zeromoàw mokoz haw Zeoaz ta'yr wiko Izaew wanuwihawete a'e kury. Umumaw 41 kwarahy Xamari pe tuwihawete romo wiko pà. **24** Zeromoàw mokoz haw uzawy Tupàn rape. Hemiapo kwer na'ikatu kwaw Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe. Nuzawy kwaw Zeromoàw ipy Nemat ta'yr. Uzapo kar ikatu 'ym ma'e Izaew wanupe a'e no. **25** Zeromoàw mokoz haw upyhyk wi Izaew waiwy kwehe arer paw a'e kury. A'e ywy uzypyrog Amat pe kwarahy heixe haw awyze har kutyr. Oho Yryhu Umànò Ma'e Kwer her ma'e kwarahy hemaw awyze har kutyr. Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Izaew wazar umume'u a'e ywy imuzewyr kar àwàm Izaew wanupe. Umume'u kar a'e ma'e Tupàn ze'eg imume'u har Zon her ma'e pe. Amitaz ta'yr romo Kate-Eper pe har romo hekon Zon a'e.

26 Wexak Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Izaew ma'erahy ipuraraw mehe wà. Naheta pixik kwaw ni pitài Izaew wapytywà har wà. **27** Na'ipurumumaw wer kwaw Izaew wanehe a'e. A'e rupi upytywà kar Izaew Zeromoàw mokoz haw pe wà.

28 Amo umuapyk amogwer Zeromoàw mokoz haw hemiapo kwer a'e pape Izaew wanuwihawete wanemiapo kwer her ma'e rehe. Upyhyk wi Namaz tawhu Amat tawhu Izaew wanupe. A'e pape umume'u a'e ma'e paw a'e. **29** Umàno Zeromoàw mokoz haw her ma'e. Utym hetekwer tuwihawete watymaw pe wà. Ta'yr Zakari uzeapo tuwihawete romo hekuzaromo kury.

Uzi wiko Zuta wanuwihawete romo

15 ¹Zeromoàw mokoz haw Izaew wanuwihawete romo heko mehe **27** haw kwarahy rehe Uzi Amazi ta'yr wiko Izaew wanuwihawete romo. **2** Wereko **16** kwarahy tuwihawete romo wiko mehe. Umumaw **52** kwarahy Zeruzarez pe tuwihawete romo wiko pà. Ihy Zekori her romo a'e. Zeruzarez pe har romo hekon. **3** Nuzawy kwaw Uzi u a'e. Hemiapo kwer ikatu Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe. **4** Xo pitài ma'e zo na'ikatu kwaw izupe. Nuweityk kwaw tupàn a'ua'u wamuwete haw. Teko uzuka wi wi ma'ea'yr a'e pe wà. Wapy yhyk a'e pe wà no. **5** A'e rupi Tupàn umuma'eahy kar tuwihawete Uri kury. Upuraraw perew iaiw ma'e. Umumaw u'ar paw uperew pà. Imàno mehe iperew. Wiko amo tàpuz pupe muitea'i amogwer teko wanuwi. Ta'yr Zotàw wiko tuwihawete agaw hekuzaromo. Weruze'eg teko hekuzaromo wà.

6 Amo umume'u amogwer Uzi hemiapo kwer a'e pape Zuta wanuwihawete wanemiapo kwer her ma'e rehe. **7** Umàno Uzi. Utym hetekwer tuwihawete watymaw pe tawhu Tawi heko awer pe wà. Ta'yr Zotàw wiko tuwihawete romo hekuzaromo.

Zakari wiko Izaew wanuwihawete romo

8 Uzi Zuta wanuwihawete romo heko mehe **38** haw kwarahy rehe Zakari Zeromoàw mokoz haw ta'yr wiko Izaew wanuwihawete romo. Umumaw **6** zahy Xamari pe tuwihawete romo wiko pà. **9** Nuzawy kwaw Zakari amogwer Izaew wanuwihawete Zakari haikwerom har wà. Hemiapo kwer na'ikatu kwaw Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe.

Nupytu'u kwaw a'e iaiw ma'e iapo re. Uzapo kar a'e ma'e Izaew wanupe tuwihawete Zeromoàw Nemat ta'yr zàwegatete. **10** Xarum Zaw ta'yr omono'og amo teko tuwihawete Zakari rehe ipuruzuka wer ma'e wamuwà wà. Uzuka Imireàw tawhu pe. Xarum upyta hekuzaromo tuwihawete romo kury.

11 Amo umuapyk amogwer Zakari hemiapo kwer a'e pape Izaew wanuwihawete wanemiapo kwer her ma'e rehe.

12 Nezewe uzeapo ma'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ze'eg tuwihawete Zeu pe imume'u pyrer rupi katete a'e kury. — Nezuapyapyr wiko putar Izaew wanuwihawete romo zeirugatu haw rupi wà nehe, i'i Tupàn Zeu pe a'e 'ym mehe.

Xarum wiko Izaew wanuwihawete romo

13 Uzi Zuta wanuwihawete romo heko mehe **39** haw kwarahy rehe Xarum Zaw ta'yr wiko Izaew wanuwihawete romo kury. Umumaw pitài zahy Xamari pe tuwihawete romo wiko pà.

14 Menaem Gani ta'yr oho Xiza tawhu wi Xamari pe kury. Uzuka Xarum. Upyta tuwihawete romo hekuzaromo. **15** Amo umuapyk amogwer Xarum hemiapo kwer paw a'e pape Izaew wanuwihawete wanemiapo kwer her ma'e rehe. Weityk tuwihawete wiko mehe a'e. A'e pape umume'u a'e ma'e a'e no. **16** Menaem weityk Tapu tawhu a'e. Uzuka a'e pe har paw wà. Weityk taw a'e ywy rehe har paw wà no. Te taw Xiza huwake har weityk wà. Uzapo a'e ma'e ta'e Tapu pe har nuwàpytymawok kwaw weko haw tawhu izupe wà xe. Ukixi kar kuzà ipuru'a ma'e wanie paw wà no.

Menaem wiko Izaew wanuwihawete romo

17 Uzi Zuta wanuwihawete heko mehe **39** haw kwarahy rehe Menaem Gani ta'yr wiko Izaew wanuwihawete romo. Umumaw **10** kwarahy Xamari pe tuwihawete romo wiko pà. **18** Uzapo ikatu 'ym ma'e. Hemiapo kwer na'ikatu kwaw Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe. Nuzawy kwaw Zeromoàw Nemat ta'yr. Uzapo kar ikatu 'ym ma'e Izaew wanupe.

19 Xigirat-Pirezer Axir wanuwihawete wixe wà Izaew waiwy pe kury. Menaem omono itaxig parat tetea'u izupe. Heta 34 miw kir ipuhuz taw. Ta'e ipurupytywà wer hehe xe. Ta'e heko wer tuwihawete ikàg wera'u ma'e romo a'e no xe. 20 Naheta tete kwaw temetarer Menaem pe. A'e rupi uze'eg awa hemetarer katu ma'e Izaew rehe har wanupe kury. — Pitàitàigatu pemur itaxig parat 570 kàràm ihewe nehe. Nezewe mehe Xigirat-Pirezer uzewyr putar uiwy pe nehe, i'i wanupe.

21 Amo umuapyk Menaem hemiapo kwer paw a'e pape Izaew wanuwihawete wanemiapo kwer her ma'e rehe. 22 Umàno a'e. Utym hetekwer wà. Ta'yr Pekai her ma'e wiko tuwihawete romo hekuzaromo kury.

Pekai wiko Izaew wanuwihawete romo

23 Uzi Zuta wanuwihawete romo heko mehe 50 haw kwarahy rehe Pekai Menaem ta'yr wiko Izaew wanuwihawete romo. Umumaw mokoz kwarahy Xamari pe tuwihawete romo wiko pà. 24 Uzapo ikatu 'ym ma'e. Hemiapo kwer na'ikatu kwaw Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe. Nuzawy kwaw Zeromoàw Nemat ta'yr. Uzapo kar ikatu 'ym ma'e teko wanupe. Nupytu'u kwaw iapo kar ire. 25 Amo zauxiapekwer Pekai hemiruze'eg wanuwihaw Peka her ma'e a'e, Hemari ta'yr a'e, omono'og 50 awa Zireaz pe har wà. — Xiuka tuwihawete nehe, i'i uzeupeupe wà. Uzuka Pekai oho tàpuzuhu tàtà ma'e Xamari pe har pe wà. Peka wiko tuwihawete romo hekuzaromo kury.

26 Amo umuapyk amogwer Pekai hemiapo kwer paw a'e pape Izaew wanuwihawete wanemiapo kwer her ma'e rehe.

Peka wiko Izaew wanuwihawete romo

27 Uzi Zuta wanuwihawete romo heko mehe 52 haw kwarahy rehe Peka Hemari ta'yr wiko Izaew wanuwihawete romo. Umumaw 20 kwarahy Xamari pe tuwihawete romo wiko pà. 28 Uzapo ikatu 'ym ma'e. Hemiapo kwer na'ikatu kwaw Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe. Nuzawy kwaw Zeromoàw Nemat

ta'yr. Uzapo kar ikatu 'ym ma'e Izaew wanupe. Nupytu'u kwaw iapo kar ire.

29 Peka tuwihawete romo heko mehe Axir wanuwihawete Xigirat-Pirezer upyhyk tawhu tetea'u wà. Upyhyk ywy tetea'u no. Na'aw tawhu waner xe wà: Izom, Apewmetemaka, Zanoa, Kez, Azor. Na'aw ywy pehegwer hemipyhyk kwer waner xe wà: Zireaz, Karirez, Napitari. Weraha teko a'e tawhu pe har a'e ywy rehe har weko haw Axir ywy rehe wà.

30 Zotàw Uzi ta'yr Zuta wanuwihawete romo heko mehe 20 haw kwarahy rehe Ozez Era ta'yr omono'og tuwihawete Peka rehe ipuruzuka wer ma'e wà. Uzuka oho wà. Ozez wiko tuwihawete romo hekuzaromo.

31 Amo umuapyk Peka hemiapo kwer paw a'e pape Izaew wanuwihawete wanemiapo kwer her ma'e rehe.

Zotàw wiko Zuta wanuwihawete

32 Peka Hemari ta'yr Izaew wanuwihawete romo heko mehe mokoz haw kwarahy rehe Zotàw Uzi ta'yr wiko Zuta wanuwihawete romo. 33 Wereko 25 kwarahy tuwihawete romo wiko mehe. Umumaw 16 kwarahy Zeruzarez pe tuwihawete romo wiko pà. Ihy a'e, Zeru her romo a'e. Zanok tazyr romo hekon. 34 Nuzawy kwaw Zotàw u a'e, Uzi a'e. Hemiapo kwer ikatu Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe. 35 Xo pitài ma'e zo nuzapo kwaw Tupàn imuryete kar pà. Nuweityk kwaw tupàn a'ua'u wamuwete haw a'e. Teko uzuka wi wi ma'ea'yr a'e pe wà. Wapy wi wi yhyk a'e pe tupàn a'ua'u wanenataromo wà no. Uzapo Zotàw Tupàn Hàpuzuhu ukenaw kwarahy heixe haw awyze har kutyr har a'e.

36 Amo umuapyk amogwer Zotàw hemiapo kwer paw a'e pape Zuta wanuwihaw wanemiapo kwer her ma'e rehe.

37 Tuwihawete romo heko mehe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e omono kar Hezim Xir wanuwihawete Zuta pe. Omono kar Peka Izaew wanuwihawete a'e pe no. Uzàmàtryry'ym kar Zuta a'e tuwihawete wanupe wà. 38 Umàno Zotàw. Utym hetekwer tuwihawete watymaw pe wà, tawhu

Tawi reko awer pe wà. Ta'yr Akaz wiko tuwihawete romo hekuzaromo.

Akaz wiko Zuta wanuwihawete romo

16 ¹Peka Hemari ta'yr Izaew wanuwihawete romo heko mehe 17 haw kwarahy rehe Akaz Zotaw ta'yr wiko Zuta wanuwihawete romo. ²Wereko 20 kwarahy tuwihawete romo wiko mehe. Umumaw 16 kwarahy Zeruzarez pe tuwihawete romo wiko pà. Akaz nuiko kwaw wipy tuwihawete Tawi zàwe. Hemiapo kwer na'ikatu kwaw uzar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe. ³Nuzawy kwaw Izaew wanuwihawete a'e wà. Te wa'yr uzuka tupàn a'ua'u wanenataromo. Wapy wa'yr hetekwer tata pupe. Kwehe mehe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e umuixe kar Izaew a'e ywy rehe. Teko a'e ywy rehe har uzapo agwer iaiw ma'e wà. A'e rupi — Pemuhem kar a'e teko iro ma'e ko ywy wi wà nehe, i'i Tupàn Izaew wanupe. Ko 'ar rehe Akaz uzapo kar agwer iaiw ma'e Izaew wanupe kury. Iro hemiapo kwer Tupàn pe. ⁴Uzuka Akaz ma'ea'yr tupàn a'ua'u wanupe wà. Wapy yhyk wamuwete haw pe no, wwytyr apyr, wywra i'ag ma'e wype upaw rupi no.

⁵Na'e Hezim Xir wanuwihawete a'e, Izaew wanuwihawete Peka a'e no, uzàmàtry'ym Zeruzarez tawhu oho wà kury. Umàmàn izywy wà. Nezewe rehe we nupuner kwaw Akaz heitykaw rehe wà.

⁶A'e kwarahy rehe Enom wanuwihawete upyhyk wi Erat tawhu oho kury. Umuhem kar Zutew a'e pe wiko ma'e a'e tawhu wi wà. Enom izuapyapyr oho Erat pe wà. Te ko 'ar rehe wiko a'e pe wà.

⁷Akaz omono amo uze'eg heraha har Xigirat-Pirezer Axir wanuwihawete pe wà kury. — Aiko neremiruze'eg romo ihe. Aiko nera'yr romo no. Ezur hepyro pà Xir wanuwihawete Izaew wanuwihawete wanuwihawete. Ta'e heàmàtry'ym waiko wà xe, i'i izupe.

⁸Upyhyk Akaz itaxig parat Tupàn Hapuzuhu pe har. Upyhyk itazu or a'e pe har no. Upyhyk temetarer wàpuzuhu pe har

paw no. Omono kar e Axir wanuwihawete pe. ⁹Nezewe uwazar Axir wanuwihawete Akaz pe. Ur zauxiapekwer tetea'u wanupi Namaz tawhu pe kury. Upyhyk kury. Uzuka tuwihawete Hezim. Weraha teko a'e pe har Kir tawhu pe wemipyhyk kwer romo wà kury.

¹⁰Tuwihawete Akaz oho Namaz tawhu pe tuwihawete Xigirat-Pirezer huwàxi mà. Wexak ma'ea'yr hany haw a'e pe har. A'e rupi uzapo kar hagaw paw pape rehe xaxeto Uri pe imono kar pà, a'e ma'emume'u haw inuromo paw rupi a'e. ¹¹Na'e Uri uzapo amo ma'ea'yr hany haw inugwer hagaw paw tuwihawete Akaz Namaz wi hemimur kwer zàwenugar. Umumaw iapo haw Akaz izewyr 'ym mehe we. ¹²Namaz wi uhem mehe Akaz wexak a'e ma'ea'yr izuka haw imuhyk pyrer kury. ¹³A'e rupi wapy ma'ea'yr tetea'u hehe wà kury. Omono arozràn tupàn a'ua'u wanupe no. Uzakook win hehe no. Uzakook tupàn a'ua'u wamuawyze kar haw huwy kwer hehe no. ¹⁴Heta amo ma'ea'yr hany haw itazu morog iapo pyrer a'e pe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e henataromo har romo. Ma'ea'yr hany haw ipyahu ma'e Tupàn Hapuzuhu wamyter pe hin a'e. A'e rupi Akaz weraha a'e Tupàn henataromo har kwarahy heixe haw awyze har rehe har kutyr ma'ea'yr hany haw ipyahu ma'e ikupe kutyr. ¹⁵Na'e uze'eg nezewe Uri pe. — Ku'em mehe eapy ma'e tata pupe Tupàn henataromo nehe. Karuk mehe emono arozràn izupe nehe. Emono a'e ma'e paw hema'ea'yr hany haw ipyahu ma'e rehe nehe. Emono tuwihawete ma'e Tupàn pe imono pyr hehe nehe no. Emono teko wama'e Tupàn pe imono pyr hehe nehe no. Emono uwà tykwer win teko wanemimono hehe nehe no. Ezakook ma'ea'yr izuka pyrer paw wanuwykwer a'e ma'ea'yr hany haw pyahu ma'e rehe nehe no. Ezapo zo ma'e a'e ma'ea'yr hany haw itazu morog rehe nehe. Xo ihe zo apuranu putar Tupàn rehe ma'e uzeapo ma'e ràm imume'u kar pà izupe ihe nehe, i'i izupe.

¹⁶Na'e Uri uzapo ma'e paw tuwihawete ze'eg rupi katete. ¹⁷Tuwihawete Akaz o'ok a'e wywramawa itazu morog iapo pyrer

tàpuzuhu pe har a'e wi a'e. Weraha kawaw wyyramawa rehe har a'e wi no. Heta amo 'y hyru uhua'u ma'e amo 12 tapi'ak awa hagaw paw wakupe pe a'e. O'ok tapi'ak hagaw paw wanuwi itahupew rehe imuapyk pà kury.

18 Akaz uzapo amo ae ma'e Axir wanuwihawete imurywete kar pà. Tuwihawete henaw wapyk amo wyyrapew rehe Tupàn Hàpuzuhu pupe. Akaz weraha a'e wyyrapew a'e wi. Uwàpytym tuwihawete tàpuzuhu pupe waneixe haw no.

19 Amo umuapyk amogwer Akaz hemiapo kwer paw a'e pape Zuta wanuwihawete wanemiapo kwer her ma'e rehe. **20** Umàno Akaz. Utym hetekwer tuwihawete watymaw pe wà, tawhu Tawi heko awer pe wà. Ta'yr Ezeki wiko tuwihawete romo hekuzaromo.

Ozez wiko Izaew wanuwihawete romo

17 ¹Akaz Zuta wanuwihawete romo heko mehe 12 haw kwarahy rehe Ozez Era ta'yr wiko Izaew wanuwihawete romo. Umumaw 9 kwarahy Xamari pe tuwihawete romo wiko pà. ²Uzapo ikatu 'ym ma'e. Hemiapo kwer na'ikatu kwaw Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe. Nezewe rehe we nuiko kwaw iaiw ma'e romo amogwer Izaew wanuwihawete wazàwe. ³Axir wanuwihawete Xamanezer ur ikutyri iamàtyry'ym pà kury. Weityk Xamanezer Ozez. Ozez umumaw kwarahy tetea'u temetarer tetea'u imono kar pà Xamanezer pe. Na'ikatu kwaw nezewe haw Ozez pe. ⁴A'e rupi amo kwarahy mehe omono kar uze'eg heraha har Ezit wanuwihawete Xo her ma'e pe. — Hepytywà pe nehe, i'i izupe. Upytu'u temetarer kwarahy nànanar Axir pe imono kar ire kury. A'e ma'e ikwaw mehe, upyhyk kar Xamanezer Ozez zauxiapekwer wanupe kury. Umunehew kar zemunehew paw pe.

Axir ywy rehe har weityk Xamari tawhu wà

5 Na'e Xamanezer wixw Izaew ywy rehe kury. Umàmàn Xamari tawhu izywyir wà. Umumaw mokoz kwarahy a'e pe har wamuhem kar 'ym pà wà. Na'iruz haw

kwarahy rehe, **6** Ozez tuwihawete romo heko mehe **9** haw kwarahy rehe Axir wanuwihawete upyhyk Xamari tawhu kury. Weraha Izaew Axir ywy rehe wà, wemipyhyk kwer romo wà. Umupyta kar amo Ar tawhu pe wà. Umupyta kar amo yrykaw Amor Kozà ywy rehe har huwake wà. Umupyta kar amo tawhu Mez ywy rehe har wanupe wà no.

7 A'e tuwihawete upyhyk Xamari tawhu a'e, ta'e Izaew uzapo ikatu 'ym ma'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uzar henataromo wà xe. A'e 'ym mehe Tupàn upyro waipy Ezit wanuwihawete wi a'e wà. Upyro a'e ywy wi wà. Nezewe rehe we umuwete katu amo ae tupàn wà. **8** Uzapo ma'e teko weko àwàm pe har wazàwe. Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e umuhem kar a'e teko Izaew wanenataromo. Uzapo ma'e wazàwe a'e re wà. Izaew wanuwihawete uzapo iaiw ma'e a'e teko wazàwe. A'e rupi teko Izaew uzapo uwiwawete wazàwe wà no. **9** Izaew wanemiapo kwer na'ikatu kwaw Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe. Uzapo tupàn a'ua'u wamuwete haw weko haw tawhu nànan wà. Taw pixika'i wera'u ma'e pe heta tupàn a'ua'u wamuwete haw. Taw uhua'u wera'u ma'e pe heta tupàn a'ua'u wamuwete haw no. **10** Umupu'àm itapuku tupàn ua'u hagapaw romo wà. Umupu'àm ywya amo tupàn ua'u hagapaw romo wà no. Umupu'àm ywytyr apyr nànan wà. Umupu'àm ywya i'ag nànan wà no. **11** Wapy hyk tupàn a'ua'u wamuwete haw nànan wà no. Tupàn umuhem kar teko a'e ywy wi Izaew wanenataromo wà. Ta'e umume'u a'e ywy Izaew waipy wanupe kwehe mehe a'e xe. Izaew nuzawy kwaw a'e teko wà kury. Uzapo iaiw ma'e Tupàn henataromo wà. A'e rupi Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e wikwahy wanehe kury, wanemiapo kwer wanehe kury. **12** Umuwete katu tupàn a'ua'u waiko wà. Kwehe mehe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg waipy wanupe, a'e ma'e iapo 'ymaw imume'uahy pà wanupe.

13 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e omono kar uze'eg heraha har wanupe. Omono kar uze'eg imume'u har wanupe no. — Pemume'u

ko heremimutar Izaew wanupe nehe, Zuta wanupe nehe no. — Popytu'u ikatu 'ym ma'e iapo re nehe. Peruzar heremiapo putar haw nehe, heze'eg pape rehe imuapyk pyrer nehe, peipy wanupe heremimono kar nehe. Kwehe mehe amono a'e heze'eg heremiruze'eg wanupe ihe, heze'eg imume'u har wanupe ihe no. Amono kar peme ihe. Pemume'u heze'eg heremiaiuh wanupe nehe, a'e wanupe, i'i Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e wemiruze'eg wanupe. **14** Teko Izaew ywy kwarahy heixe haw awyze har kutyr har wà, na'ipureruzar wer kwaw Tupàn ze'eg rehe wà. Nuzawy kwaw uwipy wà. Tupàn ze'eg heruzar 'ymar romo wanekon wà. Nuzeruzar kwaw Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e rehe wà, uzar rehe wà. **15** Tupàn ipurumu'e wer wanehe uze'eg rehe. Na'ipureruzar wer kwaw a'e ze'eg rehe wà. Uhaw ze'egatu waiipy wanehe we hemiapo kwer wà. Nuzekaiw katu kwaw hemimume'u kwer rehe wà. Umuwete katu tupàn a'ua'u tykwer zàwenugar wà. A'e rupi a'e ae wiko tykwer ài a'e wà no. Uzapo ma'e oho waiko ywy uiwy huwake har wazàwe wà. Uhaw Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e hemiapo putar haw wà. — Pezapo zo iaiw ma'e ywy penuwake har rehe har wazàwe nehe, i'i Tupàn wanupe. Nezewe rehe we uzapo oho waiko wà. **16** Uhaw Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uzar ze'eg paw wà. Umupyran itazu mokoz tapi'ak awa hagapaw iapo pà wà. Na'e umuwete a'e tapi'ak wà. Uzapo ywya imupu'am pyr Azera her ma'e imuwete pyràm wà no. Umuwete zahytata wà no, umuwete tupàn ua'u Ma'aw her ma'e wà no. **17** Uzuka wa'yr wazyr tata pupe wapy pà tupàn a'ua'u wanenataromo wamuawyze kar pà wà. Upuranu oho tekwe ikatu 'ym ma'e wanupe uze'eg ma'e wanehe wà, ta'e ipurukwaw wer ma'e ikwaw pyr 'ym rehe wà xe. Upuranu ma'e uzeapo ma'e ràm imume'u har wanehe wà no. Xo iaiw ma'e zo uzapo wà. Wanemiapo kwer na'ikatu kwaw Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe. A'e rupi wikwahy wanehe. **18** Wikwahy tuwe a'e

kury. A'e rupi umuhem kar teko Izaew ywy wi wà kury. Xo Zuta ywy rehe har zo upyta uiwy rehe a'e wà kury.

19 Nezewe rehe we teko Zuta ywy rehe har nuweruzar kwaw uzar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ize'eg a'e wà no. Uzapo iaiw ma'e Izaew wazàwe wà. **20** A'e rupi Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e utyryk Izaew nànan kury. Uzepyk wanehe. Omono wàmàtyry'ymar wanupe. Iahykaw rehe omono kar uzewi wà.

21 Umuzaza'ak Tupàn wemiaiuh mokoz romo kwehe mehe wà. — Izaew, za'e pitài pehegwer pe. — Zuta, za'e inugwer pe. Na'e Izaew umuigo kar Zeromoàw Nemat ta'yr uwihawete romo wà. Umunryk kar Zeromoàw Izaew Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e wi wà. Uzapo kar iaiw ma'e wanupe. **22** Izaew weruzar Zeromoàw wà. Wiko hemiruze'eg romo wà. Iaiw ma'e Zeromoàw hemiapo kwer paw Izaew uzapo a'e wà no. **23** Te, iahykaw rehe Tupàn omono kar uzewi wà kury. Ta'e nezewe haw wemiapo ràm umume'u kwehe mehe uze'eg imume'u har wanupe a'e xe. A'e rupi zauxiapekwer weraha Izaew Axir ywy rehe wà kury. Nupuner kwaw a'e wi uhemaw rehe wà. Wiko Axir wanuwihawete pe uma'ereko e ma'e romo wà. Wiko a'e pe te ko 'ar rehe wà.

Axir ywy rehe har werur

teko amo ae ywy rehe har Izaew pe wà

24 Axir wanuwihawete werur teko tetea'u amo ae tawhu parer Izaew pe wà, Xamari pe wà. Na'aw a'e tawhu waner xe wà: Mawiron, Kuta, Iwa, Amat, Xepawaim. Umuigo kar a'e teko tawhu Xamari ywy rehe har pe wà kury, Izaew wanekuzaromo wà kury. Weraha Izaew Axir pe ipyhyk pyrer romo wà. Axir ywy rehe har wiko a'e tawhu wazar romo wà kury. Uzapo weko haw a'e pe wà. **25** A'e pe oho mehe wà, a'e pe weko àwàm iapo mehe wà, numuwete katu kwaw Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e wà. A'e rupi Tupàn omono kar zàwàruhu a'e pe wà. Zàwàruhu uzuka amogwemogwer a'e pe har wà. **26** Amo umume'u a'e ma'e oho Axir wanuwihawete pe

wà. — Teko tawhu Xamari ywy rehe har pe neremimono kar kwer a'e wà, nukwaw kwaw Tupàn a'e ywy rehe har ze'eg a'e wà. A'e rupi omono kar a'e Tupàn zàwàruhu a'e teko waneko haw pe wà. Uzuka zàwàruhu amo teko oho waiko wà, i'ì izupe wà. **27** Na'e tuwihawete uze'eg nezewe tuwihaw wanupe kury. — Pemuzewyr kar pitài xaxeto a'e teko a'e wi zaneremirur kwer wanehe we har a'e ywy rehe nehe. Tuwe uzewyr a'e pe wiko pà nehe, teko a'e pe har wamu'e pà Tupàn a'e ywy rehe har ze'eg rehe nehe, i'ì wanupe.

28 Na'e amo xaxeto Izaew wainuromo har Xamari tawhu wi herur pyrer oho Metew pe wiko pà kury. Umu'e teko Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e imuwete katu haw rehe wà.

29 Nezewe rehe we teko Xamari ywy rehe har uzapo wi wi tupàn a'ua'u uzeupeupe wà. Umuapyk a'e tupàn a'ua'u Tupàn imuwete haw Xamari ywy rehe arer hemiapo kwer pape rehe wà. Tawhu pitàitàigatu pe har uzapo tupàn a'ua'u uzeupe wà. **30** Mawiron parer uzapo uzar Xukot-Menot hagapaw wà. Kuta parer uzapo uzar Nerugaw hagapaw wà no. Amat parer uzapo uzar Azima hagapaw wà no. **31** Iwa parer uzapo uzar Niwaz uzar Tarutak wanagapaw wà. Xepawaim parer wapy wa'yr tata pupe uzar Anaramerek her ma'e henataromo Anamerek her ma'e henataromo wà. **32** A'e teko umuwete Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e a'e wà no. Wexaexak wyzàì awa uzeinuromo har xaxeto romo wamuigo kar pà tupàn a'ua'u wamuwete haw pàràw wà. A'e xaxeto omono ma'e Tupàn pe tupàn a'ua'u wanupe a'e wamuwete haw pe wà, teko wanekuzaromo wà. **33** Umuwete Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e wà. Umuwete uzar tupàn a'ua'u wà no. Umuwete tupàn a'ua'u weko awer pe har pitàitàigatu wà.

34 Te ko 'ar rehe uzapo ma'e wemiapo kwer kwehe arer zàwenugar oho waiko wà. Numuwete katu kwaw Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e wà. Nuweruzar kwaw ize'eg Zako izuapyapyr wanupe imono pyrer wà. Tupàn omono Izaew amo ae her romo Zako pe a'e 'ar mehe kwehe mehe a'e.

35 Kwehe mehe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uzapokatu uze'eg Izaew wanehe we a'e. Nezewe i'ì wanupe a'e mehe. — Pemuwete katu zo amo ae tupàn pe wà nehe. Peapyk zo pepenàràg rehe wananataromo nehe. Peiko zo wanemiruze'eg romo nehe. Pezuka zo ma'ea'yr wananataromo nehe. **36** Peruzar heze'eg nehe. Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e romo aiko ihe. Apupyro Ezit ywy wi hepuner haw rupi hekàgaw rupi ihe. Peapyk pepenàràg rehe herenataromo nehe. Pezuka ma'ea'yr herenataromo nehe. Pemono ma'e ihewe nehe. **37** Kwehe mehe amuapyk heze'eg pape rehe ihe. Amuapyk heremiapo putar haw hehe ihe no. Peruzar a'e ze'eg heremiapo putar haw nehe. Pemuwete zo amo ae tupàn pe wà nehe. **38** Peneharaz zo heze'egatu penehe we heremiapo kwer wi nehe. **39** Aiko Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e romo ihe. Aiko pezar romo. Aze hemuwete katu pe nehe, apupyro putar peàmàtry'maw paw wanuwi nehe, i'ì Tupàn Izaew wanupe.

40 Nezewe rehe we teko a'e ywy rehe uhem ma'e kwer a'e wà, nuzekaiw kwaw ize'eg rehe wà. Uzapo wi wi ma'e oho waiko wemiapo kwer kwehe arer zàwenugar ài wà. **41** Umuwete Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e wà. Umuwete uzar tupàn a'ua'u wà no. Te ko 'ar rehe wazuapyapyr uzapo ma'e oho waiko nezewe a'e wà.

Ezeki wiko Zuta wanuwihawete romo

18 ¹Era Izaew wanuwihawete romo heko mehe na'iruz haw kwarahy rehe Ezeki Akaz ta'yr wiko Zuta wanuwihawete romo kury. **2** A'e ma'e izeapo mehe wereko Ezeki 25 kwarahy. Umumaw **29** kwarahy Zeruzarez pe tuwihawete romo wiko pà. Ihy a'e, Awi her romo a'e. Zakari tazyr romo hekon. **3** Nuzawy kwaw Ezeki wipy tuwihawete Tawi a'e. Hemiapo kwer ikatu Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe. **4** Umumaw tupàn a'ua'u wamuwete haw paw wà. Ukauka a'e itapuku tupàn a'ua'u hagapaw wà no. Weityk wywra upu'am ma'e tupàn a'ua'u hagapaw no. Ukauka moz itazu morog iapo pyrer ipegegwer tetea'u iapo pà. Kwehe

mehe Moizez umupyràn itazu a'e moz hgapaw iapo pà. Neutà her romo a'e. Moz, i'i zaneze'eg rupi. A'e 'ym mehe teko Izaew wapy yhyk moz henataromo imuwete pà wà. **5** Ezeki izeruzar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Izaew wazar rehe a'e. Naheta pixik kwaw tuwihawete izàwenugar Zuta wanupe a'e 'ar 'ym mehe wà, ni a'e 'ar pawire wà. **6** Wiko tuwe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e hemiruze'eg romo a'e. Nupytu'u kwaw heruzar ire. Weruzar katu ize'eg Moizez pe imono pyrer paw. **7** A'e rupi Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e wiko hehe we a'e. Wyzài ma'e iapo mehe ikatu a'e ma'e. Ezeki naheko wer kwaw Axir wanuwihawete hemiruze'eg romo a'e. A'e rupi uwak izuwi. **8** Weityk Piri ywy rehe har wà. Wixe waiwy rehe. Upyhyk taw paw rupi wà, pixika'i ma'e wà, uhua'u ma'e wà no. Uzàmàtyry'ym tawhu Kaz her ma'e oho kury, ywy tawhu izywyw har iàmàtyry'ym pà no.

9 Ezeki Zuta wanuwihawete romo heko mehe 4 haw kwarahy rehe, Ozez Era ta'yr Izaew wanuwihawete romo heko mehe 7 haw kwarahy rehe, Xamanezer Axir wanuwihawete wixe Izaew ywy rehe kury. Zauxiapekwer hemiruze'eg umàmàn Xamari tawhu izywyw wà. **10** Umumaw moko kwarahy izywyw upyta pà wà. Na'iruz haw kwarahy rehe upyhyk Xamari tawhu wà kury. Ezeki Zuta wanuwihawete romo heko mehe 6 haw kwarahy rehe uzeapo a'e ma'e. Ozez Izaew wanuwihawete romo heko mehe 9 haw kwarahy rehe uzeapo a'e. **11** Axir wanuwihawete weraha Izaew uivy pe wemipyhyk kwer romo wà. Umuigo kar amo Ar tawhu pe wà. Umuigo kar amo yrykaw Amor Kozà ywy rehe har huwake wà. Omono kar amo tawhu Mez ywy rehe har wanupe wà no.

12 A'e ma'e uzeapo a'e wà, ta'e Izaew nuweruzar kwaw uzar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e a'e wà xe. Uhaw ze'eg uzeupe Tupàn hemiapo katu kwer wà. Uhaw Tupàn ze'eg Moizez pe imono pyrer paw wà. Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e hemiruze'eg hekon Moizez. Na'izekaiw

wer kwaw ize'eg rehe wà. Na'ipureruzar wer kwaw hehe wà no.

**Axir ipuruàmàtyry'ym
wer Zeruzarez pe har wanehe wà**

13 Ezeki Zuta wanuwihawete romo heko mehe 14 haw kwarahy rehe Xenakeriw Axir wanuwihawete uzàmàtyry'ym tawhu Zuta ywy rehe har pàrirogawaiha hereko har paw wà kury. Upyhyk paw rupi wà. **14** Na'e Ezeki omono kar uze'eg Xenakeriw pe kury. Araki tawhu pe hekon Xenakeriw. — Azawy ihe. Aze ikatu newe nehe, ehem heywy wi nehe. Wyzài ma'e nereminoz ràm amono putar newe neho àwàm hekuzaromo nehe, i'i izupe. Tuwihawete umur kar uze'egaw Ezeki pe. — Emur kar 10 miw kir itaxig parat ihewe nehe. Emur kar miw kir itazu or ihewe nehe no, i'i izupe. **15** A'e rupi Ezeki omono kar itaxig Tupàn Hàpuzuhu pe har paw izupe, wàpuzuhu pe har paw izupe no. **16** O'ok itazu or Tupàn Hàpuzuhu hukenaw wi. O'ok itazu or ukenaw wype har wi no, izywyw har wi no. Omono kar a'e ma'e paw Xenakeriw pe. **17** Nezewe rehe we Axir wanuwihawete omono kar zauxiapekwer teta'u Araki tawhu wi Ezeki iàmàtyry'ym pà Zeruzarez pe wà kury. Na'iruz tuwihaw ikàg wera'u ma'e wiko a'e zauxiapekwer wanuwihaw romo wà. Zeruzarez pe uhem mehe upyhyk pe pàn imupinimar waneko haw rupi har wà. Wiko yrykaw ywap iapo pyrer i'aromo har wi 'y herur har huwake wà. **18** Na'e uze'eg tuwihaw teko wanupe wà. — Perur tuwihawete Ezeki xe wà nehe, i'i wanupe. Na'e na'iruz tuwihaw Zuta ywy rehe har uhem tawhu wi wanupe uze'eg pà wà. Na'aw waner xe wà: Eriaki Iwki ta'yr, tuwihawete hàpuzuhu rehe uzekaiw ma'e. Xemina tuwihawete ze'eg pape rehe imuapykar. Zoa Azap ta'yr tuwihawete ipytywà har. **19** Amo Axir wanuwihaw uze'eg wanupe kury. — Peraha ko Axir wanuwihawete ikàg wera'u ma'e ze'eg Ezeki pe nehe kury. — Māràzàwe tuwe nerekyze kwaw ihewi ne, peze izupe nehe, i'i wanupe wà. **20** — Xo heze'eg zo umumaw putar takihepuku nehe, ere iko nezeupe. Mo

nepytywà putar Axir wanuwihawete imumaw mehe wà nehe. **21** Aipo ereàro zauxiapekwer Ezit ywy rehe har wanur àwàm iko. Wanàro haw nuzawy kwaw xu heraha haw wywra pokokaw romo. Upen putar nepo ikutuk pà nehe. Nezewe wiko Parao Ezit wanuwihawete uzehe uzeruzar ma'e wanupe. **22** Aipo erezeruzar iko Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e nezar rehe. Ezeki umumaw kar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e henataromo ma'ea'yr hapy haw a'e. — Xo Zeruzarez pe zo pemuwete katu Tupàn nehe, i'i Zuta wanupe, Izaew wanupe no. — Màràzàwe tuwe a'e tupàn nepytywà putar nehe kury. **23** Azapokatu putar ze'eg nerehe we Axir wanuwihawete hekuzaromo ihe kury. Amono putar mokoz miw kawaru newe ihe wà nehe, aze erepuner mokoz miw awa kawaru waku'az àràm wamono'ogaw rehe nehe. **24** Nerepuner kwaw Axir wanuwihaw ikàg 'ym wera'i ma'e heitykaw rehe. Ereàro wywramawa Ezit wanemimur kàràm iko ne wà. Ereàro zauxiapekwer Ezit wanemimur kàràm iko ne wà no. **25** — Uzàmàtyry'ym heywy a'e. A'e ae umumaw tawhu heywy rehe har a'e wà. Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e nupytywà kwaw wamumaw mehe a'e, ere iko nezeupe. Erezawy iko. Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e a'e ae hemur kar xe neywy rehe har wàmàtyry'ym kar pà ihewe a'e, wamumaw kar pà ihewe a'e, i'i tuwihawete iko newe, i'i a'e tuwihaw Ezeki pe.

26 Na'e Eriaki a'e, Xemina a'e no, Zoa a'e no, uze'eg a'e tuwihaw pe a'e wà kury. — Eze'eg Aram izuapyapyr waze'eg rupi, ta'e urukwaw waze'eg ure xe. Eze'eg zo ureze'eg rupi Emerew ze'eg rupi nehe. Ta'e teko pàrirogawaiha rehe har paw uzeapyaka waiko wà, i'i izupe wà.

27 Uwazar tuwihaw a'e na'iruz awa ze'eg wanupe kury. — Aipo xo penuwihawete pe zo heruwihawete umur kar uze'eg. Aipo xo peme zo umur kar uze'eg. Nan kwaw pa. Aze'eg iteko pàrirogaw aiha rehe wapyk ma'e wanupe no. U'u putar wepuxi kwer wà nehe. U'i'u putar uty pute wà nehe no. Pe no, pezapò

putar wazàwe nehe no, ta'e pema'uhez tetea'u putar nehe xe, i'i wanupe.

28 Nezewe rehe we a'e tuwihaw upu'àm teko wanupe uhapukaz pà Emerew ze'eg rupi kury. — Penukatu Axir wanuwihawete ikàg wera'u ma'e peme hemimume'u ràm nehe. Nezewe uze'eg a'e. **29** — Tuwe Ezeki nahemu'em kwaw peme nehe. Ta'e nupuner kwaw pepyro haw rehe a'e nehe xe. **30** Tuwe napemuzeruzar kar kwaw Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e rehe nehe. Tupàn napepyro kwaw urewi nehe. Zauxiapekwer Axir ywy rehe har upyhyk tawhu peneko haw a'e wà nehe. **31** Pezekaiw zo Ezeki rehe nehe. Nezewe uze'eg Axir wanuwihawete iko peme kury. — Pehem tawhu wi kury, ihewe pezemono pà kury, i'i iko peme. Aze peruzar ize'eg nehe, pepuner uwa tykwer peko pe har i'u haw rehe nehe. Pe'u putar pema'ywa 'a kwer nehe no. Pe'i'u putar ytyzuzàmaw peywy rehe har nehe nehe no. **32** Tuwihawete peneraha putar amo ae ywy peywy zàwenugar pe nehe. Pezapò putar peneko àwàm a'e pe nehe. Heta uwà tyw a'e pe. Pezapò putar win nehe. Heta arozràn a'e pe. Pezapò putar typy'ak nehe no. Heta uri tyw a'e pe. Heta uri kawer no. Heta hàir no. Aze peruzar ize'eg nehe, napemàno kwaw nehe. Peikuwe putar nehe. Tuwe Ezeki nahemu'em kwaw peme nehe. — Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pepyro putar a'e nehe, i'i mua'u iko peme. Pezeruzar zo ize'eg rehe nehe. **33** Aipo amo tupàn amo ae ywy wazar upyro wemiaihu Axir wanuwihawete wi a'e wà. Nan kwaw pa. **34** Ma'e pe hekon tupàn Amat izuapyapyr wazar kury. Ma'e pe hekon tupàn Arapaz izuapyapyr wazar kury. Xepawaim wazar nupyro kwaw wemiaihu wà. Ena wazar nupyro kwaw wemiaihu wà. Iwa wazar nupyro kwaw wemiaihu wà. Aipo Xamari wazar upyro Xamari pe har ihewi wà, hekàgaw wi wà. Nupyro kwaw wà. **35** Ni pitài tupàn upyro uiwy rehe har ihewi wà. — Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e upyro putar Zeruzarez Axir wanuwihawete wi a'e nehe, peze ru'u peiko. Màràzàwe tuwe peze'eg peiko nezewe, i'i a'e tuwihaw teko wanupe.

³⁶ Teko nuwazar kwaw ize'eg wà, ta'e Ezeki uzapo kar nezewe haw wanupe xe. Ni pitài ze'eg numume'u kwaw wà. ³⁷ Na'e Eriaki Xemina Zoa a'e wà kury, umu'i ukamir puku uzemumikahy haw hexak kar pà a'e wà kury. Umu'e'u Axir wanuwihaw ze'eg awer oho tuwihawete Ezeki pe wà kury.

Tuwihawete Ezeki upuranu Izai rehe a'e

19 ¹ Wenu tuwihawete Ezeki wama'emume'u awer. Umu'i ukamir puku a'e no. Umunehew pàn iànàm ma'e ma'eryru iapo pyr uzehe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ràpuzuhu pe oho pà kury. ² Uze'eg Eriaki wàpuzuhu rehe uzekaiw ma'e pe kury. Uze'eg Xemina uze'eg imuapyk kar pe no. Uze'eg xaxeto tua'uhez wera'u ma'e wanupe no. — Peze'eg peho Izai Amoz ta'yr pe nehe, i'i wanupe. Umunehew pàn iànàm ma'e ma'eryru iapo pyr a'e 'ar mehe wà no. ³ Nezewe uze'eg tuwihawete Izai pe. — Kutàri ma'erahy ipuraraw paw 'ar rehe zaiko. Amo uzepyk iko zanerehe. Zanemaranugar zane. Naxiawy kwaw kuzà imemyrxak etea'i ma'e zane. Ikàgaw nuhyk kwaw izupe. A'e rupi imemyr nuzexak kar kwaw. ⁴ Axir wanuwihawete umur kar zauxiapekwer wanuwihaw urewe a'e. Uze'eg zemuteahy Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e rehe. Tuwe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Zanezar wenu waze'eg zemuteahy haw nehe. Tuwe uzepyk uze'eg zemuteahy ma'e kwer wanehe nehe. Nezewe rehe we eze'eg Tupàn pe teko xe har wikuwe ma'e wanehe nehe, i'i Ezeki Izai pe.

⁵ Ezeki pe uma'ereko ma'e weraha ize'eg Izai pe wà kury. ⁶ Umur kar Izai ko ze'eg Ezeki pe. — Nezewe i'i Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e iko newe kury. — Tuwe Axir nanemypyтуhegatu kar kwaw wà nehe. Nezewe i'i waiko wà. — Tupàn nupuner kwaw pepyro haw rehe a'e, i'i Axir waiko peme wà. Pezekaiw zo waze'eg rehe. ⁷ Tupàn wenu kar putar amo ma'e uzeapo ma'e kwer imume'u awer Axir wanuwihaw pe nehe. Henu mehe uzewyr putar weko

haw pe uiwy pe nehe. Tupàn uzuka kar putar tuwihawete a'e pe nehe, i'i Izai izupe.

Axir ywy rehe har ipuruàmàtyry'ym wi wer Zeruzarez pe har wanehe

⁸ Axir wanuwihawete uhem Arahi wi Irimina tawhu iàmàtyry'ym pà. A'e tuwihaw Ezeki pe uze'eg ma'e a'e, ukwaw uwihawete hemiapo a'e. A'e rupi oho Irimina pe izupe uze'eg pà. ⁹ Xirak Exio wanuwihawete werur zauxiapekwer Ezit ywy rehe har tetea'u wanereko Axir wakutyr wà kury. Axir ukwaw wanur àwàm a'e wà. Umu'e'u uwihawete pe wà. Henu mehe Axir wanuwihawete omono kar amo pape Ezeki Zuta wanuwihawete pe kury. ¹⁰ Nezewe i'i a'e pape. — Tupàn nezar rehe erezeruzar iko ne. — Axir wanuwihawete nupyhyk kwaw Zeruzarez a'e nehe, i'i Tupàn newe. Hemu'em iko newe. Ezeruzar zo hehe nehe. ¹¹ Wyzài ywy imumaw mehe, azapo iaiw ma'e a'e ywy rehe har wanupe ihe. Aipo erekwaw wanupe heremiapo kwer. Aipo erepuner hepo wi nezepyro haw rehe nehe. ¹² Axir wanuwihawete heipy a'e wà, weityk tawhu Kozà ywy rehe har paw wà. Weityk tawhu Àrà ywy rehe har paw wà no. Weityk tawhu Hezep ywy rehe har paw wà no. Uzuka teko En ywy rehe har Teraxa tawhu pe har wà no. Wazar a'e wà, a'e tupàn a'ua'u a'e wà, nupuner kwaw wapyro haw rehe a'e wà. ¹³ Nema'enukwaw katu amo tawhu wanuwihawete wanehe ne. Amat tawhu pe har wanuwihawete. Arapaz tawhu pe har wanuwihawete. Xepawaim tawhu pe har wanuwihawete. Ena tawhu pe har wanuwihawete. Iwa tawhu pe har wanuwihawete. Ma'e pe wanekon a'e tuwihawete kutàri wà, i'i izupe a'e, uze'eg a'e pape rehe imuapyk pà a'e.

¹⁴ Pape herur har omono pape tuwihawete Ezeki pe wà kury. Umugeta Ezeki. Na'e oho Tupàn Hàpuzuhu pe kury. Omono a'e pape a'e pe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e henataromo kury. ¹⁵ Uze'eg nezewe izupe. — O Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Izaew wazar. Èreapyk in nerenaw rehe Kerumin

wa'aromo ne. Xo ne zo ereiko Tupàn romo. Ereiko teko ywy nà̀nà̀nar wazar romo. Erezapo ywak kwehe mehe. Erezapo ywy no. **16**O Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e. Exak urewe uzeapo ma'e nehe. Einu katu ma'e Xenakeriw hemimume'u nehe. Uze'eg zemuteahy iko nerehe, Tupàn. **17** Axir wanuwihaw umumaw teko tetea'u wà. Umuaiw waiwy wà no. **18** Wapy tupàn a'ua'u a'e ywy rehe har wà no. Nuiko kwaw tupànete romo wà. Xo ma'e hagaw paw romo ywya iapo pyrer ita iapo pyrer romo wanekon wà. Teko uzapo a'e tupàn a'ua'u opo pupe wà. **19** Kutàri, Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e urezar, urepyro pe Axir wanuwi nehe. Nezewe mehe teko ywy nà̀nà̀nar ukwaw putar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e romo nereko haw a'e wà nehe. Tupànete romo ereiko, i'i Ezeki Tupàn pe.

Izai omono kar uze'eg tuwihawete pe

20 Na'e Izai omono kar amo ze'eg tuwihawete Ezeki pe kury. **21** — Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Izaew uwazar putar neze'eg newe nehe kury, i'i izupe. — Zeruzarez tawhu pe har upuka waiko nerehe wà, Xenakeriw. Uze'eg urywahyay waiko nerehe wà. **22** Mo rehe ereze'eg zemuteahy ne. Mo wi ereiko wera'u. Mo rehe ereze'eg urywahyay. A'e ma'e paw erezapo ihewe. Aiko Tupàn Izaew wazar uzemonokatu ma'e romo ihe. **23** Eremur kar neze'eg herur har ihewe ne wà. — Heta tetea'u ywyramawa ihewe wà. Apyhyk wytyr aiha katu wera'u ma'e Irimano ywy rehe har ihe wà. Amonohok ywya ywyrà̀kà̀xigyw aiha wera'u ma'e ihe wà no. Amonohok ywya xipere aiha wera'u ma'e ihe wà no. Ahem ka'a muitea'u har pe ihe no, ere ihewe. **24** — A'ywykà̀z ytyzuzàmaw ywy muitea'u har rehe ihe. Ai'u a'e ytyzuzàmaw rehe ihe, ere ihewe. — Zauxiapekwer heremiruze'eg wapy umuxinig kar yrykaw Niru her ma'e wà, ere ihewe.

25 Kwehe mehe hema'enukwaw a'e ma'e rehe ihe. Ko 'ar rehe azapo kar iteko newe kury. Aipo erekwaw ko ma'e ne. Ereityk

tawhu pà̀rirogaw hereko har eho iko ne wà, wytyr tykwer iapo pyr romo erezapo a'e tawhu wanupe. Ihe amono nekà̀gaw newe a'e ma'e iapo kar pà̀ newe. **26** A'e rupi a'e ywy rehe wiko ma'e na'ikà̀g kwaw a'e wà. Ukyze tuwe oho waiko wà. Imanugar wà no. Nuzawy kwaw ka'api'i kaiwer rehe har wà. Nuzawy kwaw ka'akyr izu ma'e wà. Nuzawy kwaw ka'akyr tà̀puz 'aromo hezuz ma'e wà. Ywytu ur kwarahy hemaw wi a'e ka'api'i imuxinig kar pà̀.

27 Ihe urukwaw katu ihe. Akwaw neremiapo kwer. Akwaw neho à̀wàm. Nancakatuwawahy kwaw herehe. Akwaw nereko haw. **28** Akwaw herehe neakatuwawahy 'ym awer. Akwaw amogwer wanuwi nezemuigo kar awer. Amono putar amo iapu'a ma'e nexi rupi nehe kury. Amono putar amo nemupytu'u kar à̀wàm nerape kwer rupi ihe nehe kury, i'i Tupàn iko Xenakeriw pe, i'i Izai Ezeki pe.

29 Na'e uze'eg wi Izai tuwihawete Ezeki pe kury. — Uzeapo putar amo ma'e a'e nehe. A'e ma'e hexak mehe erekwaw putar amogwer uzeapo ma'e ràm wanur etea'i à̀wàm nehe. Ko kwarahy rehe nehe, kwezomo kwarahy rehe nehe no, pe'u putar xo hezuz e ma'e zo nehe, teko hemitym 'ygwer zo pe'u putar nehe. Moko kwarahy pawire pepuner arozràn itymaw rehe ipo'o haw rehe nehe. Pepuner uwà hàyz itymaw rehe nehe no. Pepuner uwà tykwer win i'u haw rehe nehe no. **30** Zuta ywy rehe har umà̀no 'ym ma'e kwer nuzawy kwaw ka'a ywy rehe wapy imuixe katu har wà nehe. Nuzawy kwaw ma'e'a i'akatu ma'e wà nehe. **31** Ta'e heta we putar teko Zeruzarez pe wà nehe, wytyr Xià̀w rehe wà nehe no. Ta'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ipurapo kar wer a'e ma'e rehe a'e xe, i'i izupe.

32 Uze'eg wi Izai. — Nezewe uze'eg Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e iko Axir wanuwihawete rehe a'e kury. — Axir wanuwihawete nuixe kwaw 'aw tawhu pupe a'e nehe. Ni pitài u'yw nomomor kwaw ikuty nehe. Ni pitài zauxiapekwer u'yw wi purumimaw hereko har uhem putar 'aw tawhu

huwake wà nehe. Nuzapo kwaw pyropyrogaw tawhu izywyr ipupe uzeupir àwàm wà nehe. **33** Axir wanuwihawete uzewyr putar wape kwer rupi nehe, 'aw tawhu pupe wixe 'ym pà nehe. **34** Azekaiw katu putar 'aw tawhu rehe nehe. Apyro putar 'aw tawhu nehe. Ta'e namuze'eg kar kwaw teko herer ikatu ma'e rehe ihe wà nehe xe. Ta'e kwehe mehe azapokatu heze'eg heremiruze'eg Tawi pe ihe xe. Ihe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ihe kury, aze'eg kwez ihe kury, i'i Tupàn newe, i'i Izai Ezeki pe.

35 A'e 'ar mehe we pyhaw Tupàn reko haw pe har oho Axir waker haw pe kury. Uzuka 185 miw zauxiapekwer a'e pe wà. Iku'egwer pe wikuwe ma'e wexak umàno ma'e kwer wanetekwer tetea'u a'e pe wà. **36** Na'e Xenakeriw Axir wanuwihawete uhem oho a'e wi kury. Uzewyr Nin tawhu pe. Upyta a'e pe. **37** Amo 'ar mehe umuwete katu uzar tupàn Nihok her ma'e oho hàpuzuhu pe. Heta mokoz ta'yr izupe a'e wà. Anaramerek ta'yr ipy her romo a'e. Xarezer inugwer ta'yr her romo a'e. A'e ta'yr uzuka u oho a'e pe wà, utakihe pupe wà. A'e re uzàn Ararat ywy rehe wà. Amo ae ta'yr Ezar-Anom her ma'e wiko tuwihawete romo u hekuzaromo.

Tupàn umukatu tuwihawete Ezeki

20 ¹A'e kwarahy rehe ima'eahy tuwihawete Ezeki. Umàno tària'i. Tupàn ze'eg imume'u har Izai Amoz ta'yr oho hexak pà kury. — Nezewe i'i Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e newe, i'i izupe. — Emuàgà'ym nema'e paw nehe. Ta'e nanekatu kwaw nehe. Ezemuàgà'ym nemàno àwàm rehe nehe, i'i iko newe, i'i Izai izupe.

2 Na'e uwak Ezeki pàrrirogaw kutyr ume'e pà. Uze'eg Tupàn pe.

3 — O Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e. Tuweharupi aiko neremiruze'eg romo ihe. Ama'ereko katu tuwe newe hepytu'u 'ym pà. Tuweharupi azapo neremiapo putar haw iteko, i'i izupe. Na'e uzai'oahy kury.

4 Izai uhem ipupyaikaw pyrer tuwihawete heko haw wi. Tàpuzuhu myter pe oho mehe

we Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg izupe.

5 — Ezewyr Ezeki pe kury. Eze'eg nezewe heremiaihu wanuwihaw pe nehe. — Ihe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e neipy Tawi izar ihe, Aenu ihewe neze'eg mehe kwez ihe. Aexak nerehay kwer no. Urumukatu putar nehe. Na'iruz 'ar pawire ereho putar heràpuzuhu pe nehe. **6** Amono putar amo 15 kwarahy newe. Xo 15 kwarahy pawire zo eremàno putar nehe. Amono kar putar Axir wanuwihawete 'aw tawhu Zeruzarez wi ihe nehe. Apyro putar 'aw tawhu izuwi nehe, ta'e namuze'eg zemuteahy kar kwaw teko herer ikatu ma'e rehe ihe wà nehe xe, ta'e azapokatu heze'eg heremiruze'eg Tawi pe kwehe mehe ihe xe, ere Ezeki pe nehe, i'i Tupàn Izai pe.

7 Na'e uze'eg Izai kury. — Pemu'imui ma'e'a kwer pi her ma'e imuapu'a pyr romo iapo pà nehe. Pemono tuwihawete iperew rehe nehe. A'e re ikatu putar nehe.

8 Upuranu Ezeki hehe. — Ma'e uzeapo putar hemukatu àwàm hexak kar pà ihewe nehe, ta'e na'iruz 'ar pawire heho wer tàpuzuhu pe ihe xe, i'i izupe.

9 Uwazar Izai ize'eg izupe. — Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e wexak kar putar amo ma'e newe nehe, uze'eg awer rupi katete wemiapo ràm hexak kar pà newe nehe. Ma'enugar ma'e ereputar. Aze ru'u, pyropyrogaw i'àng oho putar kwerupi na'arewahy nehe, aze ru'u, ur putar ko rupi nehe. Ma'enugar ityryk àwàm ereputar nehe, i'i izupe.

10 Uwazar Ezeki ize'eg izupe. — Kwarahy ihemaw kutyr i'àng imunyryk àwàm nazawaiw kwaw Tupàn pe. Tuweharupi oho ikutyry a'e. Aputar i'àng kwarahy heixe haw kutyr izewyr àwàm. Nezewe mehe akwaw putar Tupàn ikàgaw nehe, i'i izupe.

11 Na'e Izai uze'eg Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe kury. Tupàn umuzewyr kar pyropyrogaw i'àng kwarahy heixe haw kutyr kury. Kwehe mehe tuwihawete Akaz uzapo a'e pyropyrogaw.

**Mawiron wanuwihawete omono
kar uze'eg heraha har Ezeki pe wà**

12 A'e kwarahy rehe Meronak-Màrànà Mawiron pe har wanuwihawete a'e, Màrànà ta'yr a'e, ukwaw tuwihawete Ezeki ima'eahy awer a'e. A'e rupi omono kar amo pape izupe. Omono e amo ma'e izupe imurywete kar haw romo no. 13 Umuixe katu kar Ezeki ize'eg herur har wamuwà wà. Wexak kar wemetarer paw wanupe. Itaxig parat, itazu or no, taz zàwenugar no, kàpuhàg no, takihepuku no, purukutukaw no, wyyramawa no. Wexak kar ma'e uma'e imonokatu haw pe har wanupe upaw rupi katete a'e. 14 Na'e Tupàn ze'eg imume'u har Izai uze'eg oho izupe. Upuranu hehe. — Ma'e wi ko awa wanur wà. Ma'in newe wà, i'i izupe. Uwazar Ezeki ize'eg izupe. — Ur amo ywy xe wi muitea'u har wi wà. Ur Mawiron ywy wi wà, i'i izupe.

15 Upuranu wi Izai hehe. — Ma'e wexak neràpuzuhu pupe wà, i'i izupe. — Wexak ma'e upaw rupi katete wà. Aexak kar hema'e imonokatu haw pe har wanupe upaw rupi katete ihe, i'i tuwihawete Izai pe.

16 Uze'eg wi Izai tuwihawete pe kury. 17 — Amo 'ar mehe zauxiapkwer weraha putar a'e ma'e paw Mawiron pe a'e wà nehe. Neipy omono'og a'e ma'e a'e temetarer paw wà. Eremonokatu neràpuzuhu pupe. Nupyta kwaw ni pitàì nema'e xe nehe. Weraha putar upaw rupi katete wà nehe. 18 Upyhyk putar amo nera'yr waneraha pà wà nehe no. Uzapo putar nera'yr hapi'a 'ym ma'e romo wà nehe. A'e re uma'ereko putar Mawiron wanuwihawete ràpuzuhu pupe wà nehe, i'i Izai tuwihawete pe.

19 — Herekuwe mehe we heremiaihu wiko putar katu haw rehe zeàmàtyry'ym pà wà nehe. Xo hemàno re uzeapo putar agwer iaiw ma'e nehe, i'i Ezeki uzeupe. A'e rupi uze'eg Ezeki nezewe Izai pe kury. — Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ize'eg ihewe neremimur kwer ikatuahy a'e, i'i izupe.

Amogwer Ezeki hemiapo kwer

20 Amo umuapyk amogwer tuwihawete Ezeki hemiapo kwer a'e pape Zuta

wanuwihawete wanemiapo kwer her ma'e rehe. Umume'u hemiapo ikzye 'ym mehe arer. Umume'u hemiapo kwer tyzuzàmaw no. Uzapo amo pe ywy wy pe har 'y heraha haw tawhu wy pe har no. A'e ma'e paw amo umuapyk a'e pape rehe. 21 Umànò Ezeki. Ta'yr Manaxe wiko tuwihawete romo hekuzaromo.

Manaxe wiko Zuta wanuwihawete romo

21 1 Wereko Manaxe 12 kwarahy Zuta wanuwihawete romo wiko mehe. Umumaw 55 kwarahy Zeruzarez pe tuwihawete romo wiko pà. Ezima ihy her romo a'e. 2 Uzapo Manaxe ikatu 'ym ma'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e henataromo. Kwehe Izaew upyro a'e ywy a'e ywy rehe har wanuwi uhàuhàz mehe wà. A'e ywy rehe har uzapo iaiw ma'e tuweharupi tupàn a'ua'u wamuwete mehe wà. Manaxe uzapo kar agwer ma'e Izaew wanupe kury. 3 Uzapo wi tupàn a'ua'u wamuwete haw. Manaxe tu Ezeki her ma'e weityk a'e wamuwete haw a'e 'ym mehe a'e. Manaxe uzapo kar wi. Uzapo wi Ma'aw imuwete haw. Umupu'am wi wyyra tupàn a'ua'u hagaw paw no, Izaew wanuwihawete Akaw her ma'e hemiapo kwer zàwegatete no. Manaxe umuwete katu zahytata a'e no. 4 Uzapo tupàn a'ua'u wamuwete haw Tupàn Hàpuzuhu pupe no. A'e 'ym mehe Tupàn umume'u ko ma'e teko Izaew wanupe. — Hemuwete katu 'àg tàpuzuhu pupe nehe. Manaxe umuwete kar tupàn a'ua'u tàpuzuhu pupe a'e wà kury. 5 Tupàn Hàpuzuhu huwaka'e'i katu pe uzapo Manaxe ma'ea'yr hapy haw zahytata wamuwete haw romo wà. 6 Uzuka wa'yr tata pupe hapy pà tupàn a'ua'u wanenataromo wamuwete katu pà no. Umume'u ma'e uzeapo ma'e ràmm oho iko. Umume'u ma'e ikwaw pyr 'ym oho iko no. Uzapo purumupytuhegatu kar haw paze ài no. Upuranu umànò ma'e kwer pe uze'eg ma'e wanehe no. Upuranu tekwe ikatu 'ym ma'e pe uze'eg ma'e wanehe no. Uzapo ikatu 'ym ma'e tetea'u Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e henataromo. Na'ikatu kwaw hemiapo kwer Tupàn pe. A'e rupi wikwahy

Tupàn kury. **7** Umupu'am Manaxe wyyra aihã ma'e Tupàn Hàpuzuhu pupe. Kwehe mehe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg nezewe Tawi pe a'e, ta'yr Xàrumàw pe a'e no. — Ame'eg Izaew ta'yr wazuapyapyr waiwy ihe. Aexaxak 'àg tàpuzuhu Zeruzarez pe har ihe. Teko hemuwete katu putar xe awyzeharupi a'e wà nehe. **8** Aze teko Izaew izuapyapyr weruzar heze'eg paw wà nehe, aze uzapo ma'e paw heze'eg wanupe Moizez hemimono kwer wà nehe, a'e mehe namuhem kar kwaw ko ywy wi amo ae teko wanupe ihe wà nehe. Ta'e amono ko ywy waipy wanupe kwehe mehe ihe xe, i'i Tupàn Tawi pe Xàrumàw pe kwehe mehe. **9** Zuta izuapyapyr nuwuzar kwaw Tupàn ze'eg wà. Manaxe uzapo kar iaiw ma'e tetea'u wanupe. Wanemiapo kwer iaiw wera'u a'e ywy rehe arer kwehe arer Tupàn hemityk kwer wanemiapo kwer wanuwu wà. Kwehe mehe Tupàn weityk kar a'e teko Izaew wanupe. A'e rupi Izaew upyro waiwy oho waiko wanuwu wà kury.

10 Tupàn umuze'eg kar uze'eg imume'u har teko wanupe kury.

11 — Zuta wanuwihawete Manaxe uzapo iaiw ma'e oho iko a'e. Hemiapo kwer iaiw wera'u Amohe wanemiapo kwer wanuwu wà. Uzapo tupàn a'ua'u wà, a'e rupi uzapo kar ikatu 'ym ma'e Zuta wanupe. **12** A'e rupi ihe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Izaew wazar ihe, amu'ar putar iaiw pàwàm uhua'u ma'e imuwà Zeruzarez rehe Zuta rehe ihe nehe. Imume'u haw henu mehe teko ipytuhegatu putar wà nehe. **13** Azepyk putar Zeruzarez rehe nehe. Kwehe mehe azepyk tawhu Xamari rehe. Azepyk Izaew wanuwihawete Akaw rehe no. Azepyk Akaw izuapyapyr wanehe no. Nezewegatete azepyk putar Zuta ywy rehe har wanehe ihe nehe. Amuhem kar putar teko paw Zeruzarez wi ihe wà nehe. Nuzawy kwaw kawaw imukatu pyrer imuwak pyrer nehe. **14** Apuir putar teko umàno 'ym ma'e kwer ihe wà nehe. Amono putar a'e teko wàmàtyry'ymar wanupe ihe wà nehe. Wàmàtyry'ymar upyhyk putar a'e teko a'e wà nehe. Imunar putar wama'e paw

wanehe waiwy rehe har paw wanehe wà nehe no. **15** Azapo putar a'e ma'e heremaiihu wanupe ihe nehe, ta'e uzapo ma'e heremimutar 'ym a'e wà xe. Wanemiapo kwer iro ihewe. Hemiukwahy kar wà. Waipy Ezit ywy wi wahemaw henataromo te kutàri hemiukwahy kar wà waiko tuweharupi wà, i'i Tupàn teko wanupe.

16 Manaxe uzuka teko ikatu 'ym ma'e iapo 'ymar tetea'u a'e wà. Pe Zeruzarez myter pe har tynehem wanuwykwer pupe. Uwyryk wanuwu kwer pe rupi. Umuwete kar tupàn a'ua'u teko wanupe wà no. Uzawy tuwe Tupàn rape a'e. Hemiapo kwer na'ikatu kwaw Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe.

17 Amo umume'u amogwer Manaxe hemiapo kwer paw a'e pape Zuta wanuwihawete wanemiapo kwer her ma'e rehe. Umume'u hemiapo kwer iaiw ma'e paw no. **18** Umàno Manaxe. Utym hetekwer hàpuzuhu huwake ma'etymaw Uza her ma'e pe. Ta'yr Amon wiko tuwihawete romo hekuzaromo kury.

Amon wiko Zuta wanuwihawete romo

19 Werekò Amon **22** kwarahy Zuta wanuwihawete romo wiko mehe. Umumaw mokoz kwarahy tuwihawete romo wiko pà Zeruzarez pe. Mezuremet ihy her romo a'e. Aruz tazyr romo hekon. Tawhu Zomata her ma'e pe har romo hekon.

20 Amon nuzawy kwaw u Manaxe a'e. Hemiapo kwer na'ikatu kwaw Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe. **21** Uzapo ma'e u hemiapo kwer zàwenugar. Umuwete tupàn a'ua'u u hemimuwete kwer wà, wanemiruze'eg romo wiko pà wà. **22** Nezewe Amon utyryk Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e wipy wazar wi. Nuwuzar kwaw ize'eg.

23 Amo 'ar mehe amogwer tuwihaw Amon rehe we har umume'u izuka àwàm uzeupeupe wà kury. Na'e uzuka oho hàpuzuhu pupe wà. **24** Teko Zuta ywy rehe har a'e wà kury, uzuka Amon izuka arer paw a'e wà kury. Umuiogo kar ta'yr Zuzi hekuzaromo tuwihawete romo wà kury.

25 Amo umume'u amogwer Amon hemiapo kwer paw a'e pape Zuta wanuwihawete wanemiapo kwer her ma'e rehe. 26 Utym Amon hetekwer itymaw pupe wà, ma'etymaw Uza her ma'e pe wà. Ta'yr Zuzi wiko tuwihawete romo hekuzaromo.

Zuzi wiko Zuta wanuwihawete romo

22 1 Werekò Zuzi 8 kwarahy Zuta wanuwihawete romo wiko mehe. Umumaw 31 kwarahy Zeruzarez pe tuwihawete romo wiko pà. Zeni ihy her romo a'e. Anai tazyr romo hekon. Mokat tawhu parer romo hekon. 2 Zuzi hemiapo kwer ikatu Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe. Nuzawy kwaw wipy tuwihawete Tawi a'e. Nuhem kwaw Tupàn rape wi, ni ko rupi, ni kwe rupi.

Iwki wexak pape Tupàn ze'eg hereko har tàpuzuhu pupe

3 Tuwihawete romo wiko mehe 18 haw kwarahy rehe wenez uze'eg imuapykar uzeupe kury. Xàpà her romo a'e. Azari ta'yr romo Mexurà hemimino romo hekon. Omono kar Zuzi Xàpà Tupàn Hápuzuhu pe kury.

4 — Eze'eg eho xaxeto wanuwihawete Iwki her ma'e pe kury. — Eparar temetarer xaxeto tàpuzuhu rehe uzekaiw ma'e wanemimono'og kwer nehe. Ta'e teko werur wemetarer kury a'e pe hezar pà wà xe. 5 Tuwe omono a'e temetarer awa tàpuzuhu iapo katu har wanuwihaw wanupe nehe. A'e tuwihaw a'e wà nehe, tuwe omono temetarer 6 wyra pinar wanupe wà nehe, tàpuz iapo har wanupe wà nehe no, ita ima'ema'e har wanupe wà nehe no. Ta'e uma'ereko waiko tàpuzuhu iapo katu pà wà xe. 7 Awa tàpuzuhu iapo katu har ikatu a'e wà. Nuiko kwaw ma'e rehe imunar ma'e romo wà. A'e rupi ezeruzar wanehe nehe. — Ma'e peme'eg kar a'e temetarer rupi, peze zo wanupe nehe, ere Iwki pe nehe, i'i Zuzi Xàpà pe.

8 Umume'u Xàpà tuwihawete ze'eg awer oho Iwki pe. Iwki umume'u amo ma'e Xàpà pe. — Aexak pape Tupàn ze'eg kwehe arer hereko har xe tàpuzuhu pupe ihe, i'i izupe. A'e rupi omono a'e pape Xàpà pe. Umugeta Xàpà

a'e pape uzeupe. 9 A'e re uze'eg Xàpà oho tuwihawete pe. — Newe uma'ereko ma'e upyhyk temetarer tàpuzuhu pe imono'og pyrer a'e wà. Omono tàpuzuhu pe imono'og pyrer a'e wà. Omono tàpuzuhu iapo katu har wanupe wà, i'i izupe.

10 Umume'u amo ma'e tuwihawete pe no. — Areko amo pape xe hepo pe ihe. Iwki umur ko pape ihewe, i'i izupe. Na'e umugeta a'e pape tuwihawete pe kury. 11 A'e Tupàn ze'eg pape rehe imuapyk pyrer henu mehe umu'i tuwihawete ukamirpuku, ta'e uzemumikahy tuwe a'e xe. 12 Na'e omono'og amo tuwihaw uzeupe wanenz pà wà kury. Xaxeto Iwki, Àikà Xàpà ta'yr, Amor Mikai ta'yr, Xàpà tuwihawete ze'eg imuapyk kar, Azai tuwihawete pe uma'ereko ma'e. Ur ipyr paw rupi wà. Nezewe uze'eg wanupe.

13 — Pepuranu peho Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e rehe herekuzaromo Zuta wanekuzaromo nehe. Peze'eg izupe ko pape rehe nehe. — Ma'e uruzapo putar nehe, peze izupe nehe. Tupàn wikwahy zanerehe, ta'e zaneipy nuweruzar kwaw ze'eg ko pape rehe imuapyk pyrer a'e wà xe.

14 Na'e a'e awa uhem oho a'e wi wà. Iwki, Àikà, Amanom, Xàpà, Azai. Uze'eg oho amo Tupàn ze'eg imume'u har kuzà Una her ma'e pe wà. Wiko Zeruzarez pehegwer ipyahu ma'e rehe. Imen a'e, Xarum her romo a'e. Xiwa ta'yr romo Ara hemimino romo hekon. Uzekaiw imen xaxeto wakamir rehe a'e. A'e awa umume'u ma'e uzeapo ma'e kwer oho Una pe wà. 15 — Pezewyr tuwihawete pe ko ma'e imume'u pà izupe nehe, i'i wanupe. 16 — Nezewe i'i Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Izaew wazar newe kury. — Ihe azepek putar Zeruzarez tawhu rehe ihe nehe, teko ipupe har paw wanehe nehe no. Ta'e nezewe i'i a'e pape tuwihawete hemimugeta kwer a'e xe. 17 Teko upuir ihewi a'e wà. Uzuka ma'ea'yr amo ae tupàn wanenataromo wà. A'e rupi hemuikwahy kar wemiapo kwer paw rehe wà. Hekwahy haw tata zàwenugar umunyik wà. Aikwahy Zeruzarez pe har wanehe. Nuwew kwaw a'e tata. 18 Ihe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Izaew wazar

amume'u putar ko ma'e ihe nehe kury, tuwihawete rehe heze'eg pà ihe nehe kury. — Erenu heze'eg a'e pape rehe imuapyk pyrer ne. **19** A'e rupi erezemumikahy neremiapo kwer wi. Erezemumew herenataromo uma'ereko e ma'e ài. Eremu'i nekamir nezai'o pà heze'eg henu mehe. Ta'e amume'u Zeruzarez rehe teko wanehe hezeyk àwàm ihe xe. Azapo putar Zeruzarez amo ma'e hexakaw iro ma'e romo nehe. Aze teko ipurumume'u wer uze'egaiv amo rehe wà nehe, umume'u putar 'aw tawhu her wà nehe. Ihe Aenu ihewe neze'eg mehe. **20** A'e rupi xo nemàno re zo azepyk putar Zeruzarez rehe ihe nehe. Erepuer nemàno haw rehe katu haw rehe nehe, i'i Tupàn newe, i'i Una a'e awa wanupe. Na'e umume'u a'e awa a'e ze'eg oho tuwihawete pe wà kury.

Zuzi uzapokatu uze'eg Tupàn rehe we

23 **1** Na'e tuwihawete Zuzi omono'og Zuta wanuwihaw paw Zeruzarez pe har wanuwihaw paw uzeupe wanenz pà wà kury. **2** A'e paw oho Tupàn Hàpuzuhu pe wà. Xaxeto oho wanupi wà no. Tupàn ze'eg imume'u har oho wanupi wà no. Teko paw oho wanupi wà no. Ikàg ma'e hemetarer katu ma'e oho wà. Hemetarer 'ym ma'e oho wà no. Na'e tuwihawete umugeta a'e Tupàn ze'eg pape rehe har tàpuzuhu pe hexak pyrer paw wanupe kury. **3** Upu'àm izita tuwihawete wapu'àmaw huwake. Uzapokatu uze'eg Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e rehe we kury. — Ureruzar putar neze'eg tuweharupi ure nehe. Oromonokatu putar neremiapo putar haw nehe no. Ureruzar katu putar urepy'a nànan nehe. Urerekwe nànan ureruzar putar neze'eg nehe. Aze neze'eg uzapo kar ma'e urewe, uruzapo putar a'e ma'e paw ure nehe, i'i tuwihawete Tupàn pe teko wanekuzaromo. Na'e teko paw umume'u katu a'e ma'e paw iapo àwàm wà. **4** Na'e uze'eg Zuzi Iwki xaxeto wanuwihawete pe, xaxeto ipytywà har wanupe no, zauxiapekwer tàpuzuhu rehe uzekaiv ma'e tàpuzuhu ukenaw rehe upyta ma'e wanupe no. — Penuhem tupàn Ma'aw

imuwete haw paw tàpuzuhu wi nehe, Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ràpuzuhu wi nehe. Penuhem ywyrà pukua'u tupàn a'ua'u imuwete haw xe wi nehe no. Penuhem zahytata imuwete haw xe wi nehe no, i'i wanupe. Weruzar ze'eg wà. Weraha multe tawhu wi kaiwer pe wà. A'e pe tuwihawete umunyk tata a'e ma'e hany pà upaw rupi. Ywyàpyznaw Xenorom her ma'e rehe wapy a'e ma'e. Na'e weraha kar tàtàpyzgwer Metew tawhu pe. **5** Omono kar tupàn a'ua'u waxaxeto a'e wi wà. A'e 'ym mehe amo ae Zuta wanuwihawete umuigo kar amo awa xaxeto romo tupàn a'ua'u wanenataromo wà. Uzuka ma'ea'yr tupàn a'ua'u wanenataromo wà. Tawhu Zuta ywy rehe har nànan heta tupàn a'ua'u wamuwete haw wà. Taw Zeruzarez huwake har nànan heta tetea'u wà no. Tuwihawete Zuzi omono kar a'e xaxeto paw a'e tawhu wanuwi wà. Zuzi omono kar amo waxaxeto a'e wi wà no. Tupàn Ma'aw xaxeto wà, kwarahy xaxeto wà no, zahy xaxeto wà no, zahytata xaxeto wà no, zahytata uhu ma'e xaxeto wà no. **6** Wenuhem ywyrà pukua'u tupàn a'ua'u hagapaw romo iapo pyrer Tupàn Hàpuzuhu wi no. Weraha multe tawhu wi ywyàpyznaw Xenorom pe. Wapy tata pupu. Umuzeapo kar tàtàpyzgwer romo. Na'e uhàuhàz tàtàpyzgwer tywypaw rehe teko hemetarer 'ym ma'e wanetekwer watym awer rehe. **7** Weityk awa wyzài tupàn a'ua'u wanenataromo kuzà wanehe we ma'e iapo har waker haw oho. Tupàn Hàpuzuhu pupu uker wà. Amo kuzà oho a'e ipupyakaw pe kamir iapo pà hopoz iapo pà wà. Xaxeto umunehew a'e ma'e ywyrà pukua'u henataromo ma'ea'yr izuka mehe wà. **8** Tuwihawete Zuzi weraha xaxeto paw Zeruzarez pe wà kury. Tawhu Zuta ywy rehe har wanehe arer wà, a'e ywy nànan arer wà no. Uzypyrog Zema pe Merexewa pe oho pà. Omono'ono'og xaxeto paw wà. Umuaiw tupàn a'ua'u wanenataromo ma'ea'yr hany haw paw wà. Ta'e a'e xaxeto uzuka ma'ea'yr a'e wazuka haw rehe tupàn a'ua'u wanupe wà xe. Weityk tuwihawete tekwe ikatu 'ym ma'e ywyxiguhu rehe har wamuwete haw paw no. A'e 'ym mehe Zuzue

a'e, tawhu pe har wanuwihaw a'e, uzapo a'e ma'ea'yr hany haw pàrirogaw ukenaw huwake a'e. Aze amo wixe tawhu pupe, a'e ukenaw iawyze har rehe hin. Tuwihawete Zuzi weityk a'e ma'ea'yr hany haw kury. **9** — Napepuner kwaw ma'ea'yr wazuka haw rehe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ràpuzuhu pupe pe wà nehe kury, i'i tuwihawete a'e xaxeto wanupe kury. — Pepuner tyy'ak imuapiruru kar pyr 'ym i'u haw rehe amogwer xaxeto wanehe we nehe, i'i wanupe.

10 Tuwihawete Zuzi umuaiw tupàn a'ua'w wamuwete haw Inom ywyàpyznaw rehe har Topet her ma'e a'e no. A'e re ni amo nupuner kwaw wa'yr izuka haw rehe tupàn Morok her ma'e imuawyze kar pà wà kury. Nupuner kwaw wazyr izuka haw rehe wà no. **11** A'e 'ym mehe Zuta wanuwihawete omonokatu amo kawaru kwarahy imuwete haw rehe wà. Omonokatu ywyramawa wà no. Tuwihawete Zuzi upyro a'e kawaru a'e ywyramawa teko wanuwu xaxeto wanuwu wà no. Xaxeto omonokatu a'e ywyramawa Tupàn Hàpuzuhu huwaka'i katu pe wà, ukenaw huwake wà, Nàtàmerek ker haw huwake wà. Nàtàmerek wiko tuwihaw ikàg ma'e tuwihawete rehe we a'e. Tuwihawete Zuzi wenuhem a'e ma'e a'e wi wà. **12** A'e 'ym mehe Zuta wanuwihawete uzapo tupàn a'ua'w wamuwete haw tàpuzuhu 'aromo har imuàtà pyrer rehe wà no, tuwihawete Akaz heko haw 'aromo wà. Weityk Zuzi a'e ma'ea'yr hany haw wà no. Tuwihawete Manaxe uzapo mokoz ma'ea'yr hany haw Tupàn Hàpuzuhu huwaka'i katu pe a'e, wikuwe mehe a'e. Zuzi weityk a'e ma'e a'e wà no. Uzaikaikaw ywyàpyznaw Xenorom her ma'e pe heityk pà. **13** Umuaiw Zuzi amo ma'ea'yr hany haw no. Tuwihawete Xàrumàw uzapo a'e ma'ea'yr hany haw wikuwe mehe. Zeruzarez huwake kwarahy hemaw kutyr hin. Ywytyr uri tyw her ma'e huwake kwarahy hemaw awyze har kutyr har kutyr hin. Teko umuwete Atarot tupàn kuzà Xitom pe har wazar iaiw ma'e a'e pe a'e wà. Umuwete Kemoz Moaw wazar a'e pe wà no. Umuwete Morok Amon wazar iro

ma'e a'e pe wà no. Umuaiw Zuzi wamuwete haw. **14** Ukauka Zuzi ita aihha ma'e tupàn a'ua'w hagapaw a'e wà. Weityk ywyr a'ihha ma'e tupàn a'ua'w hagapaw a'e wà no. Upyhyk teko wàkàgwer tetea'u kury. Upyyupyk a'e ma'e wapyta awer a'e kagwer pupe a'e.

15 Kwehe mehe, a'e 'ym mehe, tuwihawete Zeromoàw Nemat ta'yr uzapo amo tupàn a'ua'w wamuwete haw Metew tawhu pe. Uzapo kar ikatu 'ym ma'e teko wanupe a'e pe. Umuaiw Zuzi a'e tupàn a'ua'w wamuwete haw. Weityk ma'ea'yr hany haw. Ukauka ita hehe arer ipegegwer romo. Umu'imu'i a'e ita pehegwer ywy ku'i kwer romo iapo pà. Wapy ywyr a'ihha ma'e tata pupe no. **16** Na'e Zuzi uzareko kury. Wexak amo teko wanetekwer watym awer ywytyr rehe. — Pepyro wàkàgwer a'e wi nehe, i'i zauxiapekwer wanupe. Weruzar ize'eg, wàkàgwer herur pà izupe. Na'e tuwihawete Zuzi wapy a'e kagwer paw a'e ma'ea'yr hany haw rehe. A'e ma'e iapo mehe umuaiw a'e ma'ea'yr hany haw. Na'ikatu kwaw ma'ea'yr hany haw romo kury, i'i teko wà. Amo Tupàn ze'eg imume'u har umume'u a'e ma'e izeapo ma'e ràw a'e, kwehe mehe a'e, Zeromoàw a'e pe heko mehe mynykawhu pe heko mehe a'e. Uzareko wi tuwihawete Zuzi kury. Wexak Tupàn ze'eg imume'u har a'e ma'e imume'u arer hetekwer itym awer a'e pe kury. **17** Upuranu tuwihawete teko wanehe. — Mo hetekwer itym awer 'aw a'e, i'i wanupe. Teko Metew pe har uwazar ize'eg izupe wà. — Tupàn ze'eg imume'u har Zuta ywy wi uhem ma'e kwer hetekwer itym awer a'e. Umume'u 'àg ma'ea'yr hany haw pe uzeapo ma'e ràw a'e. Ne eremumaw a'e ma'e iapo haw kwez kury, hemimume'u kwer kwez kury, i'i izupe wà.

18 — Tuwe nezewe nehe. Penuhem zo ikagwer nehe, i'i wanupe. Nezewe ikagwer upyta a'e pe Tupàn ze'eg imume'u har Xamari wi ur ma'e kwer kagwer rehe we.

19 Oho Zuzi tawhu Izaew ywy rehe har nà'nàn. Weityk tupàn a'ua'w wamuwete haw upaw rupi. Izaew wanuwihawete uzapo a'e ma'e a'e 'ym mehe a'e wà. Pema'enukwaw ma'ea'yr hany haw Metew pe har pe

hemiapo kwer rehe. Uzapo nezewegatete haw amogwer ma'ea'yr hapy haw nànan no. **20** A'e 'ym mehe xaxeto uzuka ma'ea'yr tupàn a'ua'u wanupe. Na'e Zuzi uzuka a'e xaxeto a'e ma'ea'yr hapy haw rehe pitàitàigatu wà kury. Umunyk tata teko kagwer rehe a'e ma'ea'yr hapy haw nànan no. A'e re uzewyr Zeruzarez pe kury.

Pakuwa mynykawhu

21 — Pezapo mynykawhu zaneipy Ezit wi wahem awer rehe pema'enukwaw pà nehe, Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e imuwete katu pà nehe. Ta'e nezewe a'e Tupàn ze'eg kwehe arer uzapo kar zanewe a'e xe. **22** Kwehe mehe a'e pureuze'egar wiko Izaew izuapyapyr wanuwihaw wà. A'e 'ar henataromo uzapo agwer mynykaw wà. Mynykawhu Zuzi hemiapo kwer uhua'u wera'u amogwer Izaew wanuwihawete Zuta wanuwihawete wanemiapo kwer wanuwi upaw rupi katete a'e. **23** Zuzi Zuta wanuwihawete romo wiko mehe 18 haw kwarahy rehe uzapo a'e mynykawhu zaneipy Ezit wi wahem awer her ma'e wà. Umuwete katu Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e a'e mynykawhu iapo mehe wà, Zeruzarez pe wà.

Amo Zuzi hemiapo kwer no

24 Tuwihawete Zuzi ipureruzar wer Tupàn ze'eg a'e pape Iwki xaxeto wanuwihawete tàpuzuhu pe hemixak kwer rehe har rehe a'e. A'e rupi umuhem kar tekwe ikatu 'ym ma'e pe uze'eg ma'e paw Zeruzarez wi a'e wà. Umuhem kar Zuta wyy nànan no. Omono kar ma'e uzeapo ma'e ràmm ikwaw pyr 'ym imume'u har a'e wi wà no. Weityk kar tupàn a'ua'u teko wanàpuz me har paw wà, tupàn a'ua'u hagapaw wà no. Wyzài tupàn a'ua'u wamuwete haw umuhem kar a'e wi. **25** A'e 'ym mehe naheta kwaw amo tuwihawete izàwenugar wà. Weruze'egatu tuwe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e upy'a pupe, ama'enukwaw pupe no, ukàgaw pupe no. Weruzar Tupàn ze'eg Moizez pe imur pyrer paw oho iko. Imàno

re nuzexak kar pixik kwaw amo tuwihawete Zuzi izàwenugar wà no.

26 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e wikwahy we Zuta wanehe, ta'e tuwihawete Manaxe hemiapo kwer a'e 'ar 'ym mehe arer iaiw tuwe a'e wà xe. Nupytu'u kwaw ikwahy haw izuwi a'e rihi. **27** Na'e uze'eg Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e kury. — Azapo kar ikatu 'ym ma'e Izaew wanupe kwehe mehe ihe. Azapo kar putar ikatu 'ym ma'e Zuta wanupe nezewegatete nehe no. Amuhem kar putar Zuta izuapyapyr herenatar wi ihe wà nehe. Apuir putar Zeruzarez wi. Kwehe mehe aexaxak a'e tawhu ihe. Apuir putar heràpuzuhu wi ihe nehe no. — Hemuwete katu a'e pe nehe, a'e teko wanupe. Atyryk putar izuwi ihe nehe kury, i'i Tupàn uzeupe.

Zuzi hemiapo kwer

28 Amo umuapyk tuwihawete Zuzi hemiapo kwer paw a'e pape Zuta wanuwihawete wanemiapo kwer her ma'e rehe nehe. **29** Zuzi tuwihawete romo heko mehe Parao Nek Ezit wyy rehe har wanuwihaw weraha zauxiapekwer tetea'u Ewparat yrykaw pe Axir wanuwihawete ipytywà pà. Uhem tuwihawete Zuzi tuwihawete Nek iàmàtyry'ym pà Mezin pe. Zauxiapekwer wazeàmàtyry'ym mehe we amo uzuka tuwihawete Zuzi a'e wà. **30** Amogwer tuwihaw Zuzi rehe we arer omono hetekwer wyyramawa pupe wà, Zeruzarez pe heruzewyr pà wà. Utym hetekwer utym àwàm pupe wà. Teko Zuta wyy rehe har wexaxak Zoakaz Zuzi ta'yr wà kury. Uzakook uri kawer hehe tuwihawete romo imuigo kar pà tu hekuzaromo wà.

Zoakaz wiko Zuta wanuwihawete romo

31 Zoakaz wereko 23 kwarahy Zuta wanuwihawete romo wiko mehe. Umumaw na'iruz zahy Zeruzarez pe tuwihawete romo wiko pà. Amutaw ihy her romo a'e. Zeremi tazyr romo hekon. Irimina tawhu parer romo hekon. **32** Nuzawy kwaw Zoakaz wipy wà. Uzapo ikatu 'ym ma'e. Hemiapo kwer na'ikatu kwaw Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe.

33 Tuwihawete Nek upyhyk kar Zoakaz zauxiapekwer wanupe Himina tawhu pe heko mehe. Hamat ywy rehe tuz. Upyhyk wà. A'e rupi upytu'u tuwihawete romo wiko re kury. Tuwihawete Nek wenzoz temetarar tetea'u Zuta wanupe kury. Itaxig parat 3.400 kir. Itazu or 34 kir no. **34** Parao Nek umuigo kar Eriaki Zuzi ta'yr Zuta wanuwihawete romo a'e kury, tu Zuzi hekuzaromo a'e kury. Omono amo ae her izupe kury. — Zeoaki, i'i izupe kury. Tuwihawete Nek weraha Zoakaz Ezit ywy pe. Umàno Zoakaz a'e pe.

Zeoaki wiko Zuta wanuwihawete romo

35 Wenzoz tuwihawete Zeoaki temetarar teko wanupe. Aze amo hemetarar katu a'e, wenzoz temetarar tetea'u izupe. Aze amo weroko xo màràn temetarar zo a'e, xo temetarar pixika'i ma'e wenzoz izupe. Ezit wanuwihawete wenzoz temetarar tetea'u Zeoaki pe. A'e rupi Zeoaki wenzoz temetarar tetea'u teko wanupe. Omono'ono'og itaxig itazu inuromo izupe imono pà.

36 Wereko Zeoaki 25 kwarahy Zuta wanuwihawete romo wiko mehe. Umumaw 11 kwarahy Zeruzarez pe tuwihawete wiko pà. Zemina ihy her romo a'e. Penai tazyr romo hekon. Huma tawhu parer romo hekon. **37** Nuzawy kwaw Zeoaki wàmuzgwer wà. Uzapo ikatu 'ym ma'e. Hemiapo kwer na'ikatu kwaw Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe.

24 **1** Zeoaki tuwihawete romo heko mehe Mawiron wanuwihawete Namukonozor her ma'e ur Zuta ywy rehe a'e pe har wàmàtry'ym pà kury. Umumaw na'iruz kwarahy Zeoaki izar romo wiko pà. A'e re Zeoaki upytu'u hemiruze'eg romo wiko re. Nuweruzar kwaw ize'eg. Nomono kwaw temetarar izupe.

2 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ipurumumaw wer Zuta wanehe. A'e rupi uzapo ma'e uze'eg kwehe arer rupi katete. Kwehe mehe umume'u wemiapo ràm wemiruze'eg wanupe, uze'eg imume'u har wanupe no. A'e rupi omono kar zauxiapekwer tetea'u Zuta wakutyr wà kury. Zauxiapekwer Mawiron ywy rehe har wà, zauxiapekwer Xir

ywy rehe har wà no, zauxiapekwer Moaw izuapyapyr wà no, zauxiapekwer Amon izuapyapyr wà no. **3** Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uzapo kar a'e ma'e Zuta wanupe. Ta'e ipurumuhem kar wer Zuta ywy rehe har wanehe uwa wà a'e xe, tuwihawete Manaxe hemiapo kwer iaiw ma'e rehe a'e xe. **4** Wikuwe mehe uzuka teko ikatu 'ym ma'e iapo 'ymar tetea'u a'e wà. Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e na'ipurumunàn wer kwaw wazuka awer rehe Manaxe wi a'e. Naheharaz wer kwaw hemiapo kwer wi.

5 Amo umume'u Zeoaki hemiapo kwer paw a'e pape Zuta wanuwihaw wanemiapo kwer her ma'e rehe. **6** Umàno Zeoaki kury. Ta'yr Zoaki wiko tuwihawete romo hekuzaromo.

7 Ezit ywy rehe har nuhem pixik kwaw uiwy wi zauxiapekwer wanupi a'e 'ar ire a'e. Ta'e Mawiron wanuwihawete upyro ywy Ezit wanuwihawete hemipyhyk kwer paw izuwi a'e wà xe. Uzypyrog ywy ipyro pà izuwi Ewparat yrykaw pe. Upyro ywy oho iko te Ezit ywyzaw kwarahy heixe haw awyze har kutyr har pe no.

Weraha tuwihawete

Zoaki Mawiron pe wà

8 Wereko Zoaki 18 kwarahy Zuta wanuwihawete romo wiko mehe. Umumaw na'iruz zahy Zeruzarez pe tuwihawete romo wiko pà. Neu ihy her romo a'e. Ewnàtà tazyr romo hekon. Zeruzarez pe har romo hekon. **9** Nuzawy kwaw Zoaki u a'e. Uzapo ikatu 'ym ma'e oho iko. Hemiapo kwer na'ikatu kwaw Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe.

10 Zoaki tuwihawete heko mehe zauxiapekwer Mawiron ywy rehe har ur Zeruzarez kutyr a'e wà. Tuwihaw tuwihawete Namukonozor rehe we har werur a'e zauxiapekwer wà. Umàmàn Zeruzarez izywyr wà. **11** Zauxiapekwer tawhu izywyr waneko mehe we tuwihawete Namukonozor a'e ae oho a'e pe a'e kury. **12** Tuwihawete Zoaki a'e, ihy a'e no, ta'yr a'e wà no, tuwihaw hehe we har a'e wà no, paw rupi katete uzemono Mawiron wanuwihawete pe wà. Tuwihawete romo wiko mehe 8 haw

kwarahy rehe Namukononozor weraha Zoaki a'e wi wemipyhyk kwer romo. **13** Weraha temetarer Tupàn Hàpuzuhu pe har paw Mawiron pe a'e no, tuwihaw hàpuzuhu pe har paw heraha pà a'e no. Uzeapo ma'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ze'eg rupi katete. Namukononozor uhauhaw ma'e or iapo pyrer Xàrumàw hemiapo kwer paw a'e, Tupàn Hàpuzuhu pupe har paw a'e. **14** Weraha teko Zeruzarez pe har paw wemipyhyk kwer romo wà. Tuwihaw paw wà, teko hemetarer katu ma'e paw wà no, teko ikàg ma'e paw wà no. Weraha 10 miw teko weko haw pe wà. Weraha ma'e iapo haw kwaw par paw wà no. Weraha itaper imupyrànw kwaw par paw wà no. Xo hemetarer pixik 'ym ma'e zo wezar Zuta ywy rehe wà.

15 Namukononozor weraha Zoaki Mawiron pe wemimunehew kwer romo. Weraha ànàm uzeupi wà no. Ihy, hemireko wà, tuwihaw hehe we har wà, Zuta rehe har ikàg wera'u ma'e wà. **16** Namukononozor omono kar awa ikàg wera'u ma'e paw rupi Mawiron pe wà. Heta 7 miw wà. Weraha miw ma'e iapo haw kwaw paw itaper imupyrànar wanehe we wà no. A'e awa paw ukwaw zeàmàtry'ymawhu wà.

17 Na'e Namukononozor umuigo kar Matani Zoaki itutyer Zuta rehe upyta ma'e wanuwihawete romo kury. Omono amo ae her izupe. Zeneki her pyahu romo kury.

Zeneki wiko Zuta wanuwihawete romo

18 Wereko Zeneki 21 kwarahy Zuta wanuwihawete romo wiko mehe. Umumaw 11 kwarahy Zeruzarez pe tuwihawete romo wiko pà. Amutaw ihy her romo a'e. Zeremi tazyr romo hekon. Irimina tawhu parer romo hekon. **19** Tuwihawete Zeneki uzapo ikatu 'ym ma'e oho iko. Hemiapo kwer na'ikatu kwaw Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe. Nuzawy kwaw tuwihawete Zoaki a'e. **20** Wikwahy tuwe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e teko Zeruzarez pe har wanehe kury, Zuta ywy rehe har wanehe no. A'e rupi utyryk wanuwi wamono kar pà uzenataromo wà kury.

Mawiron zauxiapekwer weityk Zeruzarez wà

25 ¹Zeneki nuputar kwaw Mawiron wanuwihawete Namukononozor uzar romo kury. A'e rupi ur Namukononozor zauxiapekwer tetea'u wanupi Zeruzarez àmàtry'ym pà kury. Zeneki tuwihawete romo heko mehe 9 haw kwarahy rehe 10 haw zahy rehe 10 haw 'ar mehe uhem tawhu pe wà. Uzapo uker haw tawhu izywyw wà. Uzapo pyropyrogaw pàrirogaw rehe uzeupir àwàm romo wà, tawhu izywyw wà. **2** Umumaw mokoz kwarahy umàmànw imuàgà'ym pà wà. Zeneki tuwihawete romo heko mehe we 11 haw kwarahy rehe umumaw iapo haw wà. **3** A'e kwarahy rehe 4 haw zahy rehe 9 haw 'ar mehe, tawhu pe har wama'uhez katu mehe, temi'u heta 'ym mehe, **4** Mawiron waxaw pàrirogaw wà kury. Heta tetea'u zauxiapekwer tawhu izywyw wà. Nezewe rehe we zauxiapekwer Izaew uhem a'e wi pyhaw uzàn pà wà. Mawiron nuexak kwaw wà. Uhem pe tuwihawete ima'e tymaw piar rupi wà. Uhem oho ukenaw mokoz pàrirogaw wamyter pe har rupi wà. Uzàn oho yrykaw Zotàw kutyr wà. **5** Zauxiapekwer Mawiron oho tuwihawete Zeneki haikweromo wà. Uhem huwake ywytyr heta 'ymaw Zeriko huwake har pe heko mehe wà. Zauxiapekwer Zeneki rehe we har paw wezar uzar wà. **6** Zauxiapekwer Mawiron pe har upyhyk Zeneki wà kury. Weraha Mawiron uwihawete pe wà. Himina tawhu pe hekon Mawiron wanuwihawete a'e 'ar mehe. Na'e Namukononozor umume'u Zeneki pe wemiapo kàràw izupe a'e pe kury. **7** Uzuka ta'yr henataromo wà. A'e re Namukononozor ukutuk kar Zeneki reha zauxiapekwer wanupe. Na'e umunehew kyhàhàmàtà morog iapo pyrer pupe wà. A'e re weraha Mawiron pe wà.

Namukononozor umunyik tata Tupàn Hàpuzuhu rehe

8 Namukononozor Mawiron wanuwihawete romo wiko mehe 19 haw kwarahy rehe 5 haw zahy rehe 7 haw 'ar mehe tuwihawete ipytywà

har Nemuzàràna her ma'e a'e, zauxiapekwer paw wanuwihaw a'e, wixe Zeruzarez tawhu pupe kury. **9** Umunyk tata Tupàn Hàpuzuhu rehe. Umunyk tata tuwihawete hàpuzuhu rehe no. Umunyk tata amogwer tuwihaw wanàpuz nànan no. **10** Zauxiapekwer weityk pàrirogaw tawhu izywyr har paw wà. **11** Na'e Nemuzàràna weraha a'e tawhu pe hezar pyrer paw Mawiron pe wà kury. Weraha amogwer uma'ereko ma'e ma'e iapo haw kwaw katu har, Mawiron wamyrypar romo paw wà no. **12** Wezar amo teko hemetarer 'ym ma'e Zuta rehe wà. Umuma'ereko kar uwà tyw pe wà, ko pe wà no.

13 Zauxiapekwer Mawiron ukauka Tupàn Hàpuzuhu izita itazu morog iapo pyrer wà. Ukauka ywyrāmawa wà no. Ukauka zahakaw itazu morog iapo pyrer wà no. Na'e weraha a'e itazu morog paw Mawiron pe wà. **14** Weraha amogwer tàpuzuhu pe har a'e wi wà no. Ywy imomor haw, tàtàpyzgwer ma'ea'yr hapy haw rehe har hyru no, zepinaw inemo tatainy pupe har imonohokaw no, zapepopew yhyk ikaz taw no, amogwer ma'e itazu morog iapo pyrer tàpuzuhu pe har paw no. **15** Nemuzàràna weraha ma'e parat iapo pyrer or iapo pyrer paw uzeupi. Kawaw pixika'i, kawaw tàtàpyzgwer imono'ogaw no. **16** Kwehe mehe tuwihawete Xàrumàw uzapo kar ma'e tetea'u Tupàn Hàpuzuhu pupe imonokatu pà. A'e mokoiz itazu morog iapo pyrer, ywyrapew, zahakawhu. Ipuhuz katu wera'u a'e ma'e. A'e rupi teko nupuner kwaw ipuhuz taw hagaw paw rehe wà. **17** Amo izita nuzawy kwaw inugwer. Heta 8 met waiha katu haw. Heta iapeao haw ywate. Heta 1,30 met a'e iapeao haw iaiha haw. Iapeao haw nànan heta imupuràgete haw. Heta ma'e'a kwer homà her ma'e hagapaw iapeao haw nànan no.

Zauxiapekwer weraha

Zuta ywy rehe har Mawiron pe wà

18 Nemuzàràna zauxiapekwer Mawiron wanuwihaw a'e, weraha amo ae teko wemimunehew kwer romo wà no. Xerai xaxeto wanuwihawete, Xoponi no, amogwer na'iruz tuwihaw Tupàn Hàpuzuhu

pe har wà no, **19** zauxiapekwer tawhu pe har wanuwihaw no, tuwihawete ipytywà har a'e pe wikuwe ma'e wà no, awa zauxiapekwer wamono'ogar no, amo 60 awa ikàg ma'e wà no. **20** Nemuzàràna weraha a'e teko paw Mawiron wanuwihawete pe wà. Himina tawhu pe hekon tuwihawete. **21** Amat ywy rehe tuz. A'e pe wahem mehe tuwihawete upetepetek kar a'e teko paw zauxiapekwer wanupe wà kury. Na'e uzuka kar wà no. Nezewe zauxiapekwer amo ae ywy rehe har weraha Zuta ywy rehe har waiwy wi wemimunehew kwer romo wà.

Zenari wiko Zuta wanuwihaw romo

22 Na'e Mawiron wanuwihawete Namukononozor her ma'e umuigo kar Zenari Àikà ta'yr Xàpà hemimino Zuta ywy rehe wanuwihaw romo kury. — Eruze'eg teko Mawiron pe oho 'ym ma'e kwer paw ne wà nehe, i'i izupe. **23** Amo Izaew wanuwihaw wà, amo zauxiapekwer wà no, nuzemono kar kwaw Mawiron wanupe wà. A'e teko ukwaw Zenari tuwihaw romo weko awer wà kury. A'e rupi uze'eg oho izupe Mipa pe wà kury. Na'aw tuwihaw waner xe wà: Izimaew Netani ta'yr Zoàna Karea tazyr, Xerai Tanumet ta'yr Neto tawhu pe har, Zazani Maaka pe har. **24** Uze'eg Zenari a'e tuwihaw wanupe. — Azeharomoete ko heze'eg kury. Pekiye zo Mawiron wanuwihaw wanuwi nehe. Pepyta ko ywy rehe peneko pà nehe. Pema'ereko Mawiron wanuwihawete pe nehe. Peneko àwàm ikatu putar peme nezewe mehe nehe, i'i wanupe.

25 Nezewe rehe we a'e kwarahy rehe 7 haw zahy rehe Izimaew Netani ta'yr Erizàm hemimino a'e, tuwihawete iànàm romo wiko ma'e a'e, oho Mipa pe 10 awa wanupi kury. Uzàmàtry'ym Zenari oho wà. Uzuka wà. Amo Izaew wiko a'e pe ipyr wà. Amo Mawiron wiko a'e pe ipyr wà no. Izimaew uzuka a'e teko a'e wà no. **26** Na'e Izaew paw wà, ikàg ma'e wà, ikàg 'ym ma'e wà no, uhem a'e ywy wi zauxiapekwer wanuwihaw wanupi wà kury. Oho Ezit ywy rehe wà. Ta'e ukryze Mawiron ywy rehe har wanuwi a'e wà kury xe.

**Tuwihawete umuhem
kar Zoaki zemunehew paw wi**

27 Amo kwarahy rehe Emiw-Meronak wiko Mawiron wanuwihawete romo a'e kury. Ikatu Zuta wanuwihawete Zoaki pe a'e. Umuhem kar zemunehew paw wi kury. Umumaw Zoaki 37 kwarahy 11 zahy 27 'ar zemunehew paw pe wiko pà. Na'e tuwihawete umuhem kar zemunehew paw wi. 28 Ewimeronak ikatu Zoaki pe. Umuigo

kar wi tuwihaw romo uzehe we. Na'e Zoaki ikàg wera'u amogwer tuwihawete Mawiron pe imunehew pyrer wanuwi a'e kury. 29 Wenuhem kar ikamir zemunehew pe imunehew pyrer wà kury. Umunehew ukamirpuku ikatu ma'e kury. Umai'u tuwihawete rehe we u'ar nà'nàn no. 30 Tuweharupi hekuwe mehe tuwihawete omono temetarer izupe ima'e hekuzar rà'm romo no.

1 WAMUME'U AWER

Ànàw izuapyapyr wà

1 Heta amo Ànàw ta'yr Xet her ma'e izupe a'e. Heta amo Xet ta'yr Enok her ma'e izupe a'e. Heta amo Enok ta'yr Kàinà her ma'e izupe a'e. 2 Heta amo Kàinà ta'yr Maararew her ma'e izupe a'e. Heta amo Maararew ta'yr Zare her ma'e izupe. 3 Heta amo Zare ta'yr Enok her ma'e izupe. Heta amo Enok ta'yr Matuzarez her ma'e izupe. Heta amo Matuzarez ta'yr Aramek her ma'e izupe. 4 Heta amo Aramek ta'yr Noe her ma'e izupe. Heta na'iruz ta'yr Noe pe: Xem, Kàm, Zape waner romo wà.

Noe ta'yr wazuapyapyr wà

5 Zape ta'yr waner wà: Komer, Makok, Manaz, Zàwà, Tumaw, Mezek, Xiraz. Pitàitàigatu wiko teko tetea'u wanu romo wà. Wazuapyapyr wereko u her pitàitàigatu wà no. 6 Na'aw Komer izuapyapyr waner xe wà kury: Akenaz, Hipat, Togarimà. 7 Na'aw Zàwà izuapyapyr waner xe wà: Eriza, Epàn wyy rehe har wà, Xip wyy rehe har wà, Hoz wyy rehe har wà.

8 Na'aw Kàm izuapyapyr waner xe wà kury: Kuxi, Ezit, Irim, Kànà. 9 Wazuapyapyr wereko u her wà no. Na'aw Kuxi izuapyapyr waner xe wà kury: Xewa, Awira, Xawita, Hama, Xatek. Wazuapyapyr weraha u her wà no. Na'aw Hama izuapyapyr waner xe wà kury: Zawa, Nenà. Wazuapyapyr weraha u

her wà no. 10 Heta amo Kuxi ta'yr Nihoz her ma'e izupe. Niniroz wiko wyy tetea'u rehe har wanuwihaw romo a'e, wanuwihaw waneityk pà a'e. 11 Na'aw Ezit izuapyapyr waner xe wà kury: Irim, Anam, Ereaw, Napitu, 12 Paturu, Kaziru, Kereta. (Piri wyy rehe har wiko Kereta izuapyapyr romo a'e wà). 13 Na'aw Kànà izuapyapyr waner xe wà kury: Xitom tyky'yr romo hekon. Ete wiko tywyr romo. Wazuapyapyr weraha u her wà no. 14 Kànà wiko teko tetea'u waipy romo a'e. Na'aw a'e teko waner xe wà kury: Zepu izuapyapyr wà, Amohe wyy rehe har wà, Zirikaze izuapyapyr wà, 15 Ewe izuapyapyr wà, Araki izuapyapyr wà, Xine izuapyapyr wà, 16 Ariwaxi izuapyapyr wà, Zemar izuapyapyr wà, Amat izuapyapyr wà. 17 Na'aw Xem ta'yr waner xe wà kury: Eràw, Axur, Arapaxaz, Iruz, Àrà, Uz, Ur, Zeter, Mezek. Wazuapyapyr weraha u her wà no. 18 Heta Arapaxaz ta'yr Xera her ma'e izupe. Heta amo Xera ta'yr Emer her ma'e izupe a'e. 19 Heta mokoz ta'yr Emer pe wà: Pereg tyky'yr her romo a'e, ta'e i'ar rehe teko wyy rehe har uzemuza'aza'ak kar a'e wà xe. Zemuza'aza'ak kar haw i'i her zaneze'eg rupi. Zokità tywyr her romo a'e. 20 Na'aw Zokità izuapyapyr waner xe wà: Awmona, Xerew, Azar-Mawe, Zer, 21 Anoniràw, Uzaw, Nikira, 22 Omaw, Amimaew, Xama, 23 Opir, Awira, Zoaw.